

ספר

רץ כצבי

אסופת מאמרים
פרקי מחקר ועיון

פוריות • יוחסין • אישות

- חלק שני -

צבי רייזמן

לום אנג'לס

תמוז תש"פ

מודעה רבה לאורייתא

ספר זה נערך מתוך שיעורים שנמסרו בפני בני החבורה בלוס אנג'לס, ובפני ציבור ובכינוסים תורניים, בישראל ובארצות הברית, ונכתבו לסיכום השיטות והחידושים שנאמרו בהם, לתועלת השומעים.

ברור איפוא, למעלה מכל ספק, כי השאלות הנוגעות לטהרת היחוס של כלל ישראל מסורות להכרעת גדולי הפוסקים, אשר יורונו את המעשה אשר נעשה, ולא באנו אלא לעורר בלבד לפלפולא דאורייתא.

חלק שני

תמוז תש"פ

כל הזכויות שמורות

ZVI RYZMAN

218 S. ALTA VISTA

LOS ANGELES CA. 90036

U.S.A.

פקס: 323.278.1211

דוא"ל: z-ryzman@aiibeauty.com

תוכן הענינים

5	מזמור לתודה.....
9	ברכת הבנים.....
17	הסכמות.....
45	תוכן הענינים מורחב.....
53	מבוא.....
א	סימן א - תרומת ביצית - מיהודיה או מנכריה.....
ו	פרק א - תרומת ביצית מיהודיה.....
יג	פרק ב - תרומת ביצית מנכריה.....
יז	פרק ג - חששות נוספים בתרומת ביצית.....
יט	פרק ד - הכרעות הפוסקים.....
כח	ענף ב - פונדקאות - מיהודיה או מנכריה.....
לא	סימן ב - גיור קטנים שנולדו מתרומת ביצית של נכריה.....
מ	פרק ב - הודעת הגיור לקטנים לכשיגדלו - חובה או רשות ואימתי.....
מט	סימן ג - גיור הנולד מתרומת ביצית מנכריה במשפחה שאינה שומרת תורה ומצוות.....
עג	תשובות רבנים ומורי הוראה.....
רו	סימן ד - חיוב פדיון הבן בתרומת ביצית ובפונדקאות.....
ריב	ענף ב - פדיון הבן בתרומת ביצית מנכריה.....
רכא	סימן ה - עוֹבֵר משלושה הורים - אב אחד ושתי אמהות.....
רלט	נספח - החלפת מיטוכונדריה כפתרון לבעיות גנטיות.....
רמב	סימן ו - עוֹבֵר משלושה הורים - אם אחת ושני אבות.....
רמה	סימן ז - נכרית שהוציאה ביציות והתגיירה.....
ערב	סימן ח - השפעת רחם מלאכותי על יחוס בתרומת ביצית.....
רפח	תשובות רבנים ומורי הוראה.....
שנו	סימן ט - הפריה חוץ גופית לאחר קיום מצות פרו ורבו.....

סימן י - הוצאת זרע לצורך שימוש בעתיד..... שיסד

פרק א - איסור השחתת זרע לבטלה..... שסו

פרק ב - היתר הוצאת זרע לצורך הזרעה והפריה מלאכותית..... שסח

פרק ג - הוצאת זרע מחולה לצורך שימוש בעתיד..... שעא

סימן יא - השחתת זרע שנשארו מטיפול פוריות..... שעט

סימן יב - בחירת מין העופר..... שפג

פרק א - דרכים לקביעת מין העופר..... שפד

פרק ב - צדדים לאיסור ולהיתר..... שפו

פרק ג - תשובות ופסקי הלכה..... תא

סימן יג - פדיון הבן באשה בעלת שני רחמים..... תו

סימן יד - הסתרת מידע בשידוכים על הנוול מתרומות ביצית מנכריה..... תיט

תשובות רבנים ומורי הוראה..... תלו

סימן טו - יחוס הנוול מבית לוי ונכרי וחיובו בפדיון הבן..... תקד

סימן טז - נישואי כהן עם בעלת תשובה..... תקיז

פרק א - יחוס כהנים בעלי תשובה..... תקיט

פרק ב - גירי בעילה אסורה המחייבת באיסורי עריות ואוסרת אשת איש

על בעלה..... תקכט

סימן יז - נישואי כהן עם בת שנולדה מתרומות זרע של נכרי..... תקמוג

סימן יח - נישואי גיורת לכהן שאמו אומרת שנבעלה לנכרי קודם נישואיה..... תקנד

פרק א - איסור זונה, חללה, שבויה וגיורת - לכהן..... תקנה

פרק ב - נבעלה לנכרי ונישאה אחר כך לכהן..... תקסא

סימן יט - שבויה - לבעלה ולכהונה..... תקע

תוכן מפתח ערכים..... תקפז

מפתח ערכים מפורט..... תקצא

מפתח אישים..... תרכא

מזמור לתודה יש לאומרו בנגינה
שכל השירות עתידות ליבטל חוץ ממזמור לתודה
(שו"ע או"ח סימן נא סעיף ט)

**מָה אָשִׁיב לַה' כָּל תַּגְמוּלוֹהִי עָלַי,
כּוֹס יְשׁוּעוֹת אֲשֶׁא וּבָשֶׁם ה' אֶקְרָא**
(תהלים קטז, יב-יג)

מזמור לתודה

יכלה הזמן ולא יכיל הרעיון, שפתי יביעו תהלה ולבי שיר וזמרה, אשר לא אוכל לאביעם, ובוודאי להעלותם על גבי הכתב. השיר והשבח לחי העולמים, שהחיני וקיימני מגיא צלמות, החזירני להתהלך בארצות החיים לשוב לחיק משפחתי האהובה וידידי היקרים, והגיעני עד הלום, להעלות על מכבש הדפוס את ספרי רץ **כצבי** בענייני **אבן העזר, פוריות ויוחסין – חלק שני**, כמנחת תודה לבורא עולם על חסדיו הרבים כי לא תמו.

סמוך לראש חודש ניסן

הובהלתי לבית הרפואה בלוס אנג'לס, לאחר ימי חולשה, ועל פי החלטת הרופאים ובשל מצבי, הוחלט להרדים ולהנשים אותי למשך כשלושה שבועות ומחצה.

סמוך לראש חודש אייר

זכיתי ונתקיימה בי סגולת חודש אייר – אני ה' רופאך – ובחסדי השי"ת ורחמי המרובים, שבתי להכרה.

ערב ראש חודש סיון

שבתי לתלמודי, ושלחתי לאחי ולרעי, ידידי היקרים, מחידושי התורה שחנני בהם השי"ת, כמנהגי מידי חודש בחודשו בשנים האחרונות.

ערב ראש חודש תמוז

נחתמו כחמש שנות עבודה מאומצת, לילות כימים, של לימוד, הכנת שיעורים, מסירתם וכתבתם, משא ומתן עם גדולי תורה מובהקים ותלמידי חכמים מכל רחבי העולם – החקוקים עלי דפי הספר שלפניכם.

כתיבת הספר ועריכתו הסתיימו במלואן בטרם נפלתי למשכב, ומן השמים זימנו לי את הזכות להביא פתח של תקוה ועידוד **לחיים חדשים** למייחלים להיפקד בזרע של קיימא, ולמי שהתעוררו שאלות על כשרותו לבוא בקהל ישראל או לכהונה, כמנחת תודה על **חיים חדשים** שניתנו לי במתנה.

בימים של התאוששות וחזרה לשגרה, **תודתי והוקרתי מעומק הלב**, ראשית כל, לבני משפחתי האהובים הדואגים לי ללא לאות, ולא חוסכים מעצמם כל טרחה ומאמץ בטיפול ובכל דבר נצרך. ובראשם, רעייתי הדגולה והיקרה, אצילת הנפש ועדינת הלב, ברכה – בטי תחי', המיוחדת להפליא בטוב לבה, במסירות נפשה ובשלימות הראויה לציון, ואשר אושרה ושאיפתה להיות תמיד בשמחה. הספר הרואה אור לפניכם בזה, עם כל ספרי ושיעורי, יוצאים אל הפועל הודות להקרבתה הרבה לאפשר את לימוד התורה והרבצתה, ובפרט בשיעורים הרבים המתקיימים בין כתלי ביתנו, באהבת תורה ובמאור פנים – ראויים לה דבריו של רבי עקיבא (כתובות סג, א) "שלי ושלכם – שלה". אשת חיל, מנשים באהל תבורך. אזכיר לברכה את חמותי מורתי מרת מירל תחי', המפורסמת בעדינותה ובאצילותה, ומתמידה בעצותיה הנבונות והמחכימות ובהתמסרותה לנו ולכל צאצאיה, ומעומק הלב נאחל לה, בריאות אושר ונחת לאורך ימים ושנים.

ולהבדיל בין חיים לחיים, זכור אזכור את אבי מורי הרה"ח רבי יהושע השיל ז"ל. איש מופת מורם מעם, תלמיד חכם מופלג, מרביץ תורה ומחבר ספרים רבים בהלכה במחשבה ובחסידות, אשר כל חייו מיזג ושילב תורה עם דרך ארץ, והוא שהמריצני ועודדני כל ימיו ללמוד וללמד ולמסור שיעורים במקלות עם. זכות היא לי, להשתדל להמשיך בדרכו הייחודית והמיוחדת, לשלב את העיסוק בדברי תורה ועסקי הממון.

כמו כן אזכיר בגעגועים את אימי מורתי, האשה החשובה רודפת צדקה וחסד, מרת הלינה שיינדל ע"ה. ואת מורי חמי, איש דגול מרבבה ואציל נפש, אוהב חסד ומרבה להיטיב, אוהב ספר וחסיד בכל רמ"ח איבריו, ראש וראשון לכל דבר שבקדושה, הרה"ח ר' אהרן יעקב קורנוסר ז"ל, אשר היו הורים ומורים, מלמדים ויועצים, ודמותם מלווה אותנו תמיד. תנצב"ה.

☆ ☆ ☆

ברגשות שבח והודאה לבורא עולם, אשר זיכני ברוב חסדו לראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות, עתה הגדיל עלי חסדו לשמוח בשמחת נישואי נכדתי הכלה **בת שבע פעניג תחי'** עם החתן **עקיבא רוזנבלט הי"ו**, נכדם של ידידי הר"ר רפי כ"ץ, מוותיקי הלומדים בשיעורים המתקיימים בביתי עשרות שנים, ורעייתו אסתר תחי'.

ברכותי מקרב לב, לבתי שלי תחי' וחתני הר"ר משה פעניג הי"ו, אמו אשת חיל, מרת שיינה דבורה (לילי) פעניג תחי', המקדישה לילות כימים לילדיה, נכדיה ונכדותיה. ולהבדיל בין חיים לחיים, מחותני היקר, הנודע בשערים כאיש תם וישר, רודף צדקה וחסד, הר"ר צבי פעניג ז"ל. תנצב"ה.

ברכה מיוחדת, למחותנים היקרים, ידידינו משכבר הימים, הר"ר יעקב עוזר ואשתו אביגיל רוזנבלט הי"ו, שיזכו לרוות נחת מהחתן והכלה ומכל צאצאיהם, במנוחת הנפש ובהרחבת הדעת כל הימים.

☆ ☆ ☆

"ומתלמידי יותר מכולם" – הוקרתי העמוקה וברכותי מקרב לב, לכל ידידי שומעי השיעורים שליט"א, שבזכותם נתבררו ונתלבנו כל דברי התורה היוצאים לאור בספרי, היטיבה ה' לטובים, להם ולכל בני ביתם, בברכה עד בלי די, בבריות ובאושר, במנוחת הנפש ובהרחבת הדעת.

הוקרתי המיוחדת, לידידי רבי אריה גורדון, העושה מלאכתו נאמנה, בהקלטת והסרת השיעורים המתקיימים בביתי ביעילות ובמסירות רבה, מזה כעשור שנים. בחודשים האחרונים, חלק קטן מהשיעורים הועלה לערוץ YouTube בעזרתו של ידידי הרב זאב הכהן קרימלובסקי, המשקיע מכישורונותיו המבורכים, זמנו וכוחותיו, למען יצאו לאור, כיאות ובראוי. ברכותי ותפילותי, שיזכו להצלחה רבה בכל מעשיהם, בבריות גופא ונהורא מעליא, אושר ושפע נחת מצאצאיהם, ונזכה כולנו יחד, להשלמת מפעל פרסום כל השיעורים, והפצתם לכלל ישראל, להגדיל תורה ולהאדירה.

יבורכו ממעון הברכות ידידי היקרים, הרב חיים יצחק פלדמן, רב המרכז הרפואי 'אסותא' בתל אביב, ואשתו הרבנית דינה, המוסרים מזה שנים רבות את כל כוחותיהם וכישוריהם לזוגות המשועים לעצה והכוונה בנושאי פוריות, שהיו הראשונים להציע לי לחבר ספר בנושאים אלו, ומכוחם הפך החזון למעשה, והחלום למציאות.

כאן המקום להביע את הערכתי והוקרתי העמוקה לידידי היקרים, אנשי אשכולות מלאי חכמה תבונה ודעת, העומדים לימיני בעריכת ספרי בשנים האחרונות.

הרב יעקב יהודה זילברליכט ראש מערכת 'רץ כצבי', העומד לימיני בעריכת שיעורי במסירות ובנאמנות משנת תשס"ג, מעת שגמלה בלבי ההחלטה להוציא את שיעורי לאור, והמנצח בכשרון רב על מלאכת המחשבת על כל גווניה. יברכו הקב"ה יחד עם בני משפחתו בהצלחה רבה בכל מעשי ידיהם, בבריות גופא ובנהורא מעליא ויזכו הוא ואשתו באושר ובנחת אמיתי.

בספר זה במיוחד, קובע ברכה לעצמו, ידידי הרב יוני הוכמן, שהשקיע את מיטב כישורונותיו ומרצו בליבון הנושאים הנדונים בספר זה, במסירות אין קץ. בצוותא זכינו ללמוד ולהתנצח בבירור סברות ומציאות מקורות ותשובות לשאלות בעניינים חדשים שיד הרבים לא ממשמשת בהם. ויחד עמו נשאתי ונתתי בשאלות ותשובות עם ידידי הגר"מ שטרנבוך וכל הרבנים, אשר מכתביהם מופיעים בספר.

וכמו כן, הרב אילן סיגלמן, רבה של קהילת 'תורה תמימה' בקווינס, ניו יורק, וחבר מערכת 'רץ כצבי', רב פוסק בנושאי אבן העזר ופוריות, ששיתף אותנו בשאלות רבות ופסקי הלכה מגדולי ההוראה בארצות הברית, וסייע רבות בבירור חלק מהנושאים הנדונים בספר.

ועמהם, ידידי החשובים חברי המערכת: הרב דוד אברהם מנדלבוים, הרב זאב קרימלובסקי, הרב יוסף זלושינסקי, הרב עובדיה יוסף טולידאנו והרב יחזקאל בקנרוט. כולם

אהובים, כולם ברורים וכולם עושים את מירב המאמצים, ללא לאות ובכשרון רב, להגיש לקהל הרחב את שיעורי שנמסרו בעל פה, כתורה שבכתב, ערוכה ומסודרת בבהירות. קשה לתאר את מאות השעות של עמל ויגיעה, ולעתים נדודי שינה, המושקעים בלימוד הסוגיות עד להכנת השיעורים הרואים אור בספר זה. וזאת מלבד אין ספור שעות של עבודה מאומצת, הן בשיחות טלפוניות והן באמצעות הדואר האלקטרוני, בשעות הקטנות של הלילה [בישראל ובלוס אנג'לס] שהושקעו בעריכת השיעורים והבאתם למתכונת הנוכחית הרואה אור עתה.

ברכת מיוחדת לעורכי מפתח הספר: הרב יעקב זילברליכט, והרב זאב קרימלובסקי, שהשקיעו עמל רב בשום שכל ודעת, למען יצאו הדברים נאים ומתוקנים.

יבורכו כולם ממקור עליון ברוב הצלחה וכל טוב, ותשרה השכינה עליהם ועל משפחותיהם כל הימים, מתוך נחת והרחבה.

☆

לסיום, הנני להודות ולברך את אלפי ידידי ומוקיני בכל רחבי העולם, ובהם רבים שאיני מכיר אישית, שלא מפסיקים מהרגע ששמעו על מחלתי ועד לרגע זה, ללמוד וללמד בספרי רץ כצבי, הן ביחיד והן ברבים, להתפלל בזעקה ולהוזיל דמעות, לזכותי ולרפואתי.

שומע תפילות שמע תפילתם וישיב לכולם כפליים תושיה להתברך בכל מילי דמיטב בבריאות ושמחה. ואף אני בתוכם, אזכה לשוב בקרוב למסור את שיעורי לבני החבורה, בביתי, בבתי המדרש, בשיבות ובכוללים, כבעבר, ולא רק באמצעות תוכנת Zoom, ולראות את כל שיעורי בהלכה ובאגדה יוצאים לאור עולם, בבריות גופא ונהורא מעליא.

צבי רייזמן

לוס אנג'לס, ראש חודש תמוז תש"פ

י' אייר ה'תש"פ, כ"ה למ'טמונים, נצח שבנצח

ברכת הבנים

רגילים אנו לחשוב כי ברכת הבנים היא ברכת אב ואם לבניהם בשבת ו/או בערב יום הקדוש, יום הכיפורים. וכך אמנם הדגיש בספר מעבר יבק (שפתי רננות פרק מ"ג) "יצורך גבוה הוא לברך האדם בניו בשבת וכו' ובפרט בליל שבת והמשכיל יבין מעצמו כי בנים דברינו". אלא שבהקדמה שבפניכם, ברכת הבנים תהיה הברכה שאנו, הילדים, ניתן לאבינו מורינו, רבי צבי חיים, בעל הרץ כצבי, ולאמנו מורתנו, ברכה-בטי, עקרת הבית – עיקרו של הבית, הי"ו. בחודשי החורף, שנת ה'תש"פ, פשטה מגפת הקורונה בכל העולם. מדי יום התבשרנו על חולים נוספים, על מתים נוספים, ומדי יום גילו שמה שידעו על וירוס הקורונה אינו די; המחלה הסמויה מן העין מכה באופנים חדשים אשר לא שערום הרופאים והמומחים למחלות זיהומיות. תסמינים שונים ומשונים היכו באנשים, כך שלא היתה אחידות כלל בין תלונות החולים. חלק מן האנשים לקו בריאות ובדרכי הנשימה; חלק בחום גבוה; חלק באיבוד חושי הטעם והריח, חלק בכאבי שרירים עזים ביותר; וחלק חשו חולשה כללית כאילו מדובר בשפעת "רגילה".

המענין הוא שביום שנכפל בו כי טוב, כ"ג לחודש שבט ה'תש"פ (18 לחודש פברואר 2020), כמה שבועות בלבד לפני שהמגפה החלה להכות גלים ברחבי ארצות הברית, הוזמן אבינו למסור שיעור בפני תלמידי ישיבה יוניברסיטי (YU) בניו יורק, הלומדים לקראת קבלת סמיכת חכמים. נושא השיעור היה השלכות ודיני ספק פיקוח נפש בעקבות נגיף הקורונה. כאמור, הידע על חומרת המחלה היה התחלתי למדי. אופיו הקטלני היה עוד בתחום ההסתברות הנמוכה. ספק פיקוח נפש במקרה הטוב.

מי יכול היה לשער שימים ספורים לאחר מכן ישתנה המצב מספק פיקוח נפש לפיקוח נפש של ממש...

ש... בתי כנסת ייסגרו.

ש... בתי ספר יינעלו.

ש... ישיבות יושבתו.

ש... רוב מדינות העולם ינוגפו.

ש... תעשיות וכלכלות יקרסו.

ש... בתי מסחר יחדלו.

ש... מליוני מחזיקי משרות יפוטרו.

ש... המשק יוכה מכה אנושה כל כך.

ש... לא נוכל להיות זה בחברת זה.

קבלנו כולנו שיעור מאלף ונקודת מבט חודרת, אל אשר אנו מתפללים בתפילת זכרונות הנאמרת בראש השנה "ועל המדינות בו יאמר איזו לחרב ואיזו לשלום איזו לרעב ואיזו לשבע". כל העולם כולו רעד מפחד מבלי לדעת היכן ומתי יתקיים את אשר נאמר בפיוט ונתנה תוקף "מי במגפה".

גם במשפחתנו אנו היכיתה המגיפה הארורה. כל אחד וחומרת מחלתו. ללא כל ספק, החמור מבינינו היה אבינו מוריניו, רבי צבי חיים בן הלינה שיינדל. ביום ראשון לסדר "ושמרתם את משמרת ה' ולא תמותו" (פרשת צו), ד' ניסן ה'תש"פ (29 לחודש מרץ 2020), לאחר כמה ימי חולשה כללית אך קשה, נמדדה רמת החמצן אצלו, ונמצאה נמוכה עד למאד – ברמה שמסכנת חיים. אבא הובהל מיד לבית הרפואה, ועוד באותו ערב הוחלט להרדימו ולהנשימו. כשלושה שבועות מורטי עצבים עברו על כולנו. מבלי כל יכולת גישה לבית הרפואה, ניזונו ממידע שהועבר אלינו על ידי צוות רופאים מומחים ואחיות מסורות להפליא.

לכל אורך תקופת אשפוזו של אבא הרגשנו שמתקדמים בצעד אחד קדימה ומיד צונחים לאחור בשני צעדים. בשוך אתגר החמצן קמעא, התעוררו דלקות בגוף שאותן עמלו הרופאים לרפאות. מתרופה אחת לאחרת, מסיבון אחד למשנהו, מזריחת השמש עד לזריחה שלמחרת עלו שאלות הרות גורל, שאלות שלפעמים נסובו על חיים ומוות. קשה לתאר בכתב את התחושה להיות מוער באמצע הלילה, להיות חלק משיחת ועידה דחופה עם רופאים ובני משפחה. הדאגה התנחלה בנו. תחושת חוסר אונים החלה להשתרש. הרגשת ה"לבד", כאשר אבא חסר הכרה ואינו יכול או מסוגל להיות או לייעץ, הייתה בנו. ולראות את אמא מתעקשת לערוך את ליל הסדר לבדה, ממש ציער אותנו.

אך גמל ה' עם אבא ועמנו חסד, והוציאו מאפילה לאורה והביאו הביתה להשתקם אט אט ממחלתו בינות למשפחתו, לתלמידיו, למכריו, לספריו ולכתביו. יהי רצון שנוכח לראותו חוזר לאיתנו לגמרי במהרה בימינו אמן.

האמת צריכה להאמר שבמובן מסויים סדרי השיעורים שאבא מוסר, כמעט ולא פסקו, ולו לרגע. חברי השיעור שמתאספים מידי יום ראשון ויום שני המשיכו ללמוד יחדיו מידי שבוע שיעורים מתוך ספרי רץ כצבי. ואף שלא יכלו להתכנס למקום אחד עקב תקנות הבידוד וההסגר של תקופת מגפת הקורונה, התחברו טלפונית ובוידיאו באמצעות תוכנת זום (ZOOM). אחת מנשות חברי השיעור סיפרה שלכל אורך תקופת האשפוז הונחו ספרי רץ כצבי על שלחנם ומתוכם למדו.

עומדים אנו בתקופה שבין פסח לעצרת, בימי ספירת העומר. אנו מתקרבים לחודש השלישי, בו ניתנה התורה הקדושה. במדרש תנחומא לפרשת יתרו (אות י) עמדו רבותינו על העיתוי המודגש בתורה, בחדש השלישי דייקא. וכך למדנו שם "בחדש השלישי. זה

שאמר הכתוב הלא כתבתי לך שלשום במעצות ודעת. אמר רבי יהושע ברבי נחמיה זו תורה שאותיותיה משלשים, אל"ף ב"ת גימ"ל. והכל משולש – תורה משלשת וכו' משנה משלשת וכו' הסרסור משלש וכו' תפלה משלשת וכו' קדשה משלשת וכו' ישראל משלשין וכו' ברכת כהנים משולשת וכו' (גירסת רבי יהודה ב"ר יקר במדרש זה).

לפני שנים רבות, החל אבא למסור שיעור לכהנים בנושאי כהונה ונשיאת כפים. שיעור זה התפתח במשך השנים עד להיותו השיעור המפורסם של "ימי חמישי בלילה" בהשתתפות עשרות אנשים. ברכת כהנים אינה זרה לאבא. ברכת כהנים היא לחם חוקן, עליה ועל הלכותיה עמל רבות בשנים. אי לכך חשבנו שראוי יהיה לחלק את המשך הקדמתינו לשלשה כי הרי "הכל משולש".

בברכת כהנים נחל:

"יברכך ה' וישמרך"

"ישמרך בעולם הזה, וכן הוא אומר וקיי ה' יחליפו כח" (ילקוט שמעוני נשא אות תש"י).

"שמא תאמר עבר קציר כלה קיץ ואנחנו לוא נושענו, קיה אל ה' חזק ויאמץ לבך וקיה אל ה'. קיה אל ה' וקיה אל ה', תקוה אחר תקוה חזק ויאמץ לבך. אם קויתם ולא נושעתם, קו ושובו קו. ואם תאמר עד מתי נקווה, כבר כתוב יחל ישראל אל ה' מעתה ועד עולם ואומר חזקו ויאמץ לבבכם כל המיחלים לה'. אם עושין כן, הרי אתם נושעים שנאמר וכו' וקיי ה' יחליפו כח" (מדרש שוחר טוב, פ"מ).

בני המשפחה כולם ניצבים בהתפעמות וכמעט נטולי מילים על מפגני האהבה מכל רחבי העולם, פשוטו כמשמעו. האהבה התבטאה באמירת תהלים ללא הפסקה, בתפילות, במעשי צדקה וחסד ובלימוד תורה מסביב לשעון, לזכות אבינו מורינו, בתוך שאר חולי ישראל. בדברי המדרש הנ"ל, קיוו ושוב קיוו, חיזקו ואימצו את לבבם, ללא הפסקה וללא לאות כל משך זמן הישועה שבאה לאבא קמעא קמעא.

בין לילה התארגנה קבוצת ווטס אפ (WHAT'S APP) אליה נרשמו מאות אנשים לומר תהלים לזכות צבי חיים בן הלינה שיינדל בתוך שאר חולי ישראל. מבלי להגזים, כל ספר תהלים נאמר מאות פעמים. קיוו ושוב קיוו, התפללו ושוב התפללו. הקבוצה הורכבה מאנשים בכל רחבי העולם. עקב כך, פרקי תהלים נאמרו מסביב לשעון ממשי. עוד פרק ועוד דמעה... עד שדמעת התוגה הפכה לדמעה של שמחה על שיפור, קל ככל שיהיה, במצבו הרפואי של אבא. חוינו את שלבי הרפואה, שעודנו ממשיכים בימים אלו עם שיקום אינטנסיבי, כשאחוות יהודים די בכל אתר סוללים את סולם השלבים.

אך נדמה שישנה נקודה נוספת הדורשת מחשבה יתירה ועמוקה עוד יותר. מהרגע הראשון שאבא חזר לדבר, לאחר כשלשה שבועות, החל מיד בדברי תורה ובמחשבות

רוחניות. כשהיה עוד תחת השפעת תרופות ההרדמה ולפני שחזר להכרה מלאה, לבו רחש את שפתו, שפת הלב שאצלו היא שפת התורה.

באותם ימים ראשונים של הכרה חלקית (אבא אינו זוכר כלל את אשר אירע באותם ימים), ביקשנו מרב בית החולים CEDARS SINAI, ידיד המשפחה, הרב יהודה ליב ווינר, לנסות לשוחח עם אבא בלימוד ובכך לאתגר את מוחו של אבא. הרב סיפר שאמנם בביקור ראשון אבא התקשה לענות, אך בחזרתו למחרת, אבא היה מוכן עם דברי תורה. העמל ניכר גם מתוך צלילות דעת מעורפלת.

רחשים אלו היו ביטוי של ממש למה שלמדנו במסכת קידושין (ל, א) "תנו רבנן ושננתם שיהו דברי תורה מחודדים בפיו שאם ישאל לך אדם דבר אל תגמגם ותאמר לו אלא אמור לו מיד שנאמר אמור לחכמה אחותי את וגו' ואומר קשרם על אצבעותיך כתבם על לוח לבך". מה שעל לבו דיבר באותם רגעים.

את עיקר מילותיו הקדיש לתהייה על ההתקדמות בעריכת והדפסת ספרי רץ כצבי. את כל אלו הדברים ביטא לפעמים במילים ספורות ולפעמים באריכות יתר – הכל לפי כוחו באותו רגע.

האין זו המחשה של הפסוק וקוי ה' יחליפו כח, וכפי שדרשוהו בסוף מסכת קידושין (פב, ב), שם למדנו שתורה "עומדת לו לאדם בעת ילדותו ונותנת לו אחרית ותקוה בעת זקנותו. בעת ילדותו מה הוא אומר וקוי ה' יחליפו כח יעלו אבר כנשרים בזקנותו מהו אומר עוד ינובון בשיבה דשנים ורעננים יהיו".

תורתו עמדה לו לאבא בימים חשוכים אלו. אבא נמצא בפסגת שיא העשייה. הזקנה לא קפצה עליו כלל. כל כולו מרץ ותנופה, הישג ועלייה. משעות הבוקר המוקדמות ועד לשעות הלילה המאוחרות, אבא פועל, פעיל ומפעיל. תורה עם דרך ארץ, נשמה עם גוף כמו עולים בסולם אחד, אותו סולם המוצב ארצה וראשו מגיע השמימה. כמה אמת בקביעת הנביא ישעיה כי וקוי ה' יחליפו כח. חזינו את היישום באבא, בלי עין הרע.

"יאר ה' פניו אליך ויחנך"

"יאר ה' פניו אליך. יתן לך מאור עיניים" (ספרי, נשא, פסקא מ"א).

"יאר ה' פניו אליך. יאר לך מאור פניו, ואין יאר אלא חיים שנאמר באור פני מלך חיים וכו'" (תנחומא, נשא, אות י').

במובן הכי פשוט של המילים, זעקנו האר את עיניו של אבא! זכה אותו ואותנו בשנים נוספות של בריאות גופא ונהורא מעליא. אנא, רבון העולמים, נתן תתן לו ולאמא ימים רבים ספוגים ורווים בנחת מעצמם, מצאצאיהם ומכל מעשי ידיהם – ואי אפשר לפורטם כי רבים הם.

הענק לאבא חיים!

ולא סתם חיים, אלא חיים של "ויחנך". וכפי שדרשו בספרי שם "ויחנך בדעת ובבינה ובהשכל ובמוסר ובחכמה. דבר אחר, ויחנך יחנך בתלמוד תורה וכו'". אנא, בורא כל יכול, אפשר לו להמשיך ללמוד וללמד כי זה כל ישותו. אבא הרחיב על כך בעצמו ברץ כצבי (פרקי מחשבה על חודשי השנה ח"א, שער ד', חודש תשרי עמוד שצ"ו) בהביאו את דברי השפתי חיים "שהמובן של זכרנו לחיים אינו חיים במובן הגשמי של אכילה שתיה ובריאות גרידא. אלא שאנו שואפים לחיים אמיתיים המלאים בתוכן של עשיית רצון ה' מתוך הכרה ויראת שמים וזוהי המצוה של ובחרת בחיים". (וכך הביא שם דברים דומים מאדמור"י בית גור, הבית ישראל והלב שמחה זי"ע).

אך כפי שאבא כתב באריכות מדם לבו בהקדמה לרץ כצבי, אקטואליה בהלכה ח"ב, שתורה עם דרך ארץ היא מחוייבת המציאות, והביא מסבינו ז"ל לפרש את הפסוק "שמח וזולן בצאתך ויששכר באהלך" כך: "מטעם זה נקט משה רבינו בלשון יחיד וכו' כי לא מדובר בשני אנשים, וזולן ויששכר, אלא באדם אחד שצריכה להיות בו המעלה של יששכר בקביעות עיתים לתורה, והמעלה של זולן העוסק במסחר ותעשייה בעמל כפים".

וזוהו חלק מהחיים עבורו אנו מייחלים ומתחננים מרבון העולמים. על סבא ז"ל העידו, ועל אבא יבדלחט"א מעידים, כי חיהם מבטאים את אשר איתא בילקוט שמעוני (תהלים אות תתע"ד) "אתהלך לפני ה' בארצות החיים אמר רב יהודה זה מקום שווקים". וכך אבא, עד עתה חי חיים של חכם ופרנס. ושוועתנו לרופא כל בשר שיעניק לו כח להמשיך בתפקידו הייחודי בזה העולם המדגיש את השילוב הנפלא של יששכר וזולן.

"ישא ה' פניו אליך וישם לך שלום".

"אמר ר' חלפתא קסריא ומה אם לוט על ידי שכבד את המלאך נשא לו פנים, לך לא אשא פנים מפניך ומפני אבותיך ישא ה' פניו אליך" (בראשית רבה, פ"ג פ"א).

רבותינו העניקו ללוט את התואר רשע: "אמר רבי אלעזר בן פדת בשם רבי יוסי בן זמרא ראה כמה קפח לוט הרשע את אברהם הצדיק מן הדבור שכל זמן שהיה לוט דבוק בו לא הסיח הקב"ה עם אברהם". ועל אף היותו רשע זכה לנשיאת פנים מאת ה' עקב הכנסת האורחים שעשה עם המלאכים. ללמדנו, כוחו של חסד מהו. אם רשע כלוט זכה להנצל מן התופת של סדום ועמורה ולנשיאת פני ה' בגלל החסד שעשה, מה נאמר על אדם שבמו עינינו ראינו איך במשך שנים רבות טובל ממש במעשי חסד מדי יום ביומו.

ולא רק עשיית חסד אלא אהבת חסד. וכפי שכתב החפץ חיים בפרק ראשון שבחלק השני של ספרו אהבת חסד "כי אף שכולנו עושין חסד, אבל ענין החסד שלנו הוא רק מהצד

ההכרח". אך הנביא מיכה דורש מאתנו אהבה למדה זו של חסד. וכאשר "יהיה לו אהבה למדה זו, יהיה מחפש בכל כוחו איך לעשות חסד עם חברו וגם יעשה הכל בעין יפה".

אהבת ועשיית חסד הניעה ומניעה את אבא ואת אמא בכל עת ובכל שעה. אחד הדברים הראשונים אותו בחר לומר בחזרתו מבית הרפואה, בהתאסף בני המשפחה יחדיו, היה דבריו הנפלאים של בעל הטורים על הפסוק "ונתנו איש כפר נפשו" וז"ל "אם תקראנו למפרע יהיה גם כן ונתנו, לומר לך, כל מה שהאדם נותן לצדקה יחזור אליו, ולא יחסר לו בשביל זה כלום".

הגאון מוילנא, בספר קול אליהו, מוסיף ואומר "והנה תיבת ונתנו נקרא פנים ואחור כי גם הנותן יצטרך לפעמים שיתנו לו ח"ו וזהו שרמזה לנו התורה הקדושה בקדמא ואזלא (טעמי המקרא) אקדימו ריפתא לעניא כי היכא דלקדמי לבניך (שבת קנא, ב). לכן אתה הקדם ותן לו וילך לפניך צדקך בטרם יסוב הגלגל על בניך".

וכך הגיעה השעה שנהיינו, אבא וכל משפחתנו נצרכים. נצרכים לעצה, לעזרה, להכוונה רפואית, לשימת עין על אבא בבית הרפואה הסגור ומסוגר בפני כל מבקר, לאוזן שומעת את נהיית לבנו המשותפת, ולתפלתם של רבים. וכאילו שלמה המלך, החכם מכל אדם עומד מולנו ואומר – הלוא כבר ייעצתי והדרכתי אתכם "שלח לחמך על פני המים כי ברוב הימים תמצאנו" (קהלת פי"א פ"ו). ואבא ואמא הרי שלחו לחמם על פני המים ונתנו ונתנו ונתנו שוב ושוב ושוב.

חיש מהר גילינו ולמדנו שאצל אבא ואמא, מעשי החסד ושילוח הלחם שימשו כר נרחב ופורה לפיתוח מערכות יחסים של כבוד עמוק וחברות כנה עם רבנים ורופאים, פוסקי הלכה ופשוטי עם, מדענים מורים ומנהלים, ועם אנשי עסקים ואנשי ציבור. הידידות האישית שהתהוותה עם אנשים מכל גווני הקשת שבעם, מכל החוגים ומכל הסוגים, הביאה עמה אהבה והערכה שהתבטאו ברצון עז להטות שכם ולסייע בסיוע של ממש לידידי אמת.

עוד בליל האשפוז ראינו במוחש שכל נחלי מיי-החסד הולכים אל הים אשר שם נמצאו אותם לחמים. לפני שנים מספר, עזר אבא בערבויות כספיות עבור עסק משפחתי שהיה על סף קריסה כלכלית. עבר קציר כלה קיץ והמעשה כמעט ונשכח. ברגעי ההלם שבאותו ערב, התברר שלאחד מבני אותה המשפחה, היכולת לעזור בהקמת מערך תמיכה וביקורת שיאויש ברופאים הכי בכירים בבית הרפואה שבו היה מאושפז.

סיפור דומה הביא רופא מומחה ללוות את משפחתנו במשך כל שעות היום והלילה בעצה, תושיה, הפניה והכוונה. "צוות" מורחב זה קיבל סער, עידוד ושיתוף פעולה מרופאים בכירים בארץ שחשו ידידות וקירבה וחובת הכרת הטוב לאבא ואמא על עזרתם ותמיכתם

בהקמת מחלקות, קניית ציוד וכדומה. "צוות" חובק עולם זה יחד עם שאר הרופאים והאחיות שימשו כשלוחי דרחמנא לטפל באבא מסביב לשעון.

אילו יכולנו, היינו מפרטים ביתר שאת את הסיפורים הפלאיים, אך הברכה שורה רק על הסמוי מן העין.

ספר בלי הקדמה כגוף בלי נשמה

בספר משלי ישראל, מציין ד"ר מאיר וכסמן, שמקור פתגם זה הוא בהקדמת רבי מאיר קרשקש לשו"ת התשב"ץ. כתבי התשב"ץ היו מונחים וטמונים יותר ממאתים שנה עד שראו אור עולם [ראה בהרחבה במבוא הנפלא של הרב יואל קטן לשו"ת התשב"ץ, בהוצאה משותפת של מכון ירושלים ומכון שלמה אומן שע"י ישיבת שעלבים]. רבי מאיר קרשקש הוא אשר זכה לזכות את הרבים באור תורתו של רבי שמעון בר צמח. בהקדמתו מספר, "היום שקיבלתי מיד זרע קודש יוצאי ירך הרב זלה"ה הספר הזה לדפוס לא מצאתי בו הקדמה. דומה לגוף בלא נשמה". ומודה רבי מאיר קרשקש לרבו, רבי שלמה צרור, שעמד "בכוחו בביתו הגדול ונפח בו נשמה" בכתיבת הקדמה.

כאמור, בקשת עדכון על עריכת והדפסת ספרי רץ כצבי היתה מן הראשונות שבבקשותיו של אבא. ספציפית, ביקש לדעת היכן עומדים עם הדפסת ספר רץ כצבי, אבן העזר חלק ב'. הגהות אחרונות נעשו על ידו עוד לפני אשפוזו. מיום ההתעוררות, וביתר שאת מיום שחרורו מבית הרפואה, השקיע את כוחו ומרצו בדחיפת הפרויקט עד למכבש הדפוס.

אלא שאמר והודה מיד שאין לו את ישוב הדעת ו/או הכח לכתוב הקדמה לספר. עקב כך ביקש מאתנו, ילדיו, לכתוב הקדמה שתכלול בחובה את כל אשר סיפרנו. ומשום שספר בלי הקדמה הוא כגוף בלי נשמה, קיבלנו על עצמינו את האתגר הכביר הזה.

בספר אמת ואמונה (אות תמ"ט ובשינוי קל באות רצ"ז) מובא, שהרבי השרף מקאצק תמה, שאם "מורגל בפומא דאינשי שספר בלי הקדמה כגוף בלי נשמה", מהו אם כן ההקדמה שהשי"ת כתב לספרו, ספר התורה. והסביר שדרך ארץ שקדמה לתורה כ"ו דורות (ויקרא רבה פ"ט פ"ג) היא הקדמת הבורא יתברך לתורתו והיא היא ההקדמה הנחוצה לנו ללימוד התורה הקדושה.

מתוך תחושה עמוקה של דרך ארץ הטבול באהבה אין-קץ להורינו היקרים מפז, נכתבה הקדמה זו לספר חשוב זה. תפילתנו, שכמעשהו בכרך זה, כך יוכל אבא לקיים "עשות ספרים הרבה" על ידי "להג הרבה יגיעת בשר" (קהלת י"ב י"ב). כי רק מתוך העמל והיגיעה בתורת ה' ובדברי סופרים יפרו וירבו שיעורים וספרים הרבה!

סיום

כשהחל אבא להבין את אשר קרה ואשר קורה עמו ולכל העולם תמה בתדהמה:

• "אינני זוכר את אשר אירע כלל וכלל!"

והתשובה היא להנחם בכך ש"יזכור אלוקים אותך".

• "היתכן שהפסדתי את חג הפסח?"

והתגובה היא "פסח ה' עליך בנגפו את העולם במגפת הקורונה ואותך הציל".

• זעק בכאב (פעמים אין ספור) "הנני שבר כלי".

והמענה הוא שבדיני כלים "שבירתן היא טהרתן".

• "איזו ירידה חוויתי בחודש האחרון".

והמציאות היא כי הירידה היתה אך ורק לצורך עלייה.

לא נוכל להשלים את דברינו מבלי לומר מעומקא דליבא "טוב להודות לה' ולומר לשמך עליון". ובקול גדול ובכוונה עצומה נצהיר קבל עם ועולם "ואלו פיננו מלא שירה כים, ולשוננו רנה כהמון גליו, ושפתותינו שבח כמרחבי רקיע, ועינינו מאירות כשמש וכירח, וידינו פרושות כנשרי שמים ורגלינו קלות כאילות, אין אנחנו מספיקים להודות לך ה' אלקינו ואלקי אבותינו ולברך על אחת מאלף אלף אלפים ורבי רבבות פעמים הטובות נסים ונפלאות שעשית עם אבותינו ועמנו".

חסת עלינו בכך שחמלת על אבינו. על כך ועל כל פרט צעד ושעל מודים אנחנו לך, היום ותמיד.

פתחנו בברכה ונסיים בברכה. הברכה אחת היא לנו עבורכם – אבא ואמא? לא ולא! יצו אתכם ה' את הברכה; ממעון הברכות תהיה ותבוא ברכת ה' עליכם בכל עת ובכל שעה, בחינת והריקותי לכם ברכה עד בלי די. בריאות, נחת, אושר ועושר בין השאר כדכתיב "ובאו עליך כל הברכות האלה והשיגוך". יתן ה', אב הרחמן ורופא כל בשר אשר הפליא לעשות, ותשתמשו בנס מרומם זה להמשיך בפעלכם הטוב והקסום למען כל בני המשפחה, למען כל עם ישראל... ולמען שמו יתברך לעד ולנצח נצחים, עד יבוא ינון במהרה בימינו אמן ואמן.

מיקי ושלי פניג, אלי ועדינה רייזמן, אבי וזהבה רייזמן, רפי ואלימור רייזמן

הסכמות שהתקבלו על ספר זה

שמות הרבנים גדולי הדור, הובאו ללא תארים נוספים
בבחינת 'גדול מרבן שמם'.

- הרב **מושה שטרנבוך** שליט"א, ראב"ד העדה החרדית ירושלים, בעמח"ס מועדים וזמנים ושו"ת תשובות והנהגות
- הרב **שמואל קמינצקי** שליט"א, ראש ישיבת פילאדלפיה וחבר מועצת גדולי התורה ארצות הברית
- הרב **דוד קאהן** שליט"א, ביהמ"ד גבול יעבץ, ברוקלין, נוא יארק
- הרב **זלמן נחמיה גולדברג** שליט"א, אב"ד הישר והטוב ירושלים בית הדין הגדול ירושלים
- הרב **אביגדר נבנצל** שליט"א, רב בירושלים העתיקה, בעמח"ס ביצחק יקרא
- הרב **ראובן פיינשטיין** שליט"א, ראש ישיבת סטטן איילנד, ניו יורק
- הרב **ישראל מאיר לאו** שליט"א, הרב הראשי, בעמח"ס יחל ישראל
- הרב **אשר וייס** שליט"א, בעמח"ס מנחת אשר, ראב"ד דרכי הוראה ירושלים
- הרב **גבריאל צינעער** שליט"א, רב דק"ק נטעי גבריאל, ברוקלין
- הרב **דוד כהן** שליט"א, ראש ישיבת חברון, ירושלים
- הרב **דוד חנניה פינטו** שליט"א
- האדמו"ר ממודז'ין** שליט"א
- הרב **יהורם אולמאן** שליט"א, ראב"ד בד"צ סידני
- הרב **יחיה טובול** שליט"א, אב"ד ליאון, וילבורן - צרפת
- הרב **יוסף ישראל אייזנערגער** שליט"א, דומ"צ דק"ק ניו סקווירא, ניו יורק
- הרב **מנחם מנדל שפרן** שליט"א, ראש ישיבת נועם התורה, בית הוראה הישר והטוב
- הרב **מתתיהו דייטש** שליט"א, רבה של רמת שלמה, דומ"צ העדה החרדית, ירושלים
- הרב **נח אייזיק אהרבוים** שליט"א, בעמח"ס מנחת חן, רב ואב"ד דק"ק נחלת יצחק בקיו גארדענס הילס, נ. י.
- הרב **עזרא בצרי** שליט"א, אב"ד ירושלים, בעמח"ס 'דיני ממונות' ו'שערי עזרא'
- האדמו"ר מצאנז** שליט"א
- הרב **שלמה עמאר** שליט"א, הראשון לציון ורבה של ירושלים
- הרב **שמואל אליעזר שטרן** שליט"א, אב"ד שערי הוראה, רב מערב בני ברק

הסכמות שהתקבלו על ספרי 'רין כצבי'

- אבי מורי הר"ר יהושע השי"ל רייזמן ז"ל
הרב שמחה זיסל ברוידא זצ"ל, ראש ישיבת חברון
הרב ברוך מרדכי אזרחי, ראש ישיבת עטרת ישראל
הרב שאול אלתר, ראש ישיבת שפת אמת
כ"ק האדמו"ר הנחלת דן ממודז'ין זצ"ל
הרב ישראל מאיר לאו, הרב הראשי
הרב דוד חנניה פינטו, צרפת
הרב יהודה קולדצקי זצ"ל, ראש ישיבת הרב עמיאל-הישוב החדש, תל אביב
הרב שמואל הלוי ואזנר זצ"ל, אב"ד זכרון מאיר, ובעל שו"ת שבט הלוי
הרב עובדיה יוסף זצ"ל, הראשון לציון, ונשיא מועצת חכמי התורה
הרב מיכל יהודה ליפקוביץ זצ"ל, ראש ישיבת פוניבז'
הרב ברוך דב פוברסקי, ראש ישיבת פוניבז'
הרב נתן געשטעטנער זצ"ל, אבד"ק קרית אגודת ישראל, בעמח"ס שו"ת להורות נתן, בני ברק
כ"ק האדמו"ר מצאנז
הרב יחזקאל ראטה, אבד"ק קארלסבורג, ברוקלין
הרב שלום ראובן פיינשטיין, ראש ישיבה ד'סטעטן איילענד
הרב מנשה קליין זצ"ל, בעל שו"ת משנה הלכות
הרב אפרים גרינבלאט זצ"ל, רב ושו"ב מעמפיס, בעל שו"ת רבבות אפרים
הרב גבריאל צינגער, רב דק"ק נטעי גבראל, ברוקלין
הרב מרדכי שמואל אשכנזי זצ"ל, רבה של כפר חב"ד
כ"ק האדמו"ר ממודז'ין
הרב ישראל יעקב קראוס, רבה של ביהכנ"ס יאנג ישראל האנקוק פארק, לוס אנג'לס
הרב משה שטרנבוך, ראב"ד ירושלים, בעמח"ס תשובות והנהגות ועוד
הרב אברהם יפה שלזינגר אב"ד גענף, מח"ס שו"ת באר שרים
הרב אשר זעליג וייס, אב"ד וראש ישיבת דרכי תורה, ירושלים
הרב שלמה משה עמאר, הראשון לציון, הרב הראשי
הרב דוד כהן, ראש ישיבת חברון
הרב זלמן נחמיה גולדברג, אב"ד בד"ץ הישר והטוב, ירושלים
הרב יצחק זילברשטיין, רבה של רמת אלחנן, ראש כולל בית דוד
הרב אביגדר נבנצל, רבה של העיר העתיקה, ירושלים
הרב מתייהו דייטש, רבה של רמת שלמה, דומ"צ העדה החרדית, ירושלים
הרב שמואל אליעזר שטרן, ראש ישיבת חתם סופר ורב מערב בני ברק

Rabbi Moshe Sternbuch

Chief Rabbi

of the Orthodox Rabbinical Courts
Jerusalem

Rosh HaYeshiva- Ramat Bet Shemesh

משה שטרנבוך

ראב"ד

לכל מקהלות האשכנזים

עיר"ק ירושלים ת"ו

ראש הישיבה ברמת בית שמש

מח"ס מועדים וזמנים ושו"ת תשובות והנהגות ועוד

בע"ה

אור ליום השישי כ"ח אייר תש"פ

לכבוד ידידי מפורסם לתהילה, מרביץ תורה ברבים, מחבר ספרי רץ כצבי ה"ה הרב צבי רייזמן שליט"א

שמחתי לקבל ממנו ספרו החדש "רץ כצבי" אבן העזר חלק ב', קרבן תודה לאבינו שבשמים שיוצא מידי חוליו, חספר עוסק בענין פוריות וביסוד קדושת עם ישראל, ומביא בו כל חשיטות וחמציאות בשאלות מצויים היום שאין לנו עליהם קבלה מרבותינו, ומוסיף מדיליה, ומברר ומניח ההכרעה לגדולי תורה דווקא.

אשריו ואשרי חלקו שמזכה הרבים לברר ולעסוק בחמורות שבחמורות, ואף שטרוד מאוד בעסקיו וגם בפעולות עזרה למוסדות התורה והחסד, מייחד זמנו להרבצת תורה בכתב ובעל פה.

יתן לו ה' כוחות ואריכות ימים ושנים מתוך בריאות, לזכות עוד את הרבים, ונזכה לראות בהרמת קרו התורה בישראל.

הנני המצפה בכליון לרחמי שמים מרובים

שמואל קמנצקי
Rabbi S. Kamenetsky

2018 Upland Way
Philadelphia, PA 19131

Home: 215-473-2798
Study: 215-473-1212

בס"ד, כ"ב סיון תש"פ

לכבוד הרה"ג מחזיק תורה ומרביץ תורה, הר"ר צבי רייזמן שליט"א

ראיתי העלים לדוגמא מספרו רץ כצבי שכב' מוכן להוציא לאור בענייני אה"ע, בו הוא מציע שאלות קשות ונכנס לסוגיות ועמוקות בנושאים חמורים שנתעוררו בדורנו לרגל פעולות וטיפולים שנתחדשו לאחרונה, ובהרבה מהנדונים לא נמצאו דברים מפורשים בדברי רבותינו גדולי האחרונים, ויש בזה תועלת שמעורר נקודות הצריכים עיון ומאיר על המקומות הדרושות הכרע בשאלות חמורות הנוגעות לקדושת ישראל, ויועיל לתלמידי חכמים וללומדים לעורר לבבם להעמיק ולדון בשאלות אלו ויהנו מדבריו ומפרי מעלליו, ויזכה להמנות ממזכי הרבים שאין חטא בא על ידם.

יזכה כב' לחרב חצלחה בכל ענייניו לחרביץ תורה ולחזיק תורה לאורך ימים ושנים טובות מתוך בריאות הגוף והנפש.

בברכה מלונ"ח,

מכתב ברכה

ראיתי הספר "רץ כצבי" ח"ב על פוריות יחסין ואישיות
מדינת ויציב כל ישראל הרב צבי רייזמן שליט"א, הדגול מרגבה
שעוסק בצרכי ציבור שכלול דפסן וזממון. הנה מסתמך על אליה
בתורה דהיקף ועומק במאמר והאיכות, ולא עוד, אלא שחבוריו הנ"ל
הנ"ל ממלאים צרכי ציבור שכולם הוראות למעשה.
הנה אמרו שכל העוסק בצרכי ציבור כאילו עוסק
בתורה וזיאלד דר"ל כדרגת מ' שגרת אומנות. הרב צבי לא
רצה לסמוך על הכח הדמיון ועוסק בצרכי ציבור על ידי עסק
התורה. ויש להשוות פעולותיו לאתרוג המוכנס (לדעת המכשירים)
שהוא יפה מאד, ומכיון שגזל תיגאל המלה "יפה" דר"ל צדק
לאחר מידת דצדק צדק תרדוף" הלך אחר בית דין יפה נזכר
לומר ואלו עבודת שפירותיו יפות ומתוקות שיוצאות מאילן יפה.
ואני תפילה שהשי"ת יאריך ימיו ושנותיו וימשיך בהנהגותיו עד כי יבא
שילה והוא ונו"ב תחיה ירוו רב נחת מכל יוצ"ח אכ"ר

ביציבות /טומנה
313 קאהן
י"ב אייר כ"ג למסמנים תר"פ

— מכתב ברכה —

ראיתי הספר "רץ כצבי" ח"ב על פוריות יחסין ואישיות מדינת וידיד
כל ישראל הרב צבי רייזמן שליט"א, הדגול מרגבה שעוסק בצרכי ציבור
בשכלול בנפשו ובממונו. הנני משתומם על שליטתו בתורה בהיקף ובעומק
ובכמות והאיכות, ולא עוד, אלא שחבוריו הנ"ל ממלאים צרכי ציבור
שדורשים הוראות למעשה.

הנה אמרו שכל העוסק בצרכי ציבור כאילו עוסק בתורה וביארו דר"ל
כדרגת מ' שתורתו אומנותו. הרב צבי לא רצה לסמוך על הכ"ף הדמיון ועוסק
בצרכי ציבור על ידי עסק התורה. ויש להשוות פעולותיו לאתרוג המורכב
(לדעת המכשירים) שהוא יפה מאד, ומכיון שחז"ל תרגמו המילה "יפה" דר"ל
צדק שלמדו מקרא ד"צדק צדק תרדוף" הלך אחר בית דין יפה נזכר לומר
עליו ועל עבודתו שפירותיו יפות ומתוקות שיוצאות מאילן יפה.

ואני תפילה שהשי"ת יאריך ימיו ושנותיו וימשיך בהנהגותיו עד כי יבא
שילה והוא ונו"ב תחיה ירוו רב נחת מכל יוצ"ח אכ"ר

בידידות נאמנה, דוד קאהן
י"ב אייר כ"ז למסמנים תש"פ

rebbe z.n. goldberg
Jerusalem

חרב זלמן נ. גולדברג
ירושלים

ב"ח י"ט ט"ו תמוז

כבוד ידידי המפורסם לתהילה בתורה וחסד

בעל מחבר ספרים חשובים רץ כצבי

הרב הגאון

רבי צבי רייזמן שליט"א

שמחתי לשמוע מבני הרה"ג ר' אהרן שליט"א, כי שוחחתם בטלפון וב"ה הקב"ה שמע את תפילת רבים, ונרפאת מחולי הקורונה ושמצבו הרפואי הולך ומשתפר, יעזור ה' שהרפואה תהיה שלמה ושתוכל להיות "רץ כצבי", ולהמשיך בדרך הקודש אשר לו וללון בעמק הלכה מתוך הרחבה ושמחה ורוב נחת ולזכות את הרבים בעוד ספרים טובים ומועילים.

חולה שנתרפא הוא אחד מארבעה שצריכים להודות וילפיין מקרא "אוילים מדרך פשעם.. כל אוכל תתעב נפשם ויגיעו עד שערי מות וגו' יודו לד' חסדו" והיינו קרבן תודה, וענין האכילה שבקרבן תודה דלאחר שחלה והגיע למצב של "כל אוכל תתעב נפשם" ונתרפא וחוזר להרגלו שיכול לאכול, צריך הוא להביא קרבן תודה ולפרסם את הנס ע"י ארבעים לחמי תודה.

והנה בברכת הגומל רואים שנתקנה בלשון אחר משאר כל ברכות השבח, שברכת הגומל אומרים "שגמלני כל טוב" היינו שמדבר על הטוב שגמל הקב"ה לו, ואילו כל שאר ברכות השבח, כמו שהחיינו והטוב והמטיב, אינו מדבר על עצמו, והנה אף שגם ברכת הגומל מתחילים "הגומל לחייבים טובים" מ"מ נראה שאין חולק זה מעכב בברכה, וגם אם לא יאמרם אלא יאמר "שגמלני טוב" לבד יצא,

וראיה לדבר שהרי בשו"ע סימן רי"ט ס"ק ד' כתוב אם בירך ואמר "בא"י אמ"ה אשר גמלך כל טוב" וענה אמן יצא, הרי שאין הזכרת "הגומל לחייבים טובים" מעכב, ומה שלא הזכירו לכל הפחות לכתחילה, נראה שאין מקום שאחר יאמר לחבירו "הגומל לחייבים" שאינו מן הדין שיאמר לחבירו שהוא חייב, עכ"פ רואים שזה אינו מעכב ועיקר הברכה הוא על מה שגמל הקב"ה אונו ביוזו, ובברכות אחרות אם

יאמר הברכה רק על עצמו כגון שיאמר "שומע תפילתי" במקום "שומע תפלה" או "רופא אותי" יתכן ולא יצא,

rebbe z.n. goldberg
Jerusalem

הרב זלמן נ. גולדברג
ירושלים

ולפי זה מובן שרק בברכת הגומל שהאומר אומר "בא"י שגמל לך כל טוב" וענה
אמן, יצא גם ממי שאינו מחויב בדבר, משא"כ ברכת המזון וכדו' שמברך "הזן את
הכל" וענה אמן שאינו יוצא מדין העונה אמן כמוציא שבועה מפי, ואם המברך יאמר
"ברוך אונה הזן אוונך" וענה אמן ותלוי בספק שנסתפקו אם יצא בנוסח כזה,
(הארכתי במקו"א).

כמו"כ שמחתי לשמוע כי הנך הולך מחיל אל חיל ומדפיס כרך נוסף של הספר "רץ
כצבי" על פוריות ויוחסין חלק ב' שמביא ומברר בעיון ובידיעות מקיפות את כל
הענינים וכבר אתמחתי ונתפרסם שמו בחיבוריו החשובים, ואין ספק שהספר ימצא
חן בעיני כל רואיו ויביא תועלת רבה גם לגדולי תורה, ושתזכה להוציאו לאור עולם
מתוך בריאות ולאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא.

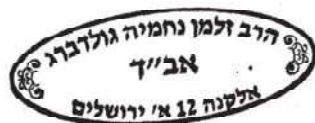
ובדבר שאלתו אם יש חובה לספר על ענין היחס [כשלא עבר גיור לחומרא] בבואו
להקים בית נאמן בישראל,

הנה בספר משנה הלכות להרב מנשה הקטן, כתב שבענין שידוכין באם לא סיפרו
לצד השני את החיסרון שיש בו וטוען למקח טעות, הקידושין לא חלים ואין זו אשתו
ועד כדי כך שאינה צריכה גט,

ולכאורה יש לי ראייה דלא כמוהו ואשמחו לשמוע אם יש לך תשובה ע"ז,

דהנה הגמ' ביבמות דף מ"ה ע"א ההוא דאתא לקמיה דרב, אמר ליה עובד כוכבים
ועבד הבא על בת ישראל מהו, אמר ליה הולד כשר, אמר ליה הב לי בתך, לא
יהיבנא לך, אמר ליה אי הוי כיהושע בן נון לא יהיבנא ליה ברת, אמר ליה אי הוה
כיהושע בן נון, אי מר לא יהיב ליה אחריני יהבי לי האי, אי מר לא יהיב ליה אחרינא
לא יהבי ליה... ושם נחלקו האם עכו"ם ועבד שבא על בת ישראל הולד כשר, ורב
התיר, ולמרות שהתיר לא רצה אותו כחתן לבתו, ר' יהודא מורה להיתרא, אמר ליה
זיל איטמר, שילך במקום שלא מכירים אותו, רואים מהגמ' שאדם יכול ללכת
למקום אחר ולא לספר על החיסרון ואפילו חיסרון גדול כזה, שהרי כולם רוצים
יהודי מיוחס ובלי שאלות.

והנה מצד השכל צריך לספר שהוא התגייר, אבל אני לא יודע אם חייב, שהרי בגמ'
רואים שאינו צריך לספר, שהרי הוא כשר לבוא לקהל וגם אם ישנם אנשים שלא
רוצים שידוך כזה רק בגלל שרוצים יחסנים ולא בגלל חיסרון אחר, בזה אין צריך
לספר, אך פשוט שבדבר שיש בו איסור, בזה וודאי שחייב לספר, וגם בחסרונות
שאסור בכלל לקחת, או מום שאנשים לא יסבלו אח"כ, או חיסרון שיכול לגרום
להיולד ילד בעל מום, זה וודאי שצריך לספר.

אחת מלגת קריית משה ירושלים
לרב זלמן נחמיה גולדברג

הרב אביגדר יחזקאל נבנצל

רב בירושלים העתיקה תובב"א

מח"ס ביצחק יקרא, מציין מכלל יופי, שיחות לחמושה חומשי תורה ומועדים

בס"ד, תאריך ב' סדר
ואת אשר בחר בו תש"פ
ירושלים עיה"ק תובב"א

לכבוד האבי גברא רבא
ויקרא, מרביץ תורה בכתב
ובע"פ, מחזיק בעץ חיים
ותומכי, הגאון ר' צבי
רייזמן שליט"א!
אחד"ש כתר"ה,

ראיתי בשמחה את
ספרו החדש רץ כצבי על
פוריות יוחסין ואישות חלק
ב', הנה ברך לקחתי וברך
ולא אשיבנה, יפוצו
מעיינותי חוצה וישקו כל
צמאי התורה, ויוסיף עוד
כהנה וכהנה, ומלאה הארץ
דעה בב"א.

צעיר הלוויים, אביגדר נבנצל

בהורמנא דמלכא ארשום מספר הערות

א) בעמ' ל כתבתי: לענ"ד אין ספק כי רק בעלת הביצית היא אמו. הרי
נולדים גם ילדים קודם זמנם ומכניסים אותם לפגי' (אינקובטור בלע"ז) וכי
יעלה על הדעת לומר שהפגי', או האחות המפעילה את הפגי', היא אמו?

ב) בעמ' נד סוף ד"ה בשו"ת בית יצחק: מנלן שלא יגדל ככופר וכמומר
לכל התורה רח"ל?

ג) בעמ' תקכח סוף ד"ה יחד: בשערי חסד בא אחד ואמר שהוא כהן
והעלוהו לתורה ככהן, פעם ביקש שישי במנין אחר ואמרו לו שאי אפשר,
עבור שבמנין ההוא הי' כהן אבל במנין זה רוצה שישי.

אל אדמו"ר זלל"ה, בא פעם כהן שאמו אינה שומרת מצוות ואמרה לו
שלפני נישואי' עם אביו חי' חיי הפקרות וכנראה רצתה להשפיע עליו שגם
הוא ינהג כך, ואמר אדמו"ר שאינה נאמנת ושימשיך לנהוג ככהן, רק שיחמיר
על עצמו לא לקחת פדיון הבן.

ד) בעמוד תקסג אחר ד"ה ומעתה: עי' נדרים צ: דאומרת לבעלה הכהן
נטמאתי אין הבנים נפסלים.

ביקרא דאורייתא, צעיר הלוויים

אביגדר נבנצל

שלו' ראובן פיינשטיין

ראש הישיבה

ישיבה ד'סטעטן איילענד

ב"ה

הנה נשלח לי את ספרו של ידידי החשוב וידיד כל בית ישראל, הרה"ג רבי צבי רייזמן שליט"א, אשר ידיו רב לו לתורה ולתעודה, ידו אחת מחזקת בלימוד התורה ביגיעה בבקיאות ובפלפול, וידו השניה נטויה לתמוך בעץ החיים ובלומדיה די בכל אתר ואתר.

ואף דלא עיינתי בו בעומק הענינים, הנה הוא מלא בחידושים נפלאים בעניני פוריות ויוחסין ואישות, בסברא ובקיאות בחידושי הרפואה והמדע של רופאי זמננו, בנוסף למשא ומתן עם גדולי התורה שליט"א לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא.

ואמינא לפעלא טבא יישר, שימשיך הרה"ג הנ"ל במעשיו הכבירים ובחיבוריו הנפלאים, בבריות גופא ונהורא מעליא וחיי אריכי עד ביאת הגואל.

ג' י"ג אדר א' תש"פ
ד'סטעטן איילענד

בס"ד, א' דר"ח תמוז ה'תש"ף

לידיד נפשי זה עידן ועידנים
הלמדן הנעלה והמחדש בכל ענפי התורה,
הרה"ג צבי רייזמן שליט"א
אחדשה"ט ביקרא דאורייתא לכל מילי דמיטב,

ראה פניך לא פיללתי והנה הראני הקב"ה גם חידושיך האחרונים בתחום
הפוריות, היוחסין והאישות. נתקיים בך "חייטני מירדי בור" ו"ברוך רחמנא
דייהבך לך".

נוסף לשמחת רבים נוכח החלמתך הנסית והמופלאה, מבקש אני להוסיף,
בבחינת "יהודה ועוד לקרא", עדות אישית בנושא הפונדקאות, נושא שאתה
עוסק בו גם בסימן א' של ספרך האחרון.

לפני כארבעים שנה החלה בישראל תופעת "ילדי המבחנה", כפי שנקראו
הנולדים מתרומת ביצית. פרופ' משיח שריכז את הנושא בביה"ח בתל השומר
יחד עם ד"ר שוקי דור, פנה אלי לקבל חוות דעת הלכתית. כיהנתי אז כחבר
בוועדה העליונה לניסויים רפואיים בבני אדם בראשות פרופ' מודן.

מו"ר הגרש"ז אויערבך זצ"ל הביע דעתו, כי עדיף להימנע מתרומת ביציות
לכתחילה שמא ייגרם בלבול וערבוביה, ואין זו השקפת התורה.

הגרי"ש אלישיב זצ"ל אמר לי, כי אין להתעלם מהאם הפונדקאית, כיוון
שאיננה "רק מחסן" לשימור הביצית, היות שהיא תורמת את הדם, את החמצן
בכל תקופת ההיריון ומשפיעה על יצירת הוולד. דעתו הייתה, כי יש להתחשב
הן בבעלת הביצית והן בפונדקאית.

מטבע הדברים העדפנו תרומה מפנויה ולא נשואה ועוד סייגים רבים, שנדונו
והתפתחו במהלך ארבעים השנים שחלפו מאז.

צביקה היקר - אהובנו - תמשיך להעסיק אותנו שנים רבות במכלול חכמתך,
תורתך ופעלך למען תורת ישראל ולמען בית ישראל.

דושה"ט באה"ר

ישראל מאיר לאו

אשר זעליג וייס

כגן 8

פעיה"ק ירושלם ת"ו

ב"ה, י"ג סיון תש"פ

מקדמת דנא בבית ישראל היו רבים תלמידי חכמים מופלגים
ואף גדולי ישראל ששלחו ידם בפרקמטיה ואף בעבודת כפיים,
והיו שקועים בעומקה של הלכה, בהרכצת תורה ואף חיברו
ספרים נפלאים.

מחבר ספר יקר זה "רץ כצבי" ח"ב בענייני פוריות, הלא
הוא ידי"ג ויקיר לבבי הרה"ג ר' צבי רייזמן שליט"א ממשיך
מסורת נשגבה זו.

רגליו נטועות בעולם העשיה והעסקים, אך ראשו מגיע
השמימה. כל לבו ונפשו, כל מאודו ומאוייו בעולמה של תורה
ובעומקה של הלכה. ירבו כמותו בישראל!

ספר זה, כספריו הרבים שקדמו לו, עוסק בביאורי סוגיות.
ובירור הלכה בסוגיות קשות ומורכבות. והמחבר מצליח לפשט
את הדברים בשפה ברורה ונעימה, ולהעלות פנינים יקרים בליבון
ההלכה. אשריו ואשרי חלקו.

ברכתי לידי"ג הר"צ כצבי שיזכה עוד רבות בשנים, בבריות
גופא ונהורא מעליא להגדיל תורה ולהאדירה ורבים יהנו לאורו.

באהבה

Rabbi G. Zinner
of Cong. Nitei Gavriel
1541 40th Street
Brooklyn, NY 11218

גבריאל צינגער
רב דק"ק ומח"ס
נטעי גבריאל
ברוקלין, ניו יארק

כ"ה סיון תש"פ לפ"ק

בס"ד

שמחתי לשמוע קול אומרים הודו את ה' צבאות, מכבוד ידידנו הנכבד מעוז ומגדל, תורה וגדולה אצלו משולבות, צב"י וחמיד למסור אורייתא, ה"ה שיעוריו וספרים החשובים "רץ כצבי", אשר נתקבל בחיבה ובהערצה אצל רבנן ותלמידיהו, הרב צבי רייזמן שליט"א שברוב חסדו יתב' משמים שלח דברו וירפאהו קל מלך רופא נאמן ורחמים, ולהודות לה' אוותה נפשו להקריב קרבן תודה, ע"י הוצאת לאור עולם מפרי עטו, לזכות את הרבים.

הנה כן נהגו כמה גדולי ישראל מקדמת דנא, ולדוגמא מצינו בהקדמת ספר שבט מישור, להגאון המקובל המגיד הירושלמי רבי יצחק פרחי זצ"ל שכתב ב"ח אלול תקצ"ז וזה לשונו, אני טרם אחלה לדבר אפתח פי בשבח והודאה, לאל עליון יתברך ויתעלה שמו, כעל כל אשר גמלני הגומל לחייבים טובות, כמה מעלות טובות למקום עלינו, ואין הפה יכולה לספר רוב חסדי ה' אשר עשה עמי, כי בשנת התקצ"ג יסור יסרני י"ה בחולי העינים חולי כבד מאד, ואור עיני גם הם אין אתי, אוהבי ורעי מנגד נגעי יעמודו, הם פורשים ובוכים בראותם גודל צערי ומכאובי וכו', ואחר עבור ד' חדשים פקח ה' את עיני, וברכתי ברוך פוקח עורינו בגילה ורעדה, ותיכף אזרתי כגבר חלצי להודות לה' על הנסים ועל הנפלאות, ובמקום קרבן תודה אמרתי לחבר עוד ספר מוסר ושמו יקרא שבט מישור, עכ"ל. לכן יפה עשה ידידי עוז הר"ר צבי שליט"א לילך בדרכיהם של גדולי ישראל. ובתוך רבים להודות ולהלל על כל הטוב אשר גמל אתו הגומל לחייבים טובות, ע"י הקרבת ספר על מכבש הדפוס לקרבן תודה, ובדאי יעלה לרצון לריח ניחוח.

וכאשר כבר אתמחי גברא ואתמחי קמיעא ויצא לו מוניטין שם טוב בעולם, בספריו הקודמים, מלאים זיו ומפיקים נוגה אוצרות מלאים כל טוב, בכל מקצועות התורה, וחידושי הן הן עדין על רוב עמלו ושקידתו בתורת ה', לחן ולכבוד צב"י תפארה, כן ראינוהו שגי'א כח בספר זה רץ כצבי אבן העזר חלק ב', אשר אסף כעמיר גרונה כל הדעות והשיטות בכל הנוגע ליסודות קדושת עם ישראל, ומציאות הדברים אשר נתעוררו בימינו, מהן שאלות חדשות שלא שערון אבותינו, ולכן בחכמה השכיל אשר בכל הנוגע לפסק הלכה השאירו לגדולי המורים המובהקים להכריע כדת של תורה.

יה"ר שיזכה להמשיך בעבוה"ק של הפצת תורה לזכות הרבים, ובמעשי צדקה וחסד, מתוך בריות גופא ונהורא מעליא, ומתוך הרחבת הדעת ואושר וכבוד, ובעגלא דידן נזכה לישועתן של ישראל בביאת בן דוד לגואלנו, אכיה"ר.

בברכת התורה

מה נכבד היום ומה רבה השמחה, לראות בהמשך עבודתו הכבירה של ידיד נעורי ואהובי, הרב הגאון ר' צבי רייזמן שליט"א. וכאשר הרב ר' צבי שליט"א היה מוטל על ערש דוי ונמצא בסכנת חיים, התפללנו כל הידידים והאוהבים לרפואתו שתעמוד לו זכותו הגדולה, באשר הוא מרבה תורה בישראל בסדרת ספריו הנפלאים רץ כצבי, ומרבה בהחזקת תורה ובסיוע להפצת תורה במושגים שאינם מצויים, מתוך לב רחב מלא אהבת תורה ואהבת ישראל. וכאשר אנו זוכים היום הזה להתבשר שיצא מבית החולים והולך ומחלים, וכבר עכשיו מוציא **כרך נוסף של רץ כצבי**, הרי פיננו מלא שירה כים, ושפתינו תרננה ברוך שהחיינו וקיימנו לזמן הזה.

והנה ידידי הרב ר' צבי שהוא עמוס בעבודה יומם ולילה, מקדיש הרבה מזמנו להוצאת סדרת הספרים רץ כצבי, אשר נתקבלו באהבה ובחיבה יתירה בעולם התורה ובכלל הציבור, והביאו תועלת מרובה לפתוח שערים בהרבה מקצועות בתורה, והרבה נהנו מהם מאד בכל שטחי התורה.

ועתה הוא ממשיך בעבודתו הכבירה, ומוציא לאור **את החלק השני של ספר רץ כצבי על ענייני אבן העזר**. והספר הזה עוסק בעניינים המסובכים ביותר בענייני אבן העזר, והרבה שאלות מסובכות שנתחדשו בדורנו ולא היו בדורות שלפנינו, ולא עסקו בהם גדולי הפוסקים של הדורות הקודמים. הרב ר' צבי לקח על עצמו לברר ולבאר ולערוך כשולחן ערוך את חוות דעתם של גדולי פוסקי זמנינו, ולברר כל נושא ונושא מיסודו ומקורו, ולהביא לידי המעיין את הנושא כולו, ערוך ומסודר לכל צדדיו ולכל פרטיו, בשפה ברורה ובהירה. אין לתאר גודל התועלת שיש בספר זה, להיכנס לעניינים אלו, ויש בו תועלת מרובה גם לרבנים ולמורי הוראה, לפתוח מבוא להיכנס לעניינים אלו, ולדעת את חוות דעתם של גדולי הפוסקים בעניינים אלו.

אשרי חלקו שזכה לזכות גדולה זו, והוא מחייב את כולנו, לדעת שאין דבר העומד לפני כח הרצון, כאשר הרצון עולה על גדותיו, להשפיע ולהפיץ תורה ולזכות את הרבים בתורה רחבה ועמוקה, ובדברי תורה ערבים ושמחים. ואסיים בברכת כהנים באהבה לידי"נ שליט"א, שיזכה להמשיך בעבודת הקודש המופלאה, מתוך בריאות איתנה ונהורא מעליא, ותהא זכות הרבים תלויה בו.

הרב דוד כהן שליט"א
כ"ט

בס"ד

מ' במסיון ה'תש"פ

לסדר "חקה אחת יהיה לכם ולגרי ולאזרח הארץ"

מכתב ידידות וברכה

**כבוד מוזכה הרבים רודף צדקה וחסד
הגאון הגדול הרב צבי רייזמן שליט"א
ישמרהו צורו אמן**

מה מאוד שמח ליבי לראות חיבורים רבים, שכבוד הרב מוציא לאור
עולם בעיון מעמיק. ומתאים את דיני התורה לאקטואליה של דורנו
אנו. ומו אנכי הקטן לתת המלצה או הסכמה על חיבור שכתבו מאן
מלכי רבנן. אולם לאות חיבה והוקרה אני כותב מכתב ברכה לכבוד
תורתו.

והנה על אף הטירחה המרובה אשר היא מנת חלקכם בהיותכם
טרודים בענייני עסקים, היו עיתותיכם בידיכם להעלות על הכתב
חיבורים נאים, דבר דבור על אופניו. ובפרט זה האחרון אשר בשם
"רץ בצבי" ייקרא, על פוריות, יוחסין, אישות. מה טוב הוא, באשר
הוא נותן מענה לאנשים רבים הזקוקים לשאלות ותשובות הממונים
בו. ויפה הדבר בעיתו.

אשריכם ואשרי חלקכם, שתזכו לראות נחת מפרי עמלכם להמשיך
לעשות נחת רוח לז' יתברך.

וברוך ה' זכותם אשר מפרי עמלכם מעניקים אתם רבות למוסדות
התורה והחסד, וצדקה לעניים די בכל אתר ואתר. תזכו להרבות
במעשים טובים אלו למען התורה הקדושה.

Paris
Ohr Haim Ve Moche
32, rue du Plateau
75019 Paris - France
Tel: +331-42-082540
Fax: +331-42-060033
hevratpinto@aol.com

Paris
Beith Midrash
Rabbi Haim Pinto
13, rue laugier 75017 Paris
Tel: +336-506-173-38

Lyon Villeurbanne
Hevrat Pinto Birkat haim
20 bis, rue des Muriers
69100 Villeurbanne France
Tel: +334-78038914
Fax: +334-78686845
info@hevrat-pinto.fr

New York
Orot Haim Ve Moshe
Chevrat Pinto
207 West 78th St.
New York NY 10024 U.S.A
Tel: 1-212-7210230
hevratpinto@aol.com

Argentina
Orot Jaim VeMoshe
Chevrat Pinto
Viamonte 2715 C.A.B.A 1213
Buenos Aires Argentina
Tel: +5411 4962 4691
hevratpinto@gmail.com

Mexico
OR JAIME VEMOSHE
Fuente de trevi 218
Tel. +5559900579
jkurson@aol.com

Toronto
Kollei Yismach Moshe
Kollei Yismach Moshe
10 Bainbridge Ave
Toronto Ontario, M3H3P4
Tel: +416 636 5557
info@sephardicoutreach.com

Marseille
Hevrat Pinto - Hassdei David
Rue Paradis 389 Marseille 13008
Tel: 09 53 74 84 50
hassdeidavid@icloud.com

קול חיים - רעננה
רחוב השוחות 98 רעננה
טל: 08-8828077
kolhaim@hpinto.org.il

אוהל סמדרה
בית כנסת
רח' העזר'ה ד' סמדרה כ"ב
אשדוד
טל: 08-8520672

ישיבת תורת דוד - אשדוד
רחוב האדמור"ר מנחם מנחם 43
אשדוד 71500 יישוב
טל: 08-8522166
פקס: 08-8522144

פניני דוד - אשדוד
רחוב הקליטה 3 (סיטי)
טל: 08-8559444
פקס: 08-8594408
cti@hpinto.org.il

אורות חיים ומשה - אשדוד
רחוב האדמור"ר מנחם מנחם 43
אשדוד 71500 יישוב
טל: 08-8521522 פקס: 08-8564233
ashdod@hpinto.org.il

פניני דוד - ירושלים
רחוב בית גן 8 ת.ד. 16259
ירושלים 9116201 יישוב
טל: 02-4433530 פקס: 02-4433605
jerusalem@hpinto.org.il

אני קורא עליכם את בחינת "גברא דמריה סייעיה", וראיתי מתוך
החיבור הקדוש, שבחודש שבט התש"פ זכותם להעלות על הכתב
שאלה ותשובה בעמקות מופלאה והרחבת הדעת.
היה זה בחודש בדיוק לפני פרוץ המניפה הנוראה אשר רבים חללים
הפילה רח"ל. והנה במייעתא דשמיא אזרתם עוז להעמיק בזה
החיבורים. וזכות התורה בודאי הגנה בעדכם ברחמי שמים. פשוט
וברור הדבר כי גם זכות הרבים עמדה לכם בתקופה קשה זו, למען
התורה הקדושה והרבות פעלים בה.

בחו. השבועות הזה, עיינתי רבות בספר הזה ובפרט בסימן א' ובסימן
י'. וברוך ה' כיוונתי לדבריהם הנפלאים, עוד בטרם שראיתי את מה
שכתבתם. והיות וכך עלתה בליבי שמחה גדולה.
ואברככם בברכת התורה "שלא תמוש התורה מפניכם ומפי זרעכם
עד עולם" שיפוצו מעיינותיכם הוצה, וזכות אבותי הקדושים תגן
בעדכם ובעד כל בני ביתכם, בבני חיי מונו רווחי. אכ"ר.

ע"ה דוד חנניה פינטו ס"ט

בן להצדיק המלוב"ץ רבנו משה אהרן פינטו זצוק"ל זיע"א
ונכד למנורה המהורה הצדיק המלוב"ץ רבנו חיים פינטו זצוק"ל זיע"א.

בבית התיבה
דוד חנניה פינטו

Paris
Ohr Haim Ve Moche
32, rue du Plateau
75019 Paris - France
Tel: +331-42-082540
Fax: +331-42-060033
hevratpinto@aol.com

Paris
Beith Midrash
Rabbi Haim Pinto
13, rue laugier 75017 Paris
Tel: +336-506-173-38

Lyon Villeurbanne
Hevrat Pinto Birkat haim
20 bis, rue des Muries
69100 Villeurbanne France
Tel: +334-78038914
Fax: +334-78686845
info@hevrat-pinto.fr

New York
Orot Haim Ve Moshe
Chevrat Pinto
207 West 78th St.
New York NY 10024 U.S.A
Tel: 1-212-7210230
hevratpinto@aol.com

Argentina
Urot Jaim vemoshe
Chevrat Pinto
Viamonte 2715 C.A.B.A 1213
Buenos Aires Argentina
Tel: +5411 4962 4691
hevratpinto@gmail.com

Mexico
OR JAIM VEMOSHE
Fuente de trevi 218
Tel. +5559900579
jkurzur@aol.com

Toronto
Kollel Yismach Moshe
Kollel Yismach Moshe
10 Bainbridge Ave
Toronto Ontario, M3H3P4
Tel. +416.636.5557
info@sephardicoutreach.com

Marseille
Hevrat Pinto - Hassdei David
Rue Paradis 389 Marseille 13008
Tel: 09 53 74 84 50
hassdeidavid@icloud.com

קול חיים - רעננה
רחוב האחוזה 98 רעננה
טל. 09-8828078
פקס: 09-8828077
info@kolhaim.co.il

אוהל סמדרה
בית כנסת
רח' האדמ"ר מבעלי 35
אשדוד
טל. / פקס: 08-522166

שיבת תורת דוד - אשדוד
רחוב האדמ"ר מבעלי 43
אשדוד 77378 ישראל
טל: 08-522166
פקס: 08-522166

פניני דוד - אשדוד
רחוב הקליטה 3 (סיני)
טל: 08-543342
פקס: 08-543342
info@pinyndavid.co.il

אורות חיים ומושה - אשדוד
רחוב האדמ"ר מבעלי 43
אשדוד 77378 ישראל
טל: 08-521527 פקס: 08-566233
info@orot.co.il

פניני דוד - ירושלים
רחוב בית וגן 8 תד. 14269
ירושלים 91162 ישראל
טל: 02-4433605 פקס: 02-4433570
info@pinyndavid.co.il

חיים שאול טאוב

בהר"צ מוהר"ד זצוק"ל

ממאדז'יץ

רח' חבקוק 20 בני ברק

* * *

בס"ד

י' לחודש סיון ה'תש"פ

כבוד ידידי הדגול

הר"ר צבי רייזמן שליט"א

מחבר הספרים הנודעים "רץ בצבי"

לאם אנג'לם

קבלתי לידי תכריך כתבים מפרי עמלך שנים רבות בספרי "רץ בצבי" והפעם בענייני אבן העזר, העוסק בכל השאלות המתחדשות בדור הזה שאינם נידונים כלל בספרים הקדמונים, ומפריך מהווים אוצר עצום לדעת ולהבין את הנקודות הנוגעות להלכה ולמעשה.

כרך שני זה הוא המשך לספר שכבר הוצאת בעניינים אלו, וממשיך בראשונה כך מעשיך כאן, להביא את כל המשא ומתן שהיה לך עם גדולי הפוסקים והדיינים שבדורנו, ובוודאי שהספר יביא תועלת רבה לכל הרבנים והדיינים שיצטרפו לפסוק בעניינים אלו.

אודה ה' בכל לב על כל הטוב והחסד שמפליא לעשות עמנו, ובפרט הניסים הגלויים אשר עברו עליך בעת האחרונה, וב"ה עמדו לך כל זכויותיך, הן בזכות הפצת התורה ואהבת התורה שהנך מנחיל לרבים, והן בזכות מעשי החסד הרבים שהנך עושה לכלל ולפרט.

והנה מיד בצאתך מבית החולים כבר נכנסת להתעסק בדברי תורה, ובפרט בספר הזה בענייני אבן העזר, יתן ה' ותזכה במהרה לשוב לבריאות איתנה עם כוחות רעננים, ותוכל למלא את כל שאיפותיך הגדולות, להמשיך ולהגדיל תורה ולהאדירה בדברים חשובים הנוגעים למעשה.

יהא רעוא שתזכה להוציא לאור עוד הרבה ספרים וחידושי תורה מפרי רעיונך שהינם כמעין המתגבר, ותמשיך לזכות את הרבים המשתוקקים לזה.

ותזכה לרוות רוב נחת מכל יוצ"ח בבריות גופא ונחורא מעליא מתוך שמחה וטוב לבב.

חיים טאוב
בהר"צ מוהר"ד זצוק"ל
ממאדז'יץ

בעזה"ת

נתבקשתי ע"י כבוד ידידי כאח לי, תלמיד חכם מופלג, מגדולי מזכי הרבים, ה"ה הרב הגאון הרב צבי רייזמן שליט"א, היושב בלוס אנג'לס ומצודתו פרוסה והשפעתו גדולה על כל העולם היהודי, לתת הסכמה לפרי עטו החדש העומד לצאת לאור בימים הקרובים – ספר "רץ כצבי" בעניני פוריות, יוחסין ואישות חלק ב'.

בשמחה רבה קיבלתי עלים לתרופה מספרו הנ"ל, וכמעשהו בראשונה כך הניף ידו בשנית, וביתר עוז ותעצומות, לירד לעומקה של הלכה, לברר וללבן את הסוגיות הקשות ביותר העולות בזמן האחרון על שולחן מלכים, מאן מלכי רבנן.

בהרבה מהנושאים הנכללים בספר כבר נשאתי ונתתי עם ידידי המחבר, אבל רק עכשיו עיינתי בספר העומד להתברך בברכת המוגמר, ומה טוב ומה נעים לקרוא בשפה ברורה ובהירה את דברי הרב המחבר, ואת מה שליקט מגדולי הרבנים ופוסקים דזמננו, בתחומי ההלכה שמעטים הם הבקאים בהם, ובפרט בעניני טהרת היוחסין, אשר הם הררים התלויים בשערה, שברגעא חדא יכולים הם להשתנות ח"ו למצב של ערעור ביחוס הוולד.

לא אכתד, שבקיאותו וידיעתו כי רבה בכל מכמני המדע והרפואה, ואף בענינים המתחדשים בכל רגע ממש, היא מופלאה ביותר. הרב המחבר מתייחס לכל שאלה ברגישות ובהבנה לאתגרי דורנו, יחד עם שמירה על גדר דיני תורתנו הקדושה.

לא אוכל להתאפק מלהוסיף שהוצאת ספר זה לאור, חלה בהשגח"פ בימים בהם הגיעה אלי, כמו לכל מעריציו ומוקיריו, הידיעה המשמחת לב אשר תודה לא-ל ית' חזר הרב רייזמן לביתו ושב לאיתנו. והנני בזה לברכו שיזכה לבריאות נכונה ולרפואה שלמה, ולא ישאר שום רושם כלל, ובטח זכות לימוד התורה, החזקת התורה וזכוי הרבים יעמוד לו ולב"ב להאריך ימים בטוב ובנעימים, ויוסיף דעת וכח להגדיל תורה ולהאדירה, ויפוצו מעינותיו חוצה לכל קצוי תבל, עד למילוי היעוד ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים, בביאת גואל צדק במהרה בימינו אמן.

כעתירת ידיו ואוהבו

י"ג כסלו תשפ"א
יהורם אולמאן

השכמה

לדידי חזי לי האי ספרא דנהרדע"א הנקוב בשם "רץ כצבי" ח"ב, על עניני פוריות ויוחסין, אשר סידר ערך וחיבר בטוב טעם ודעת זקנים השורה עליו, הרה"ג המפואר ונודע לתהילה, כבוד שם תפארתו הרב רבי צבי רייזמן שליט"א החונה בעי"ת לוס אנג'לס יע"א.

והנה קושטא הוא שכל הרואה אומר ברקאי, שהחיבור כולו הוא מלא מזן אל זן בבירורים נפלאים המושתתים על אדני פז, ערוכים ומסודרים בעומק העיון ובהבנה אמיתית, איבעית אימא גמרא, ואיבעית אימא סברא, קולע אל המטרה ולא יחטיא, בדברים עיוניים העומדים ברומם של עולם, ואשרי שלו ככה, ובטוחני שרבים וטובים יהנו מאורו הזך והמבהיק.

אפריון נמטייה לכבוד הרה"ג המחבר שליט"א, על עמלותו ויגיעתו בבירור נדונים אלו שהם צורך השעה, ויהא רעוא שה' יהיה בעזרתו ובישועתו להוסיף עוד כהנה וכהנה, להרבות חיילים לתורה ולתעודה מתוך נחת ומנוחה ואושר וכל טוב סלה.

בה' ששון י' חג שמח תרמ"א הק' גש"ט ל"ג

המחבר, אב"ד ליאון
יחיה טובול

— השכמה —

לדידי חזי לי האי ספרא דנהרדע"א הנקוב בשם "רץ כצבי" ח"ב, על עניני פוריות ויוחסין, אשר סידר ערך וחיבר בטוב טעם ודעת זקנים השורה עליו, הרה"ג המפואר ונודע לתהילה, כבוד שם תפארתו הרב רבי צבי רייזמן שליט"א החונה בעי"ת לוס אנג'לס יע"א.

והנה קושטא הוא שכל הרואה אומר ברקאי, שהחיבור כולו הוא מלא מזן אל זן בבירורים נפלאים המושתתים על אדני פז, ערוכים ומסודרים בעומק העיון ובהבנה אמיתית, איבעית אימא גמרא, ואיבעית אימא סברא, קולע אל המטרה ולא יחטיא, בדברים עיוניים העומדים ברומם של עולם, ואשרי שלו ככה, ובטוחני שרבים וטובים יהנו מאורו הזך והמבהיק.

אפריון נמטייה לכבוד הרה"ג המחבר שליט"א, על עמלותו ויגיעתו בבירור נדונים אלו שהם צורך השעה, ויהא רעוא שה' יהיה בעזרתו ובישועתו להוסיף עוד כהנה וכהנה, להרבות חיילים לתורה ולתעודה מתוך נחת ומנוחה ואושר וכל טוב סלה.

פה ליאון ג' חודש מתן תורתנו הק' תש"פ לפ"ק

החותם לכבוד התורה ועמליה

יחיה טובול

כ"ו סיון תש"פ לפ"ק

שמחתי מאוד לקבל המון הספרים שנשלח אלי ממעכ"ת שי' במקצועות רבות בתורה ובעניני הלכה אקטואליים, מכירו הייתי לשעבר מתורה שבכתב שנחרט עלי גליון בין בתרי ספריו, ועכשיו ביותר כאשר ביקר מעכ"ת אצלי לאחרונה, ודנו בפלפולי דאורייתא וראיתי רב גובריה וחיליה לאורייתא, וגודל הצמאון וההשתוקקות להציע כל צדדי ופרטי הלכה מחוורים כשמלה בנוי ומוסד עפ"י דברי גדולי הפוסקים הראשונים והאחרונים אשר מפהן אנו חיים, בכל נושא הלכתי ובפרט בנושאים מסובכים כמו דיני אבהע"ז והמסתעף שמלבד חלקי ההלכה בד"כ מן ההכרח לידע כל פרטי המציאות, ומעכ"ת לא הזניח פרט קטן וגדול מכל המצטרף לבירור הדין, וזה מאוד מקיל על הרבנים והפוסקים שיוכלו לברר כדת מה לעשות כפי הכרעת רבותינו פוסקי הדור שלהם ניתנו כח ההכרעה בענינים חמורים כאלו.

וע"ז באעה"ח ידידו מוקירו דושה"ט

פק"ק שיכון סקווירא יצ"ו

10/10 יום טוב מאת ר' יצחק

הרב מנחם מנדל שפרן שליט"א
ראש ישיבת נועם התורה, בית הוראה הישר והטוב

בית דין צדק ובית הוראה לדיני ממונות וריבית שע"י
בית הוראה הישר והטוב (פ"ד)

בראשות הגר"ג מלדברג הגר"ט שפרן הגר"ג נוסבוים והגר"ש רוזנברג שליט"א

ביסודו של הגה"ח רבי אברהם נחמיה קליין זצ"ל

בס"ד, מוצאי שבת י"ג תמוז תש"פ

לכ' הרה"ח צבי ריזמן הי"ו

ראיתי קונטרסו מסיון תש"פ רץ כצבי על פוריות יוחסין ואישות חלק ב' תשועות חן חן לו בו מלקט כל כדעות סברותיהן והמקורות עליהן הושתתו ונושא ונותן בהם ומוסיף נופך משלו. ולחבת הדברים אעיר הערה אחת.

ראיתי את אשר דן בענין אשה שיש לה שני רחמים וילדה מרחם א' ועכשיו ילדה מרחם ב' והוא פטר רחם לרחם השני האם בנה חייב בפדיון. שאלה זו נשאלתי למעשה לפני כשנתיים שמרחם א' ילדה בת ואח"כ ילדה מרחם ב' בן ואמרתי שאינו חייב בבכורה מדין המשנה דיוצא דופן והבא אחריו שניהם פטורים זה לפי שאינו פטר רחם וזה לפי שקדמו אחר. וראיתי שהביא בשם הגר"צ פראנק ז"ל בהר צבי יו"ד שתמה על הט"ז דהא אי"צ בכור לנחלה לפדיון אבל באמת פשטות הגמ' בבכורות הוא כהט"ז אלא שהלשון הי' צריך להיות בט"ז ראו לנחלה.

דתנן בבכורות ד' מ"ז ע"ב יוצא דופן והבא אחריו שניהן אינן בכור לא לנחלה ולא לכהן ר"ש אומר הראשון לנחלה והשני לחמש סלעים, ובגמ' מפרש פלוגתייהו "ראשון לנחלה לא וילדו לו בעינין לחמש סלעים נמי לא פטר רחם בעינין שני לנחלה לא ראשית אונו בעינין לחמש סלעים נמי לא קסבר בכור לדבר אחד לא הוי בכור רש"א הראשון לנחלה והשני לחמש סלעים ר"ש לטעמיה דאמר תלד לרבות יוצא דופן והשני לחמש סלעים קסבר בכור לדבר אחד הוי בכור" ע"כ.

מבואר מזה דנחלקו בתרתי חדא אם יוצא דופן הוי בכור לנחלה דלר"ש הוה לידה וחייב ולחכמים לא הוה לידה ואינו בכור לנחלה. עוד נחלקו אי בכור לדבר אחד אי הוה בכור דהיינו דבתורה כתיב בכור ופטר רחם לר"ש סגי רק בפטר רחם ואי"צ שיהי' גם בכור ולכן השני חייב בפדיון ולחכמים כדי לחייב בפדיון צריך שניהם גם בכור וגם פטר רחם והאי שני אינו בכור שכבר קדמו אחר, ה"ה היוצא דופן. נובד' י"ט במשנה איתא כה"ג בבהמה דמספקא לי' לר' טרפון אי בכור לדבר אחד הוי בכור ולכן סגי רק בבכור ורק בפטר רחם ויוצא דופן והבא אחריו שניהם ספק בכורים ושניהם ירעו עד שישתאבו.

ולשון הגמ' הני תרתי דבעי גם בכור וגם פטר רחם הבין הט"ז בפשוטו מלשון הגמ' דבכור לוולדות אינו כל שם לידה שקדמו אלא לידה שראוי להיות בכור לנחלה דזהו הבכור השני

בית דין צדק ובית הוראה לדיני ממונות וריבית שע"י בית הוראה הישר והטוב (ע"ד)

בראשות הרב מנחם מענדל הכהן שפרן דג"ר מוסכמים והגר"ש רוזנברג שליט"א

מיסודו של הגד"ח רבי אברהם נחמיה קליין זצ"ל

דאירי ב"י שם בגמ' ובמשנה וגם פטר רחם. והאי פטר רחם הבא אחר יוצא דופן אינו ראוי להיות בכור לנחלה דהא קדמו אחר וא"כ השני אינו ראוי לבכור לנחלה. ואם באנו לחלוק על הט"ז נצטרך לפרש דיש ג' בכורים (א) יש פטר רחם ואינו לידה ראשונה דבא אחר יוצא דופן (ב) ויש בכור לידה ראשונה נפל ויצא דרך דופן דהוה נפל והבא אחריו שפטר את הרחם הוה בכור לנחלה והוא פטור מפדיון, הוה בכור לנחלה שהנפל הראשון אין לבו דוה עליו כמ"ש בב"ב קי"א ע"ב ומ"מ נפל יוצא דופן זה פוטר את הבא אחריו מפדיון משום דמ"מ קדמו אחר דהא מיקרי לידה, (ג) ויש יוצא דופן שאינו בכור לנחלה דלא מיקרי יתלד, דרך לידה, והבא אחריו אינו בכור לנחלה שאינו ראשית אונו. והט"ז הבין דבעי בכור הראוי לנחלה ופטר רחם דאין ג' סוגי בכור אלא שנים והבא אחר נפל יוצא דופן שיפר חייב בפדיון דהוא גם פטר רחם וגם ראוי להיות בכור לנחלה אם הי' בנו ראשון.

וברע"ק איגר שם בס"י ש"ה על הט"ז ציין לסדרי טהרה שלמד כן בפשיטות כהט"ז ותמה על המהרש"א דמשמע מדבריו דגם נפל דרך דופן פוטר את הבא אחריו משום דשם לידה עליה. ולפי"ז פטר רחם אחר נפל שיצא דרך דופן חייב בבכורה שהרי לא קדמו בכור אחר. ומודינא דלמעשה לא יפדה בברכה כיון דמהרש"א והשפת אמת שג"כ תמה על הט"ז וס"ל בפשיטות כמהרש"א [מה שהביא מח"י הרי"ם יו"ד על הט"ז אינו החי' הרי"ם אלא השפת אמת ובטעות הדפוסוהו בשם חי' הרי"ם].

בעניין יחוס הולד בתרומת ביצית כבר דיברנו שהולד מתייחס אחר מי שילדו ולא מי שתרם ביצית ולא אזלינן בתר גנים.

ידידכם החותם בברכה להמשיך בדרכו שסללו לו אבותיו לעסוק בתורה שיש עמה מלאכה ע"י שפת אמת על אבות פ"ב מ"ב שפי' שהכוונה שתורתנו מתחברת לעולם הטבע והעשיה ע"י שדברים נפלאים שראוי לפרסמם.

מנחם מענדל הכהן שפרן

מנחם מענדל הכהן שפרן

מתתיהו דייטש

רב שכונת רמת שלמה

דומ"צ העדה החרדית

עו"ק ירושלים תובב"א

מח"ס שו"ת "נתיבות אדם"

בס"ד, ער"ח סיון תש"פ, ירושת"ו.

הן כבר נודע למשגב באהלי תורה והוראה מעשי ידי להתפאר של האי גברא רבא ויקירא, מפורסם ומהולל בתשבחות, מלא וגדוש על כל גדותיו בתורה ובמעשים טובים, גבור כארי בהרבצת תורה והקמת עולמות של תורה ורץ כצבי בעשיית חסד וצדקה ברחבי תבל לכלל ולפרט, ידיד נפשי עוז הרב הגאון ר' צבי רייזמן שליט"א בספרו הנפלא רץ כצבי בעניני אבן העזר – אשר ממש לא בא כבושם הזה לאסוף ולבאר ולברר כל פרט ופרט מענינים חמורים ומסובכים שנתחדשו בזמנינו בכל הנוגע לקיום מצות פו"ר – ולא דנו בזה בהדיא גדולי הדורות שלפנינו – ורבים אומרים מי יראינו אור לדעת כל השיטות וההלכות בזה.

ומעכ"ת המחבר הנעלה שליט"א השקיע כוחות עצומים יומם ולילה לבנות בנין שלם רב הכמות והאיכות ברוב פאר והדר – וידענא כמה יגע ושנה המחבר שליט"א לבאר ולברר כל חמיר"א בעומק וברוחב ולא חסך מעמו כל טירחה ויגיעה לעמוד על בהירות הדברים על כל פרטיה ודקדוקיה – ואכן הספר נתקבל בתשואות חן והיה למאירת עינים לרבנים ומורי הוראה שמצאו לפניהם הכל ערוך ומבואר הדק היטב הן בדברים הנוגעים להלכה והן במציאות הדברים, אוצר בלום בענינים עמוקים ונשגבים אלו.

ועתה הניף את ידו והשכיל בס"ד לחבר כמו כן חלק שני, וכמעשהו בראשונה כן מעשהו בלוחות שניות, נחית לעומקא דדינא לברר עוד הרבה ענינים חשובים ומסובכים בענינים אלו, וממש לא הניח פרט קטן וגדול שלא ביאר ליבן ובירר הדק היטב, והכל מדברי רבותינו אשר מפייהם אנו חיי"ם, והדברים מסודרים וערוכים בתבונה ובהשכל בטוב טעם ודעת. וכבר הזהיר המחבר שליט"א בעצמו זה כמה פעמים שאין הכוונה כלל בספר זה להכריע הלכה למעשה, כי אם בהצעת הדברים לפני יודע דת ודין לדעת המעשה אשר יעשון וחדרן ילכו בה.

ואמנם כבר הארכנו בדברינו בחלק הראשון כי הכרעת ההלכה בענינים אלו נתונה אך ורק בידי זקני וגדולי ההוראה שליט"א ואסור לעשות שום פעולה או איזה בדיקה וכדומה מבלי קבלת חו"ד והסכמה מפורשת על כל פרט ופרט ממורה מומחה גדול בתורה ויראה ומובהק בהוראה.

והברכה אחת היא למעכ"ת ידינ"פ המחבר שליט"א ברח"ה חילו ופועל ידי ירצה להמשיך עבוה"ק בהרבצת תורה בכתב ובעל פה בשיעוריו הנפלאים, ובמעשי החסד והצדקה, מתוך בריאות השלימות ונהורא מעליא, ולרוות שפע נחת מכיו"ח היקרים יחד עם נז"ב תחי' לאורך ימים ושנים בשמחה ובטוב לבב בטוב ובנעימים.

הצ"ח אשדף ח"ק
מח"ס
מתתיהו דייטש
* רב שכונת רמת שלמה *
דומ"צ העדה החרדית
עו"ק ירושלים תובב"א

קהל נחלת יצחק דיחומנט
CONGREGATION NACHLAS YITZCHOK
141-43 73RD AVENUE
KEW GARDENS, HILLS, N. Y. 11367

NOACH ISAAC OELBAUM
RABBI
AUTHOR OF SEFORIM
MINCHAS CHEN

נת אייזיק אהלבוים
בערשטיס פונת חן
רוב האביר דיקי נחלת יצחק
בקיט טאדענעם חילס, ג. י.

۱۰۰۰۰ کجاست که خود میزد میزد این ادوات مرشد

[illegible]

בס"ד, יום א' לספר "ויהי בנסוע הארון" תש"פ

שפעת שלומים, כטל וכרביבים, לכבוד מע"כ ידידינו עוז, איש האשכולות, הרה"ג מגדולי המחברים בעולם התורה, ונודע בשערים בשיעורי תורה, תורה שבכתב ותורה שבע"פ בעומק ובברוח, כש"ת מו"ה צבי רייזמן שליט"א בק"ק לוס אנג'לס יצ"ו.

אחדשה"ט באה"ר וביקרא דאורייתא.

זה עתה מה גדלה שמחתי ונתמלא הבית כולו אורה זו תורה בעת שקיבלתי הגליונות של ספרו החדש העומד להופיע "רץ כצבי" בעניני פוריות ח"ב, יוחסין, ואישות וגנטיקה.

וכתרה"ה משמיה קא זכו לי' ללכת מחיל אל חיל ביתר שאת ויתר עוז, ויהאמת ניתן להאמר, שבספר זה המקיף כ"כ הרבה ענינים חשובים העומדים בברומו של עולם, פרצתם קרקע חדשה באופן **אורגינלי** בנושאים שעדיין לא נתבררו כל צרכן בדברי גדולי הפוסקים, בזריזות מופלאה הולך וחורז מספר לספר, ומסוגיא לסוגיא.

וכבר איתמחי גברא בספריו הקודמים, כך גם ספר זה מלא וגדוש בבירור וליבון דברי רבותינו הראשונים והאחרונים ז"ל. והוא הוספה חשובה בסדרת הספרים "רץ כצבי".

הברכה אחת היא לו שיזכה להמשיך בעבודת הקודש מתוך בריות גופא, ונהורא מעליא מתוך שמחה ונחת מכל יוצ"ח, ולהרבות כבוד שמים בכל פעליו הטובים המרובים, ולהגדיל תורה ולהאדירה.

בברכת התורה נח אייזיק אהלבוים

Rabbi Ezra Basri
Head of the Rabbinical Court Jerusalem
And Chief Justice of Spain

הרב עזרא בצרי
אב בית הדין הרבני ירושלים
מח"ס "דיני ממונות" ו"שערי עזרא"

שלישי י"א בסיון תש"פ

בס"ד. יום

דברי ברכה והסכמה

לכבוד

מעלת כבוד ידיד נאמן רב פעלים לתורה ולתעודה

הרה"ג כה"ר צבי רייזמן שליט"א

מחבר סדרת ספרי "רץ כצבי"

לוס אנג'לס

שלום וברכה,

שמחה גדולה לכל אוהבי תורתנו הקדושה שבחודש שניתנה בו התורה לישראל זכה מעלת הרב הגדול המפורסם בספריו החשובים "רץ כצבי" להוציא לאור עוד ספר חדש בסדרה העוסק בענייני אישות, פוריות ויוחסין, וכמעשהו בחלק הראשון שהתקבל בברכה גדולה אצל כל הרבנים ובפרט הדיינים שהוא כלי עזר להם היאך לפסוק הלכה ולדון בעניינים הכי חמורים שעומדים בימנו על הפרק בדברים חדשים וקשים, והוא רץ כצבי להגיע למסקנת ההלכה ולהאיר עיני החכמים והדיינים כיצד לפסוק. ויהי"ר שיזכה להמשיך ולהוציא לאור ספרים חשובים כאלו.

בברכת התורה

הרב עזרא בצרי

בעה"י, יום שלישי שנכפל בו כי טוב לסדר ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה,
כ"ז מנחם אב, לשנת "תורה מחיל אל חיל" תשע"ח לפ"ק

שלמא רבא מן שמיא, חנא וחסדא ובריות גופא,
למע"כ ידידנו הנכבד, נדיב הלב הדגול והנודע לשם ולתהלה,
אוהב תורה ומוקיר תורה, צנא מלא ספרא,
איש חי ורב פעלים, רודף צדקה וחסד ביחודא שלים,
הרה"ג מוה"ר צבי רייזמן שליט"א
אב"י בלום אנג'לס יצ"ו

כבר דרש ר' יוחנן (ברכות דף י"ז ע"א) אשרי מי שגדל בתורה ועמלו בתורה ועושה נחת רוח
ליוצרו וגדל בשם טוב וכו', הרהרתי לפרש כפל הלשון "שגדל בתורה ועמלו בתורה" דלכא' שני
הדברים אחד הם דהרי מי שעמל בתורה בוודאי שגדל בתורה, ומאידך אי אפשר לזכות לכתר תורה
בלי יגיעה כאמור"ל (מגילה דף ו' ע"ב) יגיעתי ומצאתי ותאמין, יגיעתי ולא מצאתי אל תאמין, לא יגיעתי
ומצאתי אל תאמין.

ואפשר לבאר על פי מה שהיה מרגלא בפומיה דכ"ק מרן אאדמו"ר זצוקלה"ה לפרש מאה"כ
(דברים לג, יח) שמח זבולון בצאתך ויששכר באוהליך, דהנה יששכר מורה על לומדי התורה, וזבולון
מורה על מחזיקי התורה, על כך הורה משה רבינו, שלא ידמו זבולון שמאחר שהוא מחזיק את לומדי
תורה די לו בכך ואינו צריך ללמוד כלל, דהם ושלום מלחשוב כך, כי מי שאינו לומד בעצמו כלל אין לו
זכות להחזיק תורה.

הלום ראיתי להחתם סופר זי"ע (חתם סופר עה"ת, ליקוטים, ד"ה במסורה קדו חמשה), על דברי הגמ'
בראש השנה (כו ע"א) בענין חלכות השופר, שאם "ציפהו זהב במקום הנחת פיו פסול". כלומר, אם
מצפים סתם את השופר בציפוי של זהב לייפותו, אז אינו נפסל בכך. אבל אם כיסו זהב את מקום
הכנסת השופר לפה, הרי זה פסול. וכיאר החתם סופר זי"ע בדרך מליצה, שאם ידמה האדם שביכולתו
להחליף את לימוד התורה בכסף, שהרי הוא תומך תורה ומוזיל צדקה מכיסו לצורך כך, הרי שעל כך
אמרו חז"ל ציפהו זהב במקום הנחת פיו, דהיינו שתחת שהוא בעצמו יעסוק בדברי תורה, הוא מסתפק
בכך שהוא תומך בלומדי תורה, הרי זה פסול, כי אינו נחשב לו כאילו הוא עסק בתורה ואינו יוצא ידי
חובתו בכך, עיי"ש.

על דרך זה ביאר אאדמו"ר זצוקללה"ה, **שמוח זבולון בצאתך**, כלומר, מתי אתה יכול לשמוח במסחרך, בתמיכה שאתה עוזר וסומך לתורה ולומדיה, רק כאשר אתה בעצמך משמש ג"כ כיששכר **באוהליך**, כלומר, שיש כך עצמך חלק של יששכר, שהנך חוגה בתורה, או אז גם משלח ידיך נחשב עד מאוד, וניתן לך הזכות הגדולה לסייע להוגי התורה, ובכך גם המשא ומתן שהנך עוסק בו נחשב למצוה.

על פי האמור יש להמליץ דעל זה אמר ר' יוחנן אשרי מי שגדל בתורה ועמלו בתורה, חכונה למי שמלבד שעושה תורתו קבע בלימודה ובעיונה, הרי הוא עוסק להרבות בצדקה לתמוך בלומדי תורה ולעזור לעמליה, וז"ש "ועמלו בתורה" על דרך מאה"כ (קהלת ד, ח) ולמי אני עמל ומהסר את נפשי מטובה עיי"ש, עליו ייאמר שאשרי לו.

על זאת שכחו אהובים למע"כ אשר עושה מלאכתו קבע לחבר חיבורים מחוכמים, ה"ה ספריו החשובים **"רץ כצבי"** בהם מעלה ומביא מילי מעליותא בסוגיות ונושאים שונים בהלכה, חידושים וביאורים מפרי רעיונותיו אשר הנן ה' אותנו.

וגם לרבות לברכה קאטינא על חיבורו בעניני רפואה המתחדשים בימינו הקשורים למצות פו"ר והמסתעף, אשר הגדיל לעשות בחקר הענינים הסבוכים, להרבות הדעת בהני הלכות עמומות אשר כמעט שאין להם מקור בפוסקים, למען דעת כל יראי השם מה שצריך לברר ולשאל מפי מורי הוראה מובחקים כדת מה לעשות.

שמו נאה לו **"רץ כצבי"** כי להן ולכבוד צבי תפארה שמע"כ רץ כצבי כפי' הרע"ב לרדוף אחר המצוות ולחיות ראשון לכל דבר שבקדושה, ואשרי שלו ככה כי התורה לזית חן לראשו וענקים לגרנותיו וזוכה לשקוד על דלתותי בכל עת, ותערב לפניו ברכתי מעומקא דליבאי שתעמוד לו זכות התורה והצדקה להתכרך בברכאין טבין ממקורא דחיי, והשי"ת יפתח לו את אוצרו הטוב מן השמים שיקיים בו חכ' להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא, ויריק עליו שפע חיים חן וחסד בברכה והצלחה בכל מעשי ידיו ובכל אשר יפנה, ואך טוב וחסד ירדפוהו כל ימי חייו מתוך שפע אישר עושר וכבוד ומתוך רוב נחת והרחבת הדעת דקדושה לאוי"ש"ט אכיה"ר.

Shlomo Moshe Amar
Rishon Lezion
Cheif Rabbi Of Jerusalem

שלמה משה עמאר
הראשון לציון
הרב הראשי לירושלים

בעה"ת"ש, בשני בשבת א' דראש חודש תמוז התש"ס

מכתב ברכה והערכה

הובאו לפני גליונות מן הספר רץ כצבי העוסק בעניני פוריות ויוחסין מפרי מעשי ידיו של הרה"ג צבי רייזמן שליט"א, אשר ידיו רב לו, וסדרת ספריו "רץ כצבי" כבר התקבלו בקהילות ישראל לרוב. ורצים כצבי בטהרה אצל הרבה תלמיד חכמים. וראיתי מה שכתב בסימן י"ד על עניני הסתרת מידע בשידוכין, ואכן אמת הדבר שצריך לתת את הדעת על נושא זה באופן כללי, ויבטח האדם בה' ולא יסתיר דברים הצריכים להאמר, וידע שמה' אשה לאיש. וכן גם השדכנים צריכים להיזהר בזה, להציע הצעה הגונה וראויה, ולבל יעברו על לאו דלפני עיור. וכן כתבתי בשו"ת שמע שלמה [ח"ט אה"ע סימן ג' אות ג'] שאין לחשוש לשידוכין במשפחה שיש בה תינוק בעל מום, והבוטח בה' חסד יסובבנו. ואסיים בברכה להרב המחבר שיזכה ויפוצו מעינותיו חוצה, ויזכה לברך על המוגמר ולהמשיך להפיץ ולהרבות תורה בישראל.

בברכת התורה

שלמה משה עמאר

הראשון לציון

הרב הראשי לירושלים

שמואל אליעזר שטרן

דומ"צ בבד"צ דמורן הגר"ש ואזנר זצ"ל

ראש ישיבת חוג התם סופר

רב מערב בני ברק

בס"ד אייר תש"פ

אורו עיני ותגל נפשי לחזות את אסופת המאמרים העשירה בענייני מצות פריה ורביה והמסתעף, מעשי ידי יוצר, ידידי הדגול והנעלה, המהולל בתשבחות, תורת ה' היא אוצרו, לן בעומקה של הלכה, רבי צבי רייזמן שליט"א, נקוב בשם "רץ כצבי", אשר רב גובריה בכל מקצועות התורה ובעניינים אלו בפרט, דייק וגמיר ונחית לעומק העניינים בטוב טעם ודעת, כאשר תחזינה עיני המעיינים בסידרת ספריו הנפלאים שראו אור עד הנה, לשם ולתפארת.

כל מאמר בפני עצמו הוא תורה שלימה, לברר וללבן הדק היטב בזרועו הנטויה, בהבנה בהירה ובהיקף רחב, את הנושא שעליו יסוב המאמר וכל המסתעף ממנו, ובעיני הטובה הוא מביא באהבה רבה את דיעות שאר הרבנים החשובים, את אשר העלתה מצודתם הרחבה והמלאה. מובטחני שגם ספרא יקרא הדין ישפוך אור בנושאים חשובים אלו ויהיה כלי עזר לרבני ישראל ויושבי על מדון להגיע לידי מיצוי הלכות אלו על בורים.

ספר זה יש לו משקל רב ערך מיוחד במינו עקב המחלה הקשה שפקדה את ידידינו הרב המחבר שליט"א בשעת השתוללות המגיפה ר"ל והיה כפסע בינו לבין ארץ החיים והקב"ה ברוב רחמיו הטה חסדו עליו והוציאו מן המיצר למרחב ומאפילה לאור גדול, והוא ממשיך בכחו הגדול לרוץ כצבי להאיר לעולם בחיבוריו המפוארים. כל זאת באתנו ולא שכחנו ולא שיקרנו בבריתך.

יהי נועם ה' עליו ויזכה לעשות חיל ביתר שאת ויתר עוז מתוך בריות גופא ונהורא מעליא, ולהמשיך בעבודת הקדש כיד ה' הטובה עליו, להרבות כבוד שמים וכבוד התורה על פני תבל, כשאיפת נפשו הטהורה וכעתירת ידידו מוקירו ומכבדו

יגאל בנאי י"ץ

נ. ב.

מה שהובא משו"ת מלמד להועיל ח"ב יור"ד סי' פ"ז דבגירות מספק אין צריך קבלת עול תורה ומצוות, דחרי בלאו הכי רמיא עליה לשמור אותם מחמת חספק, עכ"ד, ולענ"ד אחר המחילה ישתקע הדבר ולא ייאמר, דפשיטא דספק עול מצוות אינו קבלת עול הנדרשת לגירות ושמירה וקיום מספק אינו דומים כלל לשמירה בודאי והם שונים במהותם, וכדי שיחול עליו עול תורה ומצוות גמור עליו לקבל על עצמו את העול בשלימות בכדי שיצא מכלל ספק לכלל ודאי, וטבילה ללא קבלה גמורה אינה נחשבת לגירות אלא הוי לה רחיצה בעלמא והוא נשאר בספיקו כדמעיכרא.

+ומה דמיייתי התם דבגירות ככה"ג ליכא דין מחאה כיון דגם לאחר שיופקע חלק הגירות יישאר מחויב מספק במצות מחמת צד הספק של יהדות דאית ליה, דבכה"ג הוי לה כמחאה בטעות, איני מבין דבר זה לאשורו, דאותו אדם עומד בפנינו ואומר להדיא שהוא מוחה בכל תוקף בגירות שעשו לו והוא מעדיף להישאר במצב של ספק, מי יכול לבוא ולומר הנך טועה במחאתך, כשהאדם טוען לעצמו לא טענין עבורו, ובפרט כשהאי גברא המוחה לצערינו באמת לא יקיים מצוות מחמת הספק בודאי דהגירות נפקעת מכל וכל.

+ולפום ריהטא לא ראיתי בספר לעסוק בענין האם ניתן לגייר את העובר המסופק כשהיא עדיין בימי עיבורה או חייבים להמתין עד שיוולד ודנתי בזה בס"ד בספרי על גירות, דבפשטות לא מצינו גירות על עובר שלא נולד וכן פשיטא ליה למרן החזו"א באבהע"ז סי' ד' סק"ט: "דלא אמרה תורה גירות אלא באישים ולא בעוברים".

תוכן הענינים מורחב

סימן א

א תרומת ביצית - מיהודיה או מנכריה

א פתיחה

א פרק א - תרומת ביצית מיהודיה

"גזירת הבחנה" - בין זרעו של ראשון לזרעו של השני ✦ הטעמים שאין לחשוש
ל"גזירת הבחנה" בתרומת ביצית ✦ גזירת הבחנה - למניעת תקלה שמא אח
נושא את אחותו ✦ האם ניתן למנוע נישואין של ילדים מתרומת ביצית עם קרובי
משפחתם

א פרק ב - תרומת ביצית מנכריה

השלכות הלכתיות הנובעות מגיור הנולד מתרומת ביצית ✦ האם ניתן לגייר וולד
שנולד מתרומת ביצית מנכריה

א פרק ג - חששות נוספים בתרומת ביצית

איסור משום 'גזירת מרא דאתרא'

א פרק ד - הכרעות הפוסקים

רבי משה שטרנבוך ✦ רבי אפרים גרינבלאט ✦ רבי משה קורצטג ✦ רבי עובדיה
יוסף ✦ רבי דוד קאהן ✦ סוף דבר

א ענף ב - פונדקאות - מיהודיה או מנכריה

חשש "אח נושא את אחותו" באימוץ - והמסתעף לנדרון תרומת ביצית ופונדקאות

סימן ב

א גיור קטנים שנולדו מתרומת ביצית של נכריה

קבלת תורה ומצוות - תנאי בגיור ✦ גיור קטן - מדאורייתא או מדרבנן ✦ קבלת
המצוות בגיור קטנים ✦ הקטן מתגייר - עם הוריו או בלעדיהם ✦ גירות קטנים
מאומצים ✦ גיור קטנים שנולדו מתרומת ביצית של נכריה

פרק ב - הודעת הגיור לקטנים לכשיגדלו - חובה או רשות ואימתי מ

דיני ה"מחאה" של גר קטן לכשיגדיל - מעמדו ההלכתי של הגר הקטן עד זמן ה"מחאה" ♦ הודעת הגיור לקטנים לכשיגדלו - חובה או רשות ♦ חידושו של החתם סופר - גר שנתגייר עם אבותיו אינו יכול למחות ♦ הזכות למחות בגירות מספק ♦ גר קטן שהגדיל ואינו שומר מצוות

סימן ג

גיור הנולד מתרומת ביצית מנכריה במשפחה שאינה שומרת תורה

ומצוות מט

פתיחה מט

גיור קטנים ♦ גיור קטן במשפחה שאינה שומרת תורה ומצוות ♦ הטעם שאין לגייר קטן שלא ישמור תורה ומצוות - רק כשיש ודאות לכך או גם מחמת ספק ♦ המתירים לגייר קטן הגדל במשפחה שאינה שומרת תורה ומצוות ♦ דעת האגרות משה ♦ גיור קטן במשפחה שאינה שומרת תורה ומצוות - האם בדיעבד הגיור חל ♦ גיור בתרומת ביצית מנכריה במשפחה שאינה שומרת תורה ומצוות ♦ גיור ספק נכרי - ודאי "זכות" עבורו ♦ הצורך בגיור - מצב של "דיעבד" - כאשר יש חשש למכשול ♦ דעת הגר"ש ואזנר ♦ דעת הגר"ע יוסף והגר"י יוסף ♦ גיור מעוברת מתרומת ביצית מנכריה על מנת להכשיר את הוולד ♦ סוף דבר

תשובות רבנים ומורי הוראה עג

סימן ד

חוב פדיון הבן בתרומת ביצית ובפונדקאות רז

פתיחה רז

חוב פדיון הבן - פטר רחם ♦ "הדביק שני רחמים" - בכור בהמה שנולד מרחם שונה מהרחם שבה הוא נוצר ♦ פדיון בן שנולד מרחם שאינה הרחם של אמו ♦ חוב פדיון הבן לא תלוי בייחוס הנולד אחר מי שילדה אותו אלא ברחם שבו נוצר העובר ♦ "הדביק שני רחמים" - רק להלכה או גם למעשה

ענף ב - פדיון הבן בתרומת ביצית מנכריה ריב

מעוברת שהתגיירה וילדה בכור - אימתי חלה גירות הוולד ♦ מעוברת שהתגיירה וילדה בכור - חיובו בפדיון הבן ♦ מעוברת שהתגיירה וילדה בן - מילתו בשבת

סימן ה

עוֹבֵר מִשְׁלוּשָׁה הוֹרִים - אב אחד ושתי אמהות רכא

פתיחה רכא

האם המיטוכונדריה קובעת לענייני יוחסין ✦ שיבוט והחלפת מיטוכונדריה - השווה והשונה ✦ מעטפת הביצית - הגורמת להתחלקות והכפלת התאים ✦ קביעת יחוס ביצית המורכבת מגרעין ומיטוכונדריון של שתי נשים - דיני ביטול ברוב ✦ האם יחוס לבעלת הביצית נקבע לפי תפקיד החומר הגנטי ולא לפי כמותו ✦ האם יש מציאות של שני אבות או שתי אמהות לאדם אחד ✦ אף אחת מהנשים לא נתנה את כל הביצית - לכן אף אחת מהן לא נחשבת האם ✦ קביעת יחוסו של הוולד מדין "זה וזה גורם" ✦ האם מותר להוסיף או להחליף את מעטפת הביצית

נספח - החלפת מיטוכונדריה כפתרון לבעיות גנמיות רל"ט

מהי מיטוכונדריה (Mitochondria) ✦ שכיחות מוטציות ומחלות בד.ג.א. המיטוכונדרי ✦ החלפת מיטוכונדריה כפתרון למחלות הנגרמות ממיטוכונדריה פגומה

סימן ו

עוֹבֵר מִשְׁלוּשָׁה הוֹרִים - אם אחת ושני אבות רמב

האם יש מציאות של שני אבות לאדם אחד ✦ האם אשה יכולה להתעבר משני בני אדם ✦ אדם עם שני סוגי ד.ג.א. ✦ תאומים מאם אחת ואבות שונים ✦ עוֹבֵר משלושה הורים - אם אחת ושני אבות

סימן ז

נכרית שהוציאה ביציות והתגיירה רמח

פתיחה רמח

ביצית נכריה שהוכנסה לרחם יהודיה - הוולד אינו חייב גיור ✦ עוֹבֵר קודם ארבעים יום בטל לגוף אמו היהודיה ואינו נצרך גיור ✦ מעוברת שהתגיירה בארבעים הימים הראשונים של ההריון - העוֹבֵר לא צריך גיור ✦ רק ביצית שנלקחה והוחזרה לאותה אשה - בטלה לגופה ✦ איברים בטלים לגוף המושתל - ביצית לא בטלה לגופה של האשה שהוכנסה אליה ✦ הגרות לא חלה על הביצית בזמן הימצאותה מחוץ לגוף האשה ✦ ראיות מסוגיות הש"ס האם גירות המעוברת מועילה לביציות שהוצאו ממנה ✦ האם ניתן להטביל את הביצית בפני

עצמה ♦ הקשר בין האשה לביציות שהוצאו ממנה ♦ הגיור של המעוברת לא
 חל על ביציות שהוצאו ממנה ♦ יהודי ונכריה שהקפואו עובר (Embryo) ונתגירה
 – האם הוולד חייב בגיור

סימן ח

השפעת רחם מלאכותי על יחוס בתרומת ביצית ערב

הפונדקאית היא האם ♦ מעיקר הדין בעלת הביצית היא האם אך יש להחמיר
 שגם הפונדקאית האם ♦ מספק יש להחמיר שגם בעלת הביצית וגם הפונדקאית
 אמהות ♦ יש להחמיר שמעיקר הדין גם בעלת הביצית וגם הפונדקאית
 אמהות ♦ בעלת הביצית היא האם ♦ הצורך להכריע בשאלת יחוס הנולדים
 מתרומת ביצית ופונדקאות ♦ התפתחות עובר מחוץ לרחם – דמיון
 ומציאות ♦ האם ניתן יהיה בעתיד להקדים את "גבול החיות" של עוברים ♦ האם
 חידושי המדע יכריעו את שאלת בירור היוחסין בתרומת ביצית ופונדקאות

תשובות רבנים ומורי הוראה רפח

סימן ט

הפריה חוץ גופית לאחר קיום מצות פרו ורבו שנו

הפריה חוץ גופית לאחר קיום מצות פרו ורבו – תשובות הפוסקים ♦ הפריה חוץ
 גופית לאחר קיום מצות פרו ורבו – הוראות בעל פה ♦ היחס להפריה חוץ גופית
 – תמורות בדברי הפוסקים בדור האחרון ♦ דעת תורה והוראה בשאלות חמורות

סימן י

הוצאת זרע לצורך שימוש בעתיד שמד

פתיחה שמד

פרק א - איסור השחתת זרע לבטלה שמו

מקור האיסור להשחית זרע לבטלה וחומרתו

פרק ב - היתר הוצאת זרע לצורך הזרעה והפריה מלאכותית שמח

פרק ג - הוצאת זרע מחוץ לצורך שימוש בעתיד שעא

רבי אליהו בקשי דורון / רבי יוסף שלום אלישיב ♦ רבי נח אהלבוים ♦ רבי יעקב
 אריאל / רבי שלמה דיכובסקי ♦ רבי שלמה זלמן אויערבך ♦ רבי משה
 בראנדסדורפר ♦ הקפאת זרע של חתן לפני נישואיו לכלה חולה

סימן יא

השחתת זרע שנשארו מטיפול פוריות שפג

האם לנשים יש איסור להשחית זרע ✦ איסור השחתת זרע לאחר שיצא מהגוף
או על ידי אחרים ✦ איסור השחתת זרע רק בזרע הראוי להריון

סימן יב

בחירת מין העובר שפג

פתיחה שפג

פרק א - דרכים לקביעת מין העובר שפד

בנים זכרים - בדרכים טבעיות

פרק ב - צדדים לאיסור ולהיתר שפו

קיום מצות פרו ורבו בילד שנולד על ידי הפריה חוץ גופית ✦ איסור הוצאת זרע
לבטלה בטיפולי פוריות ✦ השמדת עוברים לא רצויים ✦ סיכונים לילדות
ולילוד ✦ התערבות במעשה הבורא - שינוי מעשה בראשית ✦ בעולם העשיה -
השלימות נמסרה למעשי בני האדם ✦ חששות מוסריים ✦ כל דבר שלא אסרתו
תורה הוא מותר מאליה

פרק ג - תשובות ופסקי הלכה תא

סיכום

סימן יג

פדיון הבן באשה בעלת שני רחמים תו

פתיחה תו

מצות פדיון הבן ✦ מי נחשב בכור לדיני פדיון הבן ✦ בכור לנחלה או בכור
לוולדות ✦ חיוב פדיון הבן באשה בעלת שני רחמים - 'בכור לוולדות' - לאשה
או לרחם ✦ "שני בכורים" - בבכור בהמה ובבכור אדם ✦ "כל יתר כנטול
דמי" ✦ חילוק בין רחם כפול לבין רחם דו קרני ✦ סוף דבר

סימן יד

הסתרת מידע בשידוכים על הנולד מתרומת ביצית מנכריה תיט

איסור גניבת דעת ♦ גניבת דעת – איסור תורה או דרבנן ♦ הסתרת מידע בשידוכים עלולה להיות עילה לביטול הקידושין משום מקח טעות ♦ הסתרת מידע על חשש לפגם בייחוס ♦ הנולד מביאת נכרי ובת ישראל – רשאי ללכת למקום שלא מכירים אותו ולהתחתן מבלי לספר על יחוסו ♦ הסתרת מידע על "פגם" לכהונה לצורך קיום מצות פרו ורבו ♦ בפסולי יוחסין אין חשש מקח טעות ♦ איסור גניבת דעת וביטול נישואין בטענת מקח טעות בשל פגם בייחוסין ♦ החובה להודיע על פגם בייחוס בכדי לא לעבור על איסור "לפני עורר" ♦ הסתרת מידע על פגם בייחוסין – במקום שאין לומר שהנוהג כדעת המחמירים טועה בדבר ♦ הסתרת מידע במקום שיש "ספק ספיקא" ♦ הסתרת מידע בשידוכים רק כשמדובר באשה ומום זה לא יוודע לעולם ♦ הסתרת מידע על בני נדה וילדים מאומצים בשידוכים ♦ האם כאשר נעשה גיור צריך להודיע על כך ♦ הזמן הראוי לגלות "חסרון" בשידוכים

תשובות רבנים ומורי הוראה תלז

סימן טז

יחוס הנולד מבת לוי ונכרי וחיובו בפדיון הבן תקד

הנולד מביאת עכו"ם ובת ישראל – האם חייב גיור ♦ הנולד מביאת עכו"ם ובת לוי – לוי "פגום" לכהונה או שאינו לוי ורק פטור מפדיון הבן

סימן טז

נישואי כהן עם בעלת תשובה תקיז

פתיחה תקיז

פרק א – יחוס כהנים בעלי תשובה תקיט

יחוס כהונה במשפחות שלא שמרו תורה ומצוות ♦ פסקי האגרות משה לכהנים בעלי תשובה ♦ חזקת כהונה אצל יוצאי פרס [אירן] ♦ בדיקת המקור לחזקת הכהונה

פרק ב – גדרי בעילה אסורה המחייבת באיסורי עריות ואוסרת אשת איש על בעלה תקכט

קידושי ביאה באבר מכוסה ♦ אין חיוב על ביאה עם דבר החוצץ – כי אין "דרכו בכך" ♦ אין חיוב בביאה שאינה ראויה להזריע ♦ בעילה אסורה עם חציצה אסורה בזמנינו כי זו דרך הבעילה ♦ טעם נוסף להתיר אשת איש לבעלה כשנבעלה עם חציצה ♦ סיכום

סימן יז

נישואי כהן עם בת שנוצרה מתרומת זרע של נכרי תקנוג

נכרי הבא על בת ישראל – מה דין הוולד ✦ הוולד פגום לכהונה – רק הבת או גם הבן ✦ נכרי הבא על בת ישראל – דין הוולד למסקנת הסוגיא ✦ נכרי הבא על בת ישראל – דין הוולד לדעת הרמב"ם והשו"ע ✦ הוולד פגום לכהונה – מדאורייתא או מדרבנן ✦ גירות הוולד ✦ סיכום ✦ נישואי כהן עם בת שנוצרה מתרומת זרע של נכרי ✦ סיכום

סימן יח

נישואי גיורת לכהן שאמו אוזמרת שנבעלה לנכרי קודם נישואיה תקנד

פרק א – איסור זונה, הללה, שבויה וגיורת – לכהן תקנה

גדר זונה האמורה בתורה ✦ דין בני כהן זונה ✦ איסור גיורת ומשחררת לכהן ✦ בני כהן וגיורת ✦ דין שבויה לכהן ✦ היתר נשים שהיו במחנות השמדה לבעליהן ✦ סניף נוסף להיתר לכהנים – יחוס כהנים בזמן הזה

פרק ב – נבעלה לנכרי ונישאה אחר כך לכהן תקסא

זינתה תחת בעלה – דינה לישראל ולכהונה ✦ נאמנות אדם לפסול עצמו בכדי למנוע חטא ✦ פסלות הבנים מכח אמירת האם כאשר בעלה מאמין לה ✦ האם בן מחוייב להאמין לאמו שאומרת שזינתה ✦ נאמנות אשה המעידה על עצמה שנטמאה להיתר לנכדה הכהן להינשא לגיורת

סימן יט

שבויה – לבעלה ולכהונה תקע

היתר הנשים השבויות "בזמן גזירת אושטרייך" – מדין "צנועות" ✦ היתר הנשים השבויות "בזמן גזירת אושטרייך" – מדין "אפקעינהו רבנן לקידושין מינייהו" ✦ שיטת רבו של הריטב"א – הנבעלת לעכו"ם מותרת לכהן ✦ פנויה שנבעלה לעכו"ם – האם נפסלת לכהונה ✦ תקנת גדולי הדור – לאחר הפקעת הקידושין אין לאסור לכהונה פנויה ה'מיוחדת' לו [פילגש] ✦ 'אפקעינהו קידושין' – מדינא דגמרא ✦ 'אפקעינהו קידושין' – בזמן הזה ✦ 'אפקעינהו קידושין' בזמן הזה כ'הוראת שעה' אך ורק 'לפי הצורך' ✦ היתר נשים שהיו במחנות ההשמדה לבעליהן ✦ סניף נוסף להיתר שבויה לכהנים – יחוס כהנים בזמן הזה

מפתח ערכים מפורט תקצא

מפתח אישים תרכב

מבוא

החיים בעידן שבו חידושי המדע והטכנולוגיה הפכו מחוץ למעשה ומחלום למציאות, הציבו אתגר כפול בפתחם של הפוסקים ומורי ההוראה, המשיבים על שאלות בהלכה בכלל, ובנושאי פוריות בפרט.

ראשית, ההכרח לברר היטב את המציאות המדעית-רפואית, דורש הבנה מעמיקה ועדכנית בנושאים מורכבים, המתחדשים בכל יום תמיד. שנית, שאלות שנתהוו במציאות המתחדשת, מחייבות הכרעה בדרך סברא ו"דימוי מילתא למילתא" בלבד, בהעדר פסיקה הנתמכת על תשובות מפורשות.

בשנת תשע"ו, יצא לאור חלקו הראשון של ספרי 'רץ כצבי' בענייני פוריות אישות ויוחסין. ספר שהוקדש לבירור סוגיות היסוד בנושאי ההזרעה והפרייה המלאכותיים, תרומת ביצית, פונדקאות, השתלת שחלות, אשכים ורחם – האסור והמותר, וייחוסם של הנולדים. בסייעתא דשמיא ובזכות הרבים, הספר זכה לתפוצה נרחבת ועלה על שולחנם של גדולי התורה, תלמידי החכמים ועמך בית ישראל, בכל קצוות תבל.

מיום סיום עריכת הספר ועד היום, חלפו כחמש שנים. החידושים המדעיים והרפואיים נמשכים ומתגברים. ובמקביל, שכיחותם של טיפולי הפוריות, ומספר הנולדים כתוצאה מהם, התעצם ביותר. מנסיון העבר למדתי, כי נושאים הנראים 'דמיוניים' ושייכים לעתיד הרחוק, הופכים מהר מהצפוי לשאלות הדורשות מענה בהווה. כך מצאתי את עצמי ממשיך בלימוד ובמסירת שיעורים, בבירורי הלכה בנדונים שהם "פועל יוצא", מטיפולי הפוריות.

לדוגמא, לבירור ההלכתי בנדון תרומת ביצית – האם היא מותרת על פי הלכה, שעסקנו בו בחלק הראשון, נוספו בחלק השני נדבכים חיוניים להשלמת בירור הנושא, כאשר נפרסה יריעה נרחבת של בעיות הלכתיות סבוכות העלולות להיגרם כתוצאה מתרומת ביצית של נכריה. כמו למשל: האם הוולד חייב בגיור; האם צריך להודיע לו על כך לכשיגדל, בכדי שיוכל למחות כדין קטן שהתגייר; ומה דין גיורו כאשר יגדל במשפחה שאינה שומרת תורה ומצוות. דוגמאות נוספות לדיונים הלכתיים, שהם "פועל יוצא" מטיפולי הפוריות, הן: האם יש חיוב פדיון הבן בתרומת ביצית, ומה הדין כאשר הילדים שנולדו מתרומת ביצית יגיעו לפרקם – האם חובה לספר על כך בשידוכים.

עומדים לנגד עיני, דברי רבי מנחם מנדל שפרן, בפגישתנו בחודש אדר תשס"ח בביתו בבני ברק, שאחת הסיבות להסתייגות חלק מהפוסקים להתיר טיפולי פוריות בתחילת דרכם,

לא נבעה מאיסור בעצם המעשה, אלא מחשש מפני שאלות או תקלות העלולות להתעורר במשך הזמן בהשלכות של טיפולי הפוריות, אשר קשה לצפותן מראש.

במשך השנים נוכחתי לראות כי ליבון נושאים אלו שהם "פועל יוצא" מטיפולי הפוריות, מהווים גורם מרכזי בהכרעת השאלה, האם להעדיף תרומת ביצית מיהודיה או מנכריה. הדיון בצורך לגייר, האם זה אפשרי במשפחה שאינה שומרת תורה ומצוות, וכיצד יש לנהוג עם הנולד כשיגדל ולאחר מכן בבואו לפרק "האיש מקדש" – עשוי להטות את הכף להעדיף תרומת ביצית מיהודיה. ומאידך גיסא, להדגיש את החובה להדריך את בני הזוג שהחליטו להפרות את זרע הבעל עם ביצית של נכריה, כיצד עליהם לנהוג על פי ההלכה.

מכאן נובעת איפוא, החובה המתמדת להתעדכן בנושאים חדשניים, לצד עיסוק בשאלות מצויות הדורשות מענה מידי. המגוון, העומק והמרחב של פרטי הדינים, מציגים תמונה שלמה, ומעניקים כלים ואמצעים לברר דבר ה' זו הלכה, דבר דבור על אופניו.

בפתחו של החלק הראשון של ספרי 'רץ כצבי' בענייני פוריות אישות ויוחסין, כמו גם בפתחו של ספר זה, נמסרה 'מודעה רבה לאורייתא', כי פרסומם נועד אך ורק לפלפולא דאורייתא ולתועלת הזקוקים, הלומדים, והעוסקים בתחום, ולא לקביעת הוראה למעשה, המסורה להכרעת גדולי הפוסקים.

אף על פי כן, מתוך יראה ומורא לדון בעניינים העומדים בציפור הנפש של קדושת עם ישראל ובטהרת יחוסו, בטרם העלאתם על מזבח הדפוס, שבתי ללבן את הדברים אין ספור פעמים, מחקתי ותיקנתי, גרעתי והוספתי. אך בעיקר, השתדלתי ככל יכולתי, להציע לגדולי הפוסקים ותלמידי החכמים בדורנו, את הצדדים שעלו במצודתי, וביקשתי את חוות דעתם.

בספר זה קובעים מקום נכבד לעצמם, שלושה בירורי הלכה בנושאים מרכזיים, ובהם מאות תשובות של רבנים מארבע קצוות תבל שהתקבצו על שולחני, הרואים עתה אור עולם.

• **השפעת רחם מלאכותי על יחוס בתרומת ביצית** – בעקבות פריצת דרך במחקר לפיתוח רחם מלאכותי, הצגתי לפני היושבים על מדין, את ההשלכות הצפויות לעניות דעתי מכך על השאלה הבלתי פתורה, מי היא אמו של הנולד מתרומת ביצית, וביקשתי לשמוע את חוות דעתם בנדון. עשרות התשובות שנתקבלו, מעשירות את הדיון ההלכתי בנושא מהותי ויסודי זה, בזוויות חדשות וחשובות.

• **גיור הנולד מתרומת ביצית מנכריה במשפחה שאינה שומרת תורה ומצוות** – לאור העובדה שהשאלה מי היא האם – בעלת הביצית או היולדת, לא הוכרעה, נקטו רוב

הפוסקים שיש לגייר את הנולדים מתרומת ביצית מספק שמא בעלת הביצית הנכריה היא האם. חלקם הגדול, ואף רובם, של ילדים אלו שנולדו מתרומת ביצית מנכריה הינם ממשפחות שאינן שומרות תורה ומצוות. מציאות המעוררת ביתר שאת את השאלה האם ניתן לגייר מספק קטנים שככל הנראה לא ישמרו תורה ומצוות כשיגדלו. שאלה זו הרת גורל, לאלפי ילדים שכבר נולדו ורבבות העתידים להיוולד, העלולים להישאר במעמד "ספק נכרים" ולהיטמע בעם היהודי, מבלי שאף אחד ידע על כך.

עשרות התשובות שזכיתי לקבל, מדיינים ורבנים מארץ ישראל והתפוצות, הם אוצר נדיר ומיוחד במינו של מגוון דעות, פרי הגיונם של זקני הפוסקים וגדולי תלמידי החכמים שבדורנו, שהעירו והאירו סוגיה סבוכה זו, באור עמלם התורני ונסיונם המעשי, כל אחד בדרכו המיוחדת ובסגנון לימודו.

• **החובה לספר אמת בשידוכים על הנולד מטיפולי פוריות** – הורים לילדים שנולדו מתרומת ביצית [מיהודיה או מנכריה] מתחבטים בשאלה קשה, האם חובתם ליידע על כך את "הצד השני", מחשש לאיסור 'גניבת דעת' בהסתרת המידע ומחשש אפשרי לביטול הקידושין בטענת 'מקח טעות' (בפרט בתרומת ביצית מנכריה, שהנולדים עברו גיור מספק, ויתכן שהשידוך לא היה יוצא אל הפועל, אילו היה ידוע על כך מקודם). אגב, הורים רבים מסתירים מילדיהם את המידע על תרומת ביצית, מה שמעצים שבעתיים את הקושי לחשוף מידע רגיש זה.

לפליאתי, לא מצאתי פסיקה הלכתית כתובה בנדון, ולכן הפניתי את השאלה לעשרות רבנים ומורי הוראה, אשר תשובותיהם, שערך לא יסולא בפז, רואה עתה אור עולם לראשונה.

בספר שלפנינו, נושאים חדשניים נוספים, ובהם: השפעת הד.ג.א. המיטוכונדרי על העובר וייחוסו, וכן שימוש בטכנולוגיית אבחון טרום השרשתי (P.G.D.) לצורך בחירת מין העובר. שאלות מעשיות בטיפולי פוריות, כגון: האם יש היתר להפריה חוץ גופית לאחר קיום מצות פרו ורבו, מה דינו של חולה המעוניין להוציא זרע לצורך שימוש בעתיד, והאם מותר להשחית עודפי זרע שנשאר מטיפולי פוריות.

עניינים חדשים שמעטים עסקו בהם, ובכללם: פדיון הבן באשה בעלת שני רחמים, וכן נכריה שהקפידה ביציות ונתגיירה – דינם וייחוסם של הנולדים, פרק המושתת רובו ככולו, על תשובות ומכתבים שקיבלתי כמענה לשאלותי בנדון.

חלקו השני של ספר זה, מוקדש לבירורי יוחסין, בנושאים הבאים: יחוסו של הנולד מביאת נכרי וחיובו בפדיון הבן; נישואי כהן עם בעלת תשובה – נושא מצוי לאור ריבויים

המבורך של בעלי התשובה; מה דינה של בת שנולדה מתרומת זרע מנכרי – האם יכולה להינשא לכהן; נאמנות אשה לומר על בנה או נכדה שהוחזק בכהונה, שאינו כהן, על מנת להתיר לו להינשא לגיורת. ולסיום, האם יש להתיר שבויה לבעלה ולכהונה, נושא שנדון בהרחבה בתקופת רבותינו הראשונים בזמן "גזירת אושטריי"ך", ובדור האחרון, לאחר שיחרורן של נשים רבות ממחנות הריכוז.

☆ ☆ ☆

חושבני כי שלושת בירורי ההלכה שהוזכרו לעיל, ועמהם עשרות מכתבים ותשובות נוספות, המצויים בין בתרי הספר, פותחים צוהר מופלא לדרכי ההוראה למעשה בכלל, ובנושאי פוריות ויוחסין בפרט.

התשובות מדגישות את צדדיה הרבים של כל סוגיא, את ההכרה שאינו דומה מקום אחד ונסיבותיו למשנהו, ואת החובה לקבל פסק הלכה למעשה אך ורק מפוסק הלכה מובהק, המתוודע לכל פרטי השאלה מפיו של השואל, וברוחב בינתו ויראתו משכיל לשקול במשקל ובמידה נכונים את כל הנתונים, בבואו להשיב לשואל תשובה הולמת ומדייקת.

יכלו העת והעט, ולא אוכל להביע את רגשי תודתי והוקרתי העמוקים, לכל גדולי התורה ותלמידי החכמים, העמוסים בעבודת הקודש וטרודים במשא העם, שנהגו בי טובת עין, והקדישו מזמנם היקר, לשאת ולתת עמי ולהשיב בעל פה ובכתב על שאלותי, בסבלנות, במאור פנים ובנפש חפצה. בורא עולם יברכם, איש איש על פי מהללו, ויזכו לשבת איתן על ממלכתם ולהרביץ תורה והוראה על מבועי הנחת, לאורך ימים ושנים, בבריות גופא ונהורא מעליא.

תפילתי לבורא עולם שלא אכשל ח"ו בדבר הלכה וישמחו בי חברי. מי יתן וספר זה ישמש אבן קטנה בבנין של שמחת עולם, של זוגות רבים המייחלים וממתינים להיפקד בזרע של קיימא, בפקודת ישועה ורחמים, בקרוב בימינו, אמן.

☆ ☆ ☆

רץ כצבי

פוריות

•

יוחסין

•

אישות

סימן א

תרומת ביצית - מיהודיה או מנכריה

ענף ב - פונדקאות - מיהודיה או מנכריה

פתיחה

פרק א: תרומת ביצית מיהודיה

פרק ב: תרומת ביצית מנכריה

פרק ג: חששות נוספים בתרומת ביצית

פרק ד: הכרעות הפוסקים

סוף דבר

פתיחה

א. למרבה הצער, יש לא מעט נשים אשר ביציותיהן אינן ראויות להפריה מסיבות שונות, והדרך היחידה שלהן להרות היא באמצעות תרומת ביצית מאשה אחרת, המופרית [בהפריה חוץ גופית] עם זרע הבעל, ומוחזרת לרחם להריון וללידה. ויש נשים אחרות להן ביציות תקינות, אך מסיבות שונות הן אינן יכולות להרות, והדרך היחידה שלהן לזכות לפרי בטן היא באמצעות אשה 'פונדקאית' שתשא ברחמה את הביציות המופרות [בהפריה חוץ גופית] עם זרע הבעל, ותלד את העובר [הסבר מפורט אודות תהליך תרומת ביציות ופונדקאות, ראה בספרנו רץ כצבי - פוריות ח"א, פרקי מבוא, הקדמה].

מציאות זו של ילד שנולד מאשה אחת אבל החומר הגנטי שלו נלקח מאשה אחרת, עורר פולמוס הלכתי נוקב בין פוסקי הדור האחרון, מי היא האם - בעלת הביציות או האשה היולדת - שלא הוכרע עד עצם היום הזה. דעותיהם סוכמו בספרנו רץ כצבי - פוריות ח"א [פרקי מבוא, סוף פרק ד וכן לקמן סימן ח'], ונחזור עליהם בקצרה:

● לדעת הגר"ע יוסף [על פי דבריו של הגרש"מ עמאר] והגר"מ בראנדסדורפר - בעלת הביצית היא האם.

● מאידך, לדעת הציץ אליעזר, והגרמ"מ שפרן - האשה היולדת היא האם.

● ואילו לדעת הגרש"ז אויערבך, הגר"ש ואזנר אין הכרע בדבר, ומידי ספק לא יצאנו, ולכן יש לחשוש מספק ששתי הנשים הן האמהות. [עוד בדעתו של הרב ואזנר, ראה להלן סימן יג אות יב].

● ולדעת הגרי"ש אלישיב [וכן נראה דעת הגר"ע יוסף] מעיקר הדין, בעלת הביצית היא האם, ולחומרא יש לחשוש גם לילולדת. ואולם הרב יוסף אפרתי (ישא יוסף, ו, פט) כתב, שדעת הרב אלישיב היתה שהיולדת היא האם, ורק לחומרא לחשוש לבעלת הביצית.

● והגר"מ שטרנבוך נוטה לומר, כי שתי הנשים הן אמהות מדין ודאי.

בשאלה העקרונית האם הלכה למעשה תרומת ביצית ופונדקאות מותרים או אסורים, הרחבנו בספרנו רץ כצבי [מבוא, פרק ד], ונתבאר שרוב הפוסקים אסרו הן תרומת ביצית והן פונדקאות מסיבות שונות, אשר יבוארו לקמן.

יחד עם זאת, יש פוסקים שהתירו תרומת ביצית ופונדקאות, כאשר כל מקרה נדון לגופו. אציין, כי ידוע לי ממקורות נאמנים כי הגר"ע יוסף התיר בעל פה כמה פעמים תרומת ביצית [מיהודיה], ואולם כפי הידוע לי, מעולם לא העלה הגר"ע יוסף את הוראתו להיתר על גבי הכתב. בידיי הוה עובדא, בכמה הזדמנויות שזכיתי להיכנס למעונו בירושלים, הפצתי בו שיכתוב את דעתו בנושא זה, מאחר ורבים מחכים לפסק והכרעה למעשה. אך תמיד הרב דחה אותי, ואמר שיעיין בענין, אך בפועל לא כתב תשובה מנומקת בנושא. לימים אמר לי בנו, רבי משה יוסף, כי הרב לא רצה לכתוב תשובה, כי חשש שדברים כתובים להיתר בדיעבד יפורשו כהוראת היתר לכתחילה, ולכן התיר רק במקרים בודדים, בהוראה בעל פה, כל מקרה לגופו של סיבות ונסיבות. אוסיף ואציין, כי רבנים ומורי הוראה נוספים המורים בעל פה להיתר תרומת ביצית ופונדקאות, בהתאם לנסיבות, ברובם אינם מנמקים בכתב את הוראתם, מחשש שהוראת ההיתר במקרים מסויימים תפורש כהיתר גורף לכתחילה.

ב. המצב הקיים במציאות בשעת כתיבת מאמר זה (שבט תש"פ) הוא, שעל פי חוות דעת הגורמים העוסקים בטיפולי פוריות, במדינת ישראל נולדים מידי שנה כאלף תינוקות מתרומת ביצית, ולא מעט מתינוקות אלו נולדים לזוגות שומרי תורה ומצוות ומחוגי החרדים לדבר ה'.

דרכי בספרי רץ כצבי מאז ומעולם, להציע ולברר את השיטות וללבן בסברא את דברי רבותינו הפוסקים, ולא להכריע להלכה - דבר המסור למורי ההוראה המובהקים והיושבים על מדין. גם במאמר שלפנינו לא נדון בשאלה ההלכתית כיצד יש להכריע למעשה בנדון תרומת ביצית, לאסור או להתיר. בשאלה זו, כל אחד יפנה לרבותיו אשר יורו לו את הדרך אשר ילך בה והמעשה אשר יעשה.

הנדון דלקמן הוא להציג למי שמסתמך על רבותיו המתירים תרומת ביצית, את הצדדים השונים בשאלה - האם להעדיף תרומת ביצית מיהודיה, או להעדיף תרומת ביצית מנכריה.

בנוסף, מטרת המאמר להצביע על בעיות ותקלות כמצב הנוכחי הנגרמים מכך שאין די מידע לזוגות הפונים לתהליך תרומת ביצית, אודות הבעיות העלולות להיגרם כתוצאה מכך.

ג. בפתיחת הדיון בשאלה, האם להעדיף תרומת ביצית מיהודיה או מנכריה, אציג רקע קצר לנושא זה.

בישראל תרומת ביציות מוסדרת בחוק (שהתקבל בקיץ תש"ע, יוני 2010) ועל פיו מותר לאשה לתרום ביציות לאשה אחרת, בתנאים הבאים: התורמת צריכה להיות אשה שאינה נשואה [במקרים חריגים במיוחד ניתן אישור לתרומה מאשה נשואה], בת דתה של הנתרמת, נמצאת בטווח גילאים 21-35; אינה קרובת משפחה של האם המיועדת או של האב המיועד.

בנוסף, התורמת תידרש לעבור בדיקות רפואיות, בדיקות מעבדה ולקבל חוות דעת פסיכולוגית. והיא צריכה לתת את הסכמתה להכללת פרטיה האישיים במאגר מידע במשרד הבריאות ובמרשם היילודים בבית המשפט.

כל תורמת יכולה לעבור עד שלושה מחזורים של שאיבת ביציות [בין מחזורי השאיבה נדרשים 180 ימים לפחות]. הביציות שישאבו במחזור אחד יוקצו לשלוש נשים לכל היותר. עבור כל מחזור שאיבה תקבל תורמת מתנדבת כ-20,000 ש"ח, ואילו תורמת מטופלת [שעוברת שאיבת ביציות עבור עצמה ותורמת את העודפות] תקבל מחצית הסכום.

הבאתי את התנאים הנ"ל [שהם חלק מהתנאים הקבועים בחוק], כדי להמחיש את הקושי והמורכבות שיש כיום במדינת ישראל למצוא תורמת ביצית יהודיה. יש לציין, כי מלבד הקושי למצוא ביצית מתורמת יהודיה בישראל, גם ההליך הרפואי נתקל בקשיים רבים. ככל הנראה, העלות הגבוהה למערכת הבריאות, מגבילה את התפתחות תחום זה בישראל להיקפים נרחבים יותר. כתוצאה מכל האמור, כיום, קשה מאוד להשיג בישראל ביצית מתורמת יהודיה, ונשים רבות מחכות כשנתיים, ואף יותר, עד להשגת התרומה.

לעומת זאת, תרומת ביצית מנכריה זמינה להשגה מיידית. בישראל פועלות מרפאות או סוכנויות רפואיות, המתווכות בין נשים מישראל לתורמות בחו"ל, שהן כמובן אינן יהודיות. לחלק מהמרפאות יש אישור להטסת עוברים לישראל. כלומר, ניתן לקחת זרע מהבעל או מבנק הזרע, להטיסו לחו"ל, להפרותו שם בשלוחה של המרפאה הישראלית עם הביצית של התורמת, ולאחר מכן להטיס בחזרה ארצה את העובר המופרה, ובשלב הבא מכניסים בישראל את העובר המופרה לרחמה של האשה היולדת. עם זאת, העלויות הכספיות של השגת תרומת ביצית מחו"ל, גבוהות פי כמה מעלות הטיפול בישראל, היות והתשלום על הביציות בחו"ל אינו מפקח על ידי המדינה, וכן אינו מסובסד על ידי קופות החולים.

על פי מה שנמסר לי מהגורמים העוסקים בטיפול פוריות בישראל, כיום (שבט תש"פ) נעשים על פי המשווער במדינת ישראל, מאה מחזורי תרומת ביצית מיהודיות מידי שנה,

מהם נולדים כחמשים ילדים. ובנוסף, תושבי ישראל מקיימים כאלפיים מחזורי תרומת ביצית מנכריות בחו"ל, מהם נולדים בישראל כאלף ילדים. מחובתי לציין כי מדובר בהשערות ולא במספרים מדויקים, אך ודאי שנתונים אלו מלמדים על היקף שכיחות תרומות הביצית בישראל, ועל היחס בין הילדים הנולדים מתרומות ביצית מיהודיה לבין הנולדים מתרומות ביצית מנכריה - אלף לעומת חמישים.

ד. במאמר שלפנינו, אנסה להציע את הצדדים השונים: מה הן הסיבות להעדיף תרומת ביצית מיהודיה על פני תרומת ביצית מנכריה. ולהיפך, מה הן הסיבות להעדיף תרומת ביצית מנכריה על פני תרומת ביצית מיהודיה.

והנני שב ומוסר מודעה רבה לאורייתא, כי בהצגת הצדדים השונים, אין שום קביעה להתיר תרומת ביצית, אלא דיון הלכתי גרידא בשאלה שבה מתחבטים המתירים תרומת ביצית, האם להעדיף תרומה מיהודיה או מנכריה.

בסימו של המאמר, נסקור את המצב הקיים במדינת ישראל (שבט תש"פ), הן מבחינת מרשם האוכלוסין [אין מידע מי נולד מתרומת ביצית], והן מבחינת בתי הדין הרבניים [אין הוראה אחידה בדיני יוחסין, מי האם - בעלת הביצית או היולדת. ומה מעמדו של הנולד מתרומת ביצית מנכריה - האם חובה לגיורו, כיצד הגיור מוגדר - מספק או לחומרא, והאם לרשום את הילד כגר וכפסול להינשא לכהונה, או לא]. ונציג את מכלול הבעיות והתקלות במצב כיום, אשר ראוי שיהיה ידוע לזוגות הפונים לתהליך תרומת ביצית, נכון לשעת כתיבת המאמר.

ה. יודגש כי השאלה האם להעדיף תרומת ביצית יהודיה או נכריה, היא לא שאלה פרטית שכל אחד יכול להכריע לעצמו כיצד לנהוג, ולפעול רק על פי הוראת רבותיו המתירים לו תרומת ביצית. אלא שאלה כללית הנוגעת גם לאחרים. לדוגמא, המסתמך על דעת הפוסקים שהיולדת היא האם, ולפי דרכו כאשר היולדת יהודיה והיא האם, אין מניעה לקחת ביצית מנכריה היות והוולד יתייחס אחר היולדת. צריך לדעת כי לדעת הפוסקים הסבורים אחרת, שבעלת הביצית הנכריה היא האם, הוולד אינו יהודי. ולכשיגדל הילד וירצה להינשא לבת ישראל, יצטרך להתגייר לפי אותם פוסקים. נמצא איפוא, כי הורים לבן שנולד מתרומת ביצית נכריה צריכים לקחת בחשבון כי בבוא העת, יתכן והשאלות ההלכתיות שהוכרעו להם, אינן מקובלות על אחרים. וגם אם הם סבורים שבנם יהודי, אין זה מקובל על דעת אחרים הסבורים כי הנולד מביצית מנכריה אינו נחשב כיהודי. וכמו כן, גם אם הם סבורים שבנם יהודי, כיצד הם יכולים להכריע זאת עבור בנם, ולקבוע עבורו שהוא יהודי, דבר הנכון רק לדעת חלק מהפוסקים.

נדון זה לכאורה מפורש במחלוקת בית שמאי ובית הלל במשנה¹ האם צרות ערוה מותרות להינשא לאחים: "בית שמאי מתירין הצרות לאחים, ובית הלל אוסרים". אין כאן המקום להסביר את מחלוקתם, אך מה שנוגע לנו הוא, שבמציאות היו "בני צרות" אשר לדעת בית שמאי היו כשרים לבוא בקהל, ואילו לדעת בית הלל הם היו ממזרים. ומבואר בסוגיית הגמרא² כי למרות זאת "אף על פי שאלו אוסרים ואלו מתירים, לא נמנעו בית שמאי מלישא נשים מבית הלל, ולא בית הלל מבית שמאי", והקשו בגמרא: "בית הלל מבית שמאי לא נמנעו, [והרי לשיטתם של בית הלל הם] בני חייבי כריתות, ממזרים ניהו" - הרי אם בית הלל ישאו נשים מבית שמאי הם עלולים להיכשל לשאת אשה שלדעתם היא ממזרת. ותיצו: "דמודעי להו ופרשי". ופירש רש"י: "דמודעי להו בית שמאי לבית הלל, דעו שהמשפחה זו מצרת ערוה שנתייבמה באה, ופרשו".

ודנו הפוסקים האם בית שמאי היו מחוייבים על פי דין להודיע לבית הלל שאשה זו היא ממזרת לשיטתם של בית הלל, או שמא מאחר ולפי דעתם של בית שמאי אשה זו כשרה לבוא בקהל, לא היו מחוייבים להודיע מעיקר הדין. הפרי חדש³ למד מסוגיית הגמרא כי "משמע שהיו רשות בידם להכשילם". אולם בשו"ת כתב סופר⁴ כתב: "ורחוק ורחוק לומר דסמכו זה על זה שיודיעום משום מדת חסידות", ולכן מסיק: "וזאת תורת העולה היא העולה, מאן דמתיר אסור לו להכשיל למאן דאוסר".

נושא הלכתי זה, האם אדם הסבור שלדעתו הדבר מותר על פי ההלכה, צריך להודיע זאת לחברו הסבור שהדבר אסור, הינו נרחב ומקיף, ונדון בו בהרחבה במקום אחר. וכאמור, יש לו השלכה ישירה לנדון דידן, ולבירור השאלה האם להעדיף תרומת ביצית יהודיה או נכריה, שהיא לא שאלה פרטית שכל אחד יכול להכריע לעצמו כיצד לנהוג, ולפעול רק על פי הוראת רבותיו המתירים לו תרומת ביצית. אלא שאלה כללית הנוגעת גם לאחרים, ולמעשה לכל כלל ישראל כאשר הם שם. [וראה לקמן בסימן יד במה שהרחבנו בנדון זה בהקשר לשאלה האם מותר להסתיר מידע בשידוכיהם של הנולדים מתרומת ביצית מנכריה].

וכפי שמסרו לי בשם רבי משה שטרנבוך ורבי זלמן נחמיה גולדברג, שהורים לילד שנולד מתרומת ביצית מנכריה, אינם יכולים להחליט "אנחנו סוברים שבנו אינו צריך גיור", היות ושאלת הגיור נוגעת גם לאחרים. ובגלל שיש מחלוקת הפוסקים שלא הוכרעה האם הנולד מתרומת ביצית מנכריה צריך גיור או לא [כפי שיבואר להלן], בכל מקרה שבעלת הביצית או היולדת אינן יהודיות, יש לגייר את הוולד מספק, והליך זה גורם לבעיות ולשאלות אחרות.

☆ ☆ ☆

1. יבמות פ"א מ"ד. 2. יבמות יד, א. 3. או"ח תצו, כג. 4. יו"ד סימן עז.

פרק א - תרומת ביצית מיהודיה

"גזירת הבחנה" - בין זרעו של ראשון לזרעו של השני

ו. הספק מי אמו של הנולד מתרומת ביצית - היולדת או בעלת הביצית, מעלה את האפשרות לאסור תרומת ביצית משום "גזירת הבחנה" המובאת במסכת יבמות⁵ שגזרו על כל הנשים [אחד בתולות ואחד בעולות, אחד גרושות ואחד אלמנות] שלא ינשאו שלושה חדשים לאחר הגירושין או מיתת הבעל.

בגמרא⁶ הובאו שני טעמים לדין זה. הטעם הראשון הוא: "משום דאמר קרא⁷ לְהִיזֹת לְךָ לְאִלְקִים וּלְזַרְעֶךָ אַחֲרֶיךָ, להבחין בין זרעו של ראשון לזרעו של שני". כלומר, אם האשה שהתגרשה או שהתאלמנה תינשא מיד ותלד לאחר שבעה או שמונה חודשים, לא נדע האם הוולד בן תשעה חודשים ונתעברה מהבעל הראשון, או שההריון נמשך שבעה חודשים בלבד, ונתעברה מהבעל השני.

רש"י על אתר, פירש כיצד דין זה נלמד מהפסוק: "ולזרעך אחריך, שאין השכינה שורה אלא על הוודאים שזרעו מיוחס אחריו, והכי נמי קיימא לן בנדרים⁸ וּבְכָרֹתִי מִקָּם הַמְּכָרִים וְהַפּוֹשְׁעִים בִּי"⁹, אלו בני ערבוביא", ו"בני ערבוביא" ביאר השיטה מקובצת בנדרים, שהכוונה "שנשאה תוך שלשה חדשים לראשון, לפי שאין זרעו מיוחס אחריו".

טעם זה נפסק להלכה בדברי הרמב"ם¹⁰ "כל אשה שנתגרשה או שנתאלמנה הרי זו לא תנשא ולא תתארס עד שתמתין תשעים יום, חוץ מיום שנתגרשה או שמת בעלה בו וחוץ מיום שנתארסה בו, כדי שיוודע אם היא מעוברת או אינה מעוברת, להבחין בין זרעו של ראשון לזרעו של שני". וכן נפסק בשלחן ערוך¹¹. מגזירת חז"ל שלא להינשא בתוך שלושה חדשים לאחר הגירושין או התאלמנות כדי שנדע בוודאות אחר מי מיוחס הוולד.

הגרש"ז אויערבך כתב כי גם במקרה של תרומת ביצית יש לחשוש ל"ערבוביה". כלומר, כשם שצריך בוודאות לדעת מי הוא האב, כך יש לדעת בוודאות מי היא האם כדי שזרעה יהיה מיוחס אחריה. ומכיוון ובתרומת ביצית לא הוכרע בוודאות מי היא האם - היולדת או בעלת הביצית, יש לאסור זאת כדי שהנולדים לא יהיו בכלל "בני ערבוביא", וכפי שהובא בספר נשמת אברהם¹² "הגרש"ז אויערבך כתב לי שגם לדעתו אין לעשות מעשה זה לכתחילה, כי זה יגרום לבלבול וערבוביה, ואין זו השקפת התורה"

5. מא, א - מב, ב. 6. שם מב, א. 7. בראשית יז, ז. 8. כ, ב. 9. יחזקאל כ, לח. 10. הלכות גירושין פ"א הי"ח. 11. אבן העזר סי' יג סע' א. 12. אבן העזר סימן א אות ו סע' 11.

הטעמים שאין לחשוש ל"גזירת הבחנה" בתרומת ביצית

ז. אולם הגר"נ גשטטנר חידש בשו"ת להורות נתן¹³ כי בנידון תרומת ביצית אין לחשוש ל"גזירת הבחנה", משני טעמים:

• גזירת הבחנה "בדין" ולא "במציאות" - "נראה דטעם זה לא שייך בנדון דידן, דדווקא התם שאין אדם יודע אם הוא זרעו של ראשון או זרעו של שני, ולכן אינו בגדר זרעך אחריו, כיון דאין אדם בעולם שיודע אם הוא זרעו של ראשון או של אחרון. אבל הכא הלא ודאי שיודעים שהביעא [ביצית] נלקחה מאשה פלונית והשתלה באשה פלונית, ואם הדין הוא דאזלינן בתר האשה האחרת, אם כן הולד הוא זרעו של האשה האחרת, ואם הדין הוא דאזלינן בתר האשה שהשתלה בה, אם כן הוי ליה הולד זרעה של האשה השניה, ואין כאן ספק במציאות כלל. ואע"ג שהדבר אינו מפורסם לעלמא, והכל חושבים שהולד הוא בנה של האשה השניה שהשתלה בה, מכל מקום לא מצינו דבכהאי גוונא אינו בגדר זרעך אחריו, שהרי אביו ואמו יודעים היטב ממי הוא, ואם רוצים, בידם לפרסם את הדבר. נמצא שיחוסו הוא ברור ודאי, ואינו דומה לספק מן הראשון או מן האחרון. דהתם אינו ידוע כלל לשום איש, ואי אפשר לברר מי הוא אביו, וממילא אין יחוסו ודאי". לדעת הלהורות נתן, "גזירת הבחנה" נאמרה רק כאשר יש ספק במציאות מי אביו של ילד זה, והבן אינו נחשב "לזרעך אחריו". אבל בתרומת ביצית הספק אינו ספק של מציאות של מי הביצית, שהרי ברור וידוע מי בעלת הביצית ומי היולדת, אלא שיש ספק בדין, מה נפסק להלכה, מי האם, ובזה אין חסרון של "זרעך אחריו".

• גזירת הבחנה נועדה לשמר את היחוס אחר האב ולא את היחוס אחר האם - עוד מוסיף הגר"נ גשטטנר: "בר מן דין נראה לומר, דמה שלמדו מקרא להיות לך לאלקים לזרעך אחריו דצריך להבחין בין זרעו של ראשון לזרעו של אחרון, ואם לאו אין זרעו מיוחס אחריו, זה שייך רק היכי שאין מבורר מי הוא האב. אבל כשאנו מבורר מי היא האם, אין זה חסרון ביחוס. דהא קרא דזרעך אחריו על זרע אברהם קאי שהוא האב, ועל זה אמרו דבעינן שיהא זרעו מיוחס אחריו בוודאי, אבל על יחוס האם לא מצינו שיצטרך להיות ודאי. ועיין יבמות¹⁴ משפחת אב קרויה משפחה, משפחת אם אינה קרויה משפחה, וברש"י שם¹⁵ דמשפחת אב קרויה משפחה, דכתיב¹⁶ וַיִּתְּנֵם לְעַל מִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם, ומשמע דעיקר היחוס הוא מצד האב".

גזירת הבחנה - למניעת תקלה שמא אח נושא את אחותו

ח. בהמשך הסוגיא ביבמות (שם) מובא טעם נוסף מדוע גזרו שאשה לא תנשא לאחר שנתגרשה או נתאלמנה בתוך שלושה חודשים, מחמת החששות: "גזירה שמא ישא את

13. חלק יג סימן צה. 14. נד, ב. 15. ד"ה יש לה חיים. 16. במדבר א, יח.

אחותו מאביו [אם נשאת תוך שלשה וילדה והוא בן תשעה [חודשים] לראשון ונולד בביתו של שני וסבור שהוא בנו וישא את בת בעלה הראשון שיש לו מאשה אחרת והיא אחותו מן האב, רש"י], וייבם אשת אחיו מאמו [שאם תלד לאחרון בן אחר וישא אשה וימות בלא בנים וייבמנה זה כסבור שהוא אחיו מאביו ונמצא מייבם אשת אחיו מאמו שלא מאביו וחייב כרת, רש"י], ויוציא את אמו לשוק [אם לא תלד אמו לשני וימות וכסבורים שזה בנו ותנשא אמו לשוק בלא חליצה, רש"י], ויפטור את יבמתו לשוק [אם יש לו אח מאביו הראשון ולא היו לו בנים ומת ואין שם אח אלא הוא והוא סבור שהוא בן האחרון ונמצאת אשת בנו של ראשון הזקוקה לו נשאת לשוק בלא חליצה, רש"י].

לפי זה לכאורה גם בתרומת ביצית, יש חשש שיהיו סבורים כי הוולד הוא בן האשה היולדת ולא של בעלת הביצית, ואז עלולה לצאת תקלה שהוא ישא את בתה של בעלת הביצית שהיא בעצם אחותו, ומפאת חשש זה יש לאסור את תרומת הביציות לחלוטין. וכך סבר רבי מאיר בראנדסדורפר, חבר בד"ץ העדה החרדית בספרו שו"ת קנה בשם¹⁷: "והנלע"ד דלפי מה שנתבאר בס"ד דילוד כזה אינו מתייחס לאותה האשה שילדה אותו אלא לאותה האשה שהביצית ניטלה ממנה, כי היא אמה של ילוד זה. אם כן הדבר פשוט וברור שכל מה שהרעישו גדולי וצדיקי הדור הקודם על גודל המכשלה בהזרעה מלאכותית של אח נושא אחות, ושאר איסורי, וכל שאר החששות המסתעפות מזה, וגזרו אומר שח"ו להקל בזה להשתמש עם זרע מגבר אחר שאינו בעלה. הכי נמי הוא לגבי נדון דידן בתרומת ביצית מאשה אחרת שאיננה אשתו, שהדבר ברור שהנולד מתייחס לאשה שתרמה את הביצית, כי היא אמו של ילוד זה לכל מה שנוגע, ונפקא מינא לדינא לכמה וכמה הלכות שונות, אשר איננו נחית כעת לבארם ולפורטם כי רבים הם. ואין לתאר גודל המכשלה שעלול לצאת מזה ח"ו, הן לגבי קרובי האשה שהביצית נלקחה ממנה, שהם המה קרוביה מעיקרא דדינא. והן לגבי קרובי הפונדקאית שהיא האשה שגידלה אותו בתוך רחמה, אע"פ שאין להילוד שום קורבה אליה, ואין בכוחינו לגזור גזירות מעצמינו, מכל מקום הדבר פשוט ומוכן מעצמו גודל המכשלה שעלול להיכשל מחיתון כזה, אע"פ שמעיקרא דדינא וביסודו אין להם שום דין קורבא אליהם, וח"ו להקל ראש בדבר שיחוסן וקדושתם של עם בני הק' תלוי בזה". הגר"מ בראנדסדורפר סבר שבכל לידה שהנולד אינו מתייחס לאשה שילדה אותו אלא לאשה אחרת, עלולות לצאת תקלות, כגון "אח נושא אחות". והיות ולדעתו במקרה של תרומת ביצית, האם היא בעלת הביצית, יתכן ויהיה מי שיסבור אחרת, שהאם היא האשה היולדת, ואז עלולה לצאת תקלה שהוא ישא את בתה של בעלת הביצית שהיא בעצם אחותו.

17. ח"ד סימן צה.

גם ידידי רבי משה שטרנבוך אסר בתשובות והנהגות¹⁸ תרומת ביצית מיהודיה בגלל החשש ממכשול העלול להיגרם כתוצאה מכך: "כל דברינו [לאסור תרומת ביצית] אפילו מעכו"ם והולד יתגייר, וכל שכן ח"ו רחמנא ליצלן מיהודיה פנויה, שהדבר חמור יותר ועלול להביא למכשולות חמורים בענין יחוסין. וחובה עלינו להתרחק מפעולות אלו ולשמור על טהרת וקדושת יחוסינו ומחנינו". הרב שטרנבוך לא פירט מה הן ה"מכשולות", אך ככל הנראה כוונתו לחשש "אח נושא את אחותו".

בביקורי במעונו של הרב שטרנבוך בחנוכה תשע"ח, שאלתיו כיצד ניתן לאסור תרומת ביצית מחשש לתקלות שיסודם ב"גזירת הבחנה" המוזכרת בגמרא, והרי מהעובדה שחז"ל גזרו לאסור נישואין לאחר גירושין או התאלמנות ללא המתנת שלושה חודשים, מוכח שיש צורך לגזור גזירות מחשש אח נושא אחותו, ואין כח לאסור ללא גזירת חז"ל. ואם כן מה שגזרו גזרו, ואילו בתרומת ביצית הרי לא גזרו.

הגר"מ השיב: "המציאות היא שיכולים להיות תקלות, [ולכן] גם אם אין זו גזירת חז"ל, יש לאסור זאת".

ט. גם את הטעם לאסור תרומת ביצית מחשש "אח נושא את אחותו" דחה הלהורות נתן בהמשך דבריו המובאים לעיל [אות ז]:

"בנדרון דידן ליכא החשש שמא ישא אחותו מאמו, דהא ברש"י יבמות¹⁹ כתב, אם נשאת תוך שלשה וילדה והוא בן תשעה [חודשים] לראשון ונולד בבית של שני וסבור שהוא בנו וישא את בת בעלה הראשון שיש לו מאשה אחרת והיא אחותו מן האב. ומבואר דהא דחיישינן שישא אחותו מן האב היינו משום שהוא סבור שהוא בנו, שיטעה לחשוב שהוולד נולד ממנו והוא בן שבעה [חודשים] לשני, ועל כן לא יעלה על דעתו לחשוש שהוולד ישא את אחותו מאביו. שהרי לפי טעותו הוולד הוא בנו של השני, ואין שום איסור שישא את אחותו מאביו, שהרי לפי טעותו הראשון לאו אביו הוא. אבל בנידון דידן אם הבעל יידע מי היא האשה שממנה נלקחה הביעה [ביצית] כדי להשתיל באשתו וגם האשה תדע למי הושתלה מה שנלקח ממנה, ממילא ידעו להיזהר שהוולד לא יקח את בתו של האשה שממנה נלקחה הביעה, וממילא ליכא חשש שמא ישא אחותו מאמו. שהרי הן אביו ואמו של וולד והן אביו ואמו של האחות יודעים שהיא אחותו של וולד מאמו, ובכחאי גוונא לא מצינו שאסרו חז"ל. דלא מצינו חשש שישא אחותו מאמו אלא כשיש מקום לטעות שהשני יסבור שהוא בנו, וכמו שכתב רש"י".

הגזירה של איסור נישואין בתוך שלושה חדשים לאחר גירושין או אלמנות, משום חשש "אח נושא אחותו", היא רק כשאכן יש מקום לטעות, כמבואר ברש"י²⁰ ש"אם נשאת

18. ח"ה סימן שיט. 19. מב א ד"ה רבא אמר שמא ישא בת אחותו מאביו. 20. יבמות, שם.

תוך שלשה וילדה, והוא בן תשעה [חודשים] לראשון ונולד בכיתו של שני, וסבור שהוא בנו [של השני] וישא את בת בעלה הראשון שיש לו מאשה אחרת [כי יסבור שהיא אינה אחותו, אבל האמת היא שהוא בעצם בנו של הראשון], והיא אחותו מן האב". ואמנם במקרה שיש חשש הנובע בגלל שהאב [השני] יטעה לחשוב שהנולד הוא בנו, ולאמתו של דבר הוא אינו בנו אלא בנו של הראשון, ולכן חז"ל גזרו. אולם בתרומת ביצית, גם בעלת הביצית וגם היולדת יודעות את המציאות שיש ספק בהלכה מי היא האם, ולכן הם בוודאי יזהרו שלא תצא תקלה ש"אח ישא את אחותו", ועוד בטרם נישואיו של הנולד מתרומת ביצית יודאו שאינו נושא את אחותו. ובמקרים כגון אלו שחז"ל גזרו, לנו אין כח וסמכות מדעיתנו לחדש גזירות.

הלהורות נתן הוסיף: "בנדון דידן אם ידעו שני הצדדים מאיזו אשה נלקחה ולאיזו אשה הושתלה, ממילא ידעו להיזהר שהולד שיוולד לא ישא אחותו מן האם. ואין לומר דניחוש שמא ישכחו או לא ידעו, דהא כל עיקר גזרה זו אינה אלא מדרבנן, וכמו שכתב הבית שמואל²¹ והפתחי תשובה²², ואין בנו כח לחדש גזרה, אלא מה שמפורש בדברי חז"ל. והנה לא מצינו בדברי חז"ל שחששו שישא אחותו אלא כשטועה לחשוב שאין זו אחותו, וכדמוכח בהדיא מלשון רש"י. אבל היכי שיודעים את האיסור, לא מצינו שחששו שמא ישכחו, ובכהאי גוונא לא גזרו. והרי אשה שנתגרשה מבעלה ויש לה ולדות מבעלה הראשון, מותרת להינשא לשני, ולא חיישינן שילדיה מן השני ישא אחותו מן האם. דכיון שהם יודעים שזו היא אחותה מן האם ואסורה עליו, ליכא למיחש למידי, ולא חיישינן שישכחו וכדומה. והכי נמי כיון ששניהם יודעים שולד זה נוצר מביעא [ביצית] שנלקחה מאשה פלונית, אם כן ידעו שהולד אסור לו לישא את בת אשה פלונית שהיא אחותו מן האם".

הלהורות נתן המשיך את המשא ומתן בנדון תרומת ביצית בתשובות הסמוכות, וכתב²³ "לכן יש מקום להתיר רק אם יודעים מי היא האשה שממנה נלקחה הביעא [ביצית], וגם היא תדע למי נותנים, דבגוונא זו לא מצינו לא חשש משום יחוס ולא משום שמא ישא אחותו. והיות והוא ענין מחודש, לכן לא ייעשה מעשה עד שיסכימו לזה שני מורים מובהקים בהוראת הלכה למעשה".

עם זאת, בסיומם של כל התשובות שכתב רבי נתן גשטטנר²⁴ בנדון תרומת ביצית, ולמרות שדחה את הטעמים לאסור משום "גזירת הבחנה", קבע הגר"נ גשטטנר: "אולם אחרי ששמעתי מהשואל החשוב שכמה גדולי תורה מיאנו להתיר, לכן גם כוחי תש להתיר בזה לעשות מעשה לכתחילה".

21. אבן העזר סי' י"ג סק"א. 22. סק"א. 23. שם סימן צו. 24. שם סוף סימן צח.

האם ניתן למנוע נישואין של ילדים מתרומת ביצית עם קרובי משפחתם

י. הנה כי כן, המתירים תרומת ביצית מיהודיה ואינם חוששים ש"אח ישא את אחותו", מניחים כי ניתן לוודא שההורים ידעו מי היא תורמת הביצית, ולכן יוכלו להיזהר בעתיד שבנם או בתם לא ינשאו לקרובי משפחתם [אח או אחות].

אולם במציאות הקיימת בישראל נכון לשעת כתיבת המאמר, תרומת הביצית לא יודעת מי קיבלה ממנה את הביצית, וכן האשה שקיבלה את תרומת הביצית לא יודעת ממי קיבלה את הביצית.

אמנם יש בישראל מאגר מידע שבו מרוכז כל המידע על תרומות הביצית בישראל. אך הוא נועד רק לוודא שאין קרבת משפחה בין התורמת לנתרמת. מעבר לכך, מאגר המידע נמצא תחת חסיון מלא, ולא ניתן לקבל ממנו פרטים אחרים.

בישיבה מיוחדת של הועדה לאישור הסכמים לנשיאת עוברים עם הגרז"נ גולדברג, חבר בית הדין הגדול בירושלים, שהתקיימה בכ' כסלו תשנ"ט (פרוטוקול הדיון נכתב על ידי הרב ד"ר מרדכי הלפרין והרב שמואל רבינוביץ, ופורסם בקובץ אסיא ס"ה-ס"ו, אלול תשנ"ט), הציג הגרז"נ גולדברג לרשום את פרטי האם הגנטית בפנקס צווי ההורות על מנת לדאוג לעתיד הילד מבחינה הלכתית: "החוק קבע רישום מסודר של צווי ההורות, בדומה לרישום המסודר של האימוצים. אולם הפרטים שירשמו בפנקס האימוץ אינם מצויינים בחוק, והם מסורים לתקנות של שר המשפטים. לפי התקנות הקיימות נרשמים בפנקס צווי ההורות, פרטי ההורים המזמינים ופרטי האם הפונדקאית. במקרים רגילים, כאשר ההורים המזמינים שניהם גם הורים גנטיים, אין בכך בעיה לעתיד הילד. אולם כאשר תהליך הפונדקאות כרוך בתרומת ביצית, פרטי האם הגנטית - תורמת הביצית - אינם נרשמים בפנקס צווי ההורות, ויתכן שהם יעלמו במהלך השנים. מצב כזה עלול לפגוע באופן קשה בילד. פגיעה זו ניתנת בקלות לתיקון, על ידי שינוי התקנה בהוספת חובת רישום פרטי האם הגנטית בפנקס צווי ההורות גם בתהליך פונדקאות הקשור בתרומת ביצית. כדאי שחברי הועדה יפעילו את השפעתם לתיקון המצב".

הצעתו של הגרז"נ גולדברג התקבלה בוועדה, ובחוק תרומת ביציות (תש"ע-2010 פרק ו' 36 ג-ד) נקבע:

"סעיף קטן ג: (1). גבר ואישה המעוניינים לברר, יחד, בעצמם או באמצעות מיופה כוחם, אם הם קרובי משפחה, יפנו לרשם בבקשה לקבל מידע לגבי קיומה של עובדה זו. (2). רשם נישואין יפנה לרשם כדי לברר אם גבר ואישה שנרשמו אצלו לנישואין הם קרובי משפחה.

סעיף קטן ד: לא היתה קרבת משפחה בין גבר לאישה כאמור בסעיף קטן (ג), ימסור הרשם הודעה לפונה הכוללת את המידע האמור בלבד; היתה ביניהם קרבת משפחה,

ימסור הרשם לגבר ולאשה, באמצעות עובד סוציאלי שמונה לפי סעיף 20(ג) לחוק ההסכמים, מידע בדבר סוג הקרבה בלבד; לצורך ביצוע תפקידו לפי סעיף קטן זה רשאי העובד הסוציאלי לקבל כל מידע ממרשם היילודים.

אולם במישור המעשי, נכון לכתיבת מאמר זה (שבט תש"פ), סעיפים אלו לא מיושמים למעשה מסיבות שונות, ובפועל לא ניתן לקבל מידע אודות זהות תורמת ומקבלת הביצית ממאגר המידע.

אך גם כאשר יהיה ניתן לקבל את המידע, יש בעיה אחרת המונעת את יישומו המעשי של החוק.

לפי ניסוחו הנוכחי, מי שמוסמך לקבל את המידע הם רק הנרשמים לנישואין, דהיינו הילדים שנולדו מתרומת ביצית. אולם היות ובדרך כלל ההורים אינם מגלים לילדיהם על כך שנולדו מתרומת ביצית, ואין הילדים יודעים כלל שעליהם לברר את זהות בעלת הביצית ומקבלת התרומה בטרם ינשאו, כך שלמעשה לא מתגלה הדבר. מה עוד שההורים עצמם לא מוסמכים לבקש ולקבל מידע מהמאגר, ולכן יש חשש שקרובי משפחה יינשאו אחד לשני.

כאן המקום להזכיר את המובא בספרנו רץ כצבי - פוריות (ח"א פרקי מבוא פרק ד אות יג) בשם הגרז"נ: "כי תרומת ביצית אפשר לקבל רק מאשה פנויה, וכן פונדקאות מותרת רק כשהפונדקאית היא פנויה, שכן יש פוסקים הסוברים שאם הפונדקאית היא אשה נשואה, או לחלופין תרומת ביצית מאשה נשואה - הוולד מתייחס אחר הפונדקאית או תרומת הביצית, ואז יש חשש ממזרות בוולד, שהרי האדמו"ר מסאטמר פסק שגם ערוב זרע עם ביצית מאשת איש, ללא ביאת איסור, יוצר ממזרות. ואף שלדעת האגרות משה אין איסור ממזרות בלא ביאת איסור, אך ההורים כבר לא יכולים להסתמך על דעה של פוסק מסוים ולומר שלפי רב פלוני הילד מתייחס אחר היולדת או הילד אינו ממזר, וניתן לקבל תרומת ביצית מאשה נשואה, כי זה עלול לפגוע בילד, מאחר וקיימות שיטות אחרות שהוולד ממזר, ובשל כך יכולתו של הוולד להתחתן בעתיד כאחד האדם מוטלת בספק".

[עוד הבאנו בספרנו (שם) מדברי הגרז"נ גולדברג בישיבה מיוחדת של הועדה לאישור הסכמים לנשיאת עוברים, במענה לשאלה: "אם אישה חרדית חשוכת ילדים היכולה להביא צאצא לעולם רק בסיוע אם פונדקאית, תפנה אל הרב בשאלה אם לנסות להיות לאם בדרך זו, מה ימליץ לה הרב". והגרז"נ השיב: "אם התהליך בפיקוח ורישום נאות כהלכה - אמליץ על התהליך". אמנם הדברים נאמרו על פונדקאות אך יתכן שהדברים נכונים גם בנושא תרומת ביצית].

לסיום פרק זה חשוב לציין שכבר כיום, במדינות רבות בעולם קיימת אפשרות של תרומת ביצית מתורמת ידועה. ובמקביל, התופעה שמתבגרים בני שמונה עשרה מבקשים לחשוף את זהות הוריהם הביולוגיים [מתרומת זרע או ביצית], הולכת

ומתעצמת. התוצאה מכך היא תהליך בלתי נמנע של פתיחות ומודעות לשווחח בגלוי על נושאים אלו, ולהוציא את המידע אודות בעלי הזרע והביצית מרשות היחיד לרשות הרבים. נסיון העבר מלמד, כי התהליך הכלל עולמי, לא יפסח על ישראל, ובעתיד הלא רחוק נמצא כי גם בישראל, ואף בציבור שומרי התורה ומצוות, יהיה המידע על בעלי הזרע והביצית זמין למעוניינים בו.

לסיכום: החשש העיקרי בתרומת ביצית מיהודיה הוא, שכתוצאה מהספק ההלכתי, מי היא אמו של הילד - בעלת הביצית או היולדת, יש חשש שיגרמו תקלות כדוגמת "אח נושא את אחותו", וזאת בשל חוסר הידיעה על זהותה של תרומת הביצית.

אמנם לדעת הלהורות נתן, נדון תרומת ביצית אינו דומה כלל לגזירת "הבחנה" של חז"ל, ולפיכך מחמת חשש זה אין לאסור תרומת ביצית, כי זו גזירה חדשה שאין להוסיף מדעתנו. ומה גם ש"אם ידעו שני הצדדים מאיזו אשה נלקחה ולאילו אשה הושתלה, ממילא ידעו להיזהר שהוולד שיוולד לא ישא אחותו מן האם".

אולם לטענת אחרים, במצב הקיים בישראל בחודש שבט תש"פ, האפשרות לקבל מידע על זהות תורמת ומקבלת הביצית, בלתי אפשרית במישור המעשי, ולכן החשש לנישואי אח ואחות עדיין קיים.

ואם בעתיד הקרוב יהיה מידע פתוח לקהל הרחב, נראה כי לפי הלהורות נתן יהיה מותר. ואילו הסוברים שזו "גזירה", לענ"ד ה"גזירה" קיימת, והמציאות שיוודעים לא תפתור את הבעיה.

☆ ☆ ☆

פרק ב - תרומת ביצית מנכריה

יא. בתרומת ביצית מנכריה, כמובן אין חשש "אח נושא אחותו", שהרי אם בעלת הביצית הנכריה היא האם, הוולד הוא נכרי, ולכשיגירוהו הרי הוא "כקטן שנולד" שאין לו קרובים.

אולם בדברי הגמרא ביבמות [לעיל פרק א אות ח] הוזכרו חששות נוספים בטעם הגזירה לאסור להינשא בתוך שלושה חודשים: "ויוציא את אמו לשוק [אם לא תלד אמו לשני וימות וכסבורים שזה בנו ותנשא אמו לשוק בלא חליצה, רש"י], ויפטור את יבמתו לשוק [אם יש לו אח מאביו הראשון ולא היו לו בנים ומת ואין שם אח אלא הוא והוא סבור שהוא בן האחרון ונמצאת אשת בנו של ראשון הזקוקה לו נשאת לשוק בלא

חליצה, רש"י]. חששות אלו לכאורה שייכים גם בתרומת ביצית מנכריה, כי לדעת הסוברים שבעלת הביצית היא האם, הרי הנולד מביאת ישראל ונכריה, שהתגייר, אינו מתייחס אחר אביו, ואינו נחשב "זרעו" לפטור מיבום, כמפורש בדברי הרמב"ם²⁵ "בנו מן השפחה, ומן הנכרית אינו פטור [מיבום], שזרע הבא מן השפחה, עבדים, והבא מן הגויה, גויים, וכאילו אינם". ואם ימות האב, תטעה האם לחשוב שהיא פטורה מיבום כי יש לה בן, למרות שבאמת היא חייבת ביבום היות ולדעת הסוברים שכן שנולד מתרומת ביצית מנכריה חייב גיור, לכשנתגייר הוא לא פטור את אמו מיבום.

אולם מסתבר שאין לחשוש לכך, היות וזהו ספק הידוע לאב ולאם. ואם ימות האב, האם לא תטעה לחשוב שהיא פטורה מיבום, כי תדע שיש ספק ויתכן שבנה אינו פטור אותה מיבום [יצויין לדברי השבט הלוי²⁶ שכתב לחשוש בנדון תרומת זרע שמא יפטור את יבמתו לשוק, ודחה את הסברא לחלק ולומר שבספק הידוע לאב ולאם אין חשש זה. אמנם יתכן ויש הבדל בין תרומת זרע לתרומת ביצית, ומפאת אריכות הדברים, אין כאן מקומו].

השלכות הלכתיות הנובעות מגיור הנולד מתרומת ביצית

יב. הנה כי כן, בתרומת ביצית מנכריה, כאשר גיירו את הוולד כהלכה, מספק שמא בעלת הביצית הנכריה היא האם, לכאורה אין חשש לתקלה, ואין סיבה לאסור בגלל "גזירת הבחנה" לחשוש פן "אח ישא את אחותו".

דא עקא, לתהליך הגיור יש השלכות הלכתיות, אשר יש לתת עליהן את הדעת, ונפרטם: כאשר נכרי גדול בא להתגייר עליו לקבל על עצמו עול תורה ומצוות, להיכנס בבריתו של אברהם אבינו ולטבול לשם גירות, כמבואר בדברי הרמב"ם²⁷ "כשירצה העכו"ם להכנס לברית ולהסתופף תחת כנפי השכינה ויקבל עליו עול תורה צריך מילה וטבילה והרצאת קרבן. ובזמן הזה שאין שם קרבן, צריך מילה וטבילה, וכשיבנה בית המקדש יביא קרבן". וכאשר רוצים לגייר גר קטן, נתפרש במסכת כתובות²⁸ "גר קטן מטבילים אותו על דעת בית דין, מאי קא משמע לן, דזכות הוא לו, וזכין לאדם שלא בפניו". כלומר, גיור קטן הוא על דעת בית הדין שמטבילים אותו ו"זוכים" עבורו בגירות, משום שאנו אומרים ש"זכות" עבורו להיות יהודי, ו"זכין לאדם שלא בפניו". וכן נפסק להלכה בדברי הרמב"ם²⁹ "גר קטן מטבילין אותו על דעת בית דין, שזכות היא לו", ובשו"ע³⁰.

והנה בסוגיא בכתובות (שם) מובא: "הגדילו יכולים למחות", ופירש רש"י: "יכולים למחות ולומר אי אפשר לנו להיות גרים, וחוזרים לסורם". כלומר, קטן שנתגייר, רשאי

25. הלכות יבום וחליצה פ"א ה"ד. 26. ח"ג סימן קעה. 27. איסורי ביאה פ"ג הלכה ד-ה. 28. יא, א. 29. שם הלכה ז. 30. יו"ד סי' רסח ס' ז.

לכשיגדל לומר שאינו מעוניין להיות יהודי, ואז הוא "חוזר לסורו", ודינו כנכרי לכל דבר. וכן נפסק להלכה בשו"ע (שם) "בין קטן שגיירו אביו, בין שגיירוהו בית דין, יכול למחות משיגדיל, ואין דינו כישראל מומר אלא כעובד כוכבים". אך דין זה נאמר רק אם מחה מיד כשהגדיל ונהיה בן שלוש עשרה שנים. אולם כאשר הקטן לא ידע שעבר גיור, ונודע לו על כך רק בגיל מבוגר יותר, דנו בזה הפוסקים האם יכול למחות. וכמו כן דנו הפוסקים, האם כשגר קטן מגיע לגיל שלוש עשרה, יש חובה להודיע לו שגיירוהו כשהיה קטן, וזאת בכדי שיקבל עליו עול מצוות. נמצא איפוא, כי כאשר מגיירים את הקטן הנולד מתרומת ביצית נכריה [מחמת הספק], יש לתת את הדעת על שאלות הלכתיות רבות.

- בתרומת ביצית מיהודיה ידוע מי אביו אך יש ספק למי הוולד מתייחס, לבעלת הביצית או לילדת. לעומת זאת בתרומת ביצית מנכריה, יש גם ספק לגבי ייחוס הוולד לאביו. כי היות והאם נכריה, הרי הילד נחשב נכרי. ואפילו לאחר גיורו אין הוא נחשב כבנו של בעל הזרע, על אף שמטענו הגנטי הוא ממנו. ולכן הספק בתרומת ביצית מנכריה מי היא האם - בעלת הביצית הנכריה או הילדת היהודיה, גורם לספק גם בדבר ייחוסו לאביו, וטומן בחובו נפקא מינות רבות לדינא, בהלכות כיבוד אב, יחוד, ירושה ועוד.

- כאשר נולד בן מתרומת ביצית של נכריה לאב כהן, היות ויש ספק שמא בעלת הביצית הנכריה היא האם, לאחר הגיור, הבן לא יוכל לנהוג ככהן בכל דיני הכהונה, ובכלל זה לא יוכל לעלות לדוכן לשאת כפיים, כי הוא גר ואינו מיוחס לאביו ככהן.

- כאשר נולדה בת מתרומת ביצית של נכריה, ומגיירים אותה מספק, דינה כגיורת מספק שפסולה להינשא לכהן. [חובה לציין כי למרות הנכתב לעיל שהגיור נעשה מחמת "ספק", עדיין יש להרחיב את היריעה בנדון הגיור, האם נעשה מחמת "ספק" או רק משום "חומרא", והמסתעף מזה, ועוד חזון למועד].

- אשה יהודיה שילדה בן בכור מתרומת ביצית של נכריה, יש לעיין האם צריך לפדותו, שהרי אם בעלת הביצית הנכריה היא האם, נמצא שנולד ילד נכרי שאינו חייב בפדיון הבן. ובכלל זה יש לעיין, האם לאחר הגיור צריך לפדותו, והאם ניתן לברך על הפדיון.

האם ניתן לגייר וולד שנולד מתרומת ביצית מנכריה

יג. לעיל בפתחה [אות א] הובאה דעתו של הגר"מ שטרנבוך שהכריע בשאלת ייחוסו של הנולד מתרומת ביצית, כי גם בעלת הביצית וגם הילדת הן אימהות בתורת ודאי, ואין דין זה נובע מספק מי האם, כי לדעתו שתיהן יחד "יצרו" את הוולד.

לאור זאת חידש הגר"מ בשו"ת תשובות והנהגות³¹ כי לנולד מתרומת ביצית מנכריה ויולדת יהודיה, שהוא "חצי יהודי" ו"חצי גוי", יתכן ולא יועיל גיור: "ואוסיף עוד חידוש גדול שאני עוד מצדד בו, דלמש"כ שיש להחמיר ולחשוש שגם לאם הפונדקאית וגם לאם הגנטית דין אם, ושלולד שתי אמהות, וכשאחת מהן היא נכריה, יש לוולד הנולד שני צדדים, צד ישראל וצד עכו"ם. ועל כן יש לחשוש שצד קדושת ישראל שבו נדחה מעיקרא, שכן הוא בתערובת טומאת עכו"ם ונפסל, וכיון שנדחה, נשאר צד ישראל פסול כדין דחוי שנדחה לעולם. ואפילו מתגייר הוולד אחר כך, יש מקום לחשוש שאין מועיל הגיור אלא לצד עכו"ם שבו. אבל צד ישראל שבו לא מתוקן בהכי, ונשאר בפסול דחוי לעולם". לדעת הגר"מ שטרנבוך, גיור מועיל להפוך גוי ליהודי, אך לא יכול להועיל ל"צד היהודי" שהיה "פגום" בזמן שלפני הגיור, כאשר הילד היה "חצי יהודי" ו"חצי גוי". ולכן הגיור יכול להועיל רק ל"חצי גוי" שבו, אך ל"חצי יהודי" שהיה פגום ו"דחוי", שאינו "מתוקן" בגירות, ונשאר "דחוי", אין מועילה גירות.

עם זאת, חובה לציין כי למרות חידוש זה ששולל את האפשרות לקבל תרומת ביצית מנכריה, לדעת הגר"מ שטרנבוך חמור יותר לקחת ביצית מיהודיה, כדבריו בתשובה הסמוכה³² "ועוד שמעתי שההיתר מתפשט והולך באמריקה גם אצל החרדים שכן מדמים שעכ"פ בתרומת ביציות של אשה גויה הדבר מותר, מאחר שמגיירים את הולד. ואני אומר חס ושלום להתיר דבר זה, לטמא זרע קודש בעכו"ם, שעון חמור הוא מאד. והעוזר והמסייע נתפס בעון זה, והמתיר עתיד ליתן את הדין. וכל דברינו אפילו מעכו"ם והולד יתגייר. וכל שכן ח"ו רחמנא ליצלן מיהודיה פנויה, שהדבר חמור יותר ועלול להביא למכשולות חמורים בענין יחוסין, וחובה עלינו להתרחק מפעולות אלו ולשמור על טהרת וקדושת יחוסינו ומחנינו".

לסיכום: בתרומת ביצית מנכריה, אין סיבה לאסור בגלל "גזירת הבחנה" ואין לחשוש ש"אח"כ ישא את אחותו". ברם תהליך הגיור יש השלכות הלכתיות, אשר יש לתת עליהן את הדעת, כפי שנתבאר. ולדעת הגר"מ שטרנבוך, יתכן שהגיור לא מועיל.

אמנם בביקורי במעונו של הגר"מ שטרנבוך בחנוכה תשע"ח, כאשר נשאתי ונתתי עמו בסוגיא זו, אמר לי הרב כי אמנם נראה לו לחדש ולומר שלא מועיל גיור בתרומת ביצית מנכריה, אך מכיון שהוא דעת יחיד בזה, ולדעת רוב הפוסקים הגירות מועילה, הרי שלהלכה ולמעשה אין לחוש לדבריו המחודשים, ויש לגייר את הוולד, והגיור מועיל [ראה להלן פרק ד אות טז מכתבו של הגר"מ שלדעתו אם זוג מחליט לקבל תרומת ביצית ולא לשמוע בקול הפוסקים שאוסרים זאת, עדיף לקחת תרומת ביצית מנכריה ולא מיהודיה].

☆ ☆ ☆

31. ח"ה סימן שיח. 32. שם סימן שיט.

פרק ג - חששות נוספים בתרומת ביצית

יד. מלבד החששות שנתבארו לעיל בתרומת ביצית מיהודיה או מנכריה, יש פוסקים שאסרו תרומת ביצית מכל וכל, ללא קשר אם זאת ביצית של יהודיה או של נכריה, היות ולדעתם עצם נטילת ביצית מאשה אחרת אסורה:

• בספר נשמת אברהם³³ הובא בשם הגר"ש אלישיב כי "אסור לעשות זאת [תרומת ביצית] לכתחילה, וטעמו שהדבר יגרום לערכוביה ויחשבו שכשם שיש היתר עם שתי נשים, כך מותר להשתמש בזרע של אדם אחר [דהיינו לא מהבעל]".

• הגר"ש ואזנר כתב בשו"ת שבט הלוי³⁴ וזה לשונו: "לדעתי העניה ברור שזה מעשה איסור רחוקה מקדושת התורה, ומצוה לרחקה בשתי ידיים, ולא יועילו כאן כל הפלפולים שכבר נשאו ונתנו בזה איזה רבנים שליט"א בענין היחס של הולד, אם אזלינן בתר הזרע או בתר האם המולידה. כי אחת ברור ופשוט כי כח היצירה ותכונת הולד באבריו ומהותו מונח בזרע האשה בצירוף עם זרע בעלה, ועל זה כתבה תורתנו הקדושה³⁵ וְדָבַק בְּאִשּׁוֹ, ובסנהדרין³⁶ ולא באשת חברו³⁷. ובמקרא זה מפורש וְדָבַק בְּאִשּׁוֹ וְהָיוּ לְבָשָׂר אֶחָד, וקאי על הולד הנוצר משניהם, כמו שכתב רש"י סנהדרין שם וז"ל, שזרע יוצא מהם שנעשה בשר האב והאם אחד בו, עכ"ל. ואי סלקא דעתך שמותר על פי התורה כמעשה הנ"ל, הרי אפשר להיות דבוק באשתו ולהיות לבשר אחד עם אשת חברו, או סתם זרה, בוולד הנוצר משניהם. והתורה קבעה זה לתנאי ראשון של נישואים, להיות לבשר אחד על ידי זרע שניהם. על כן מי שאינו רוצה לחלל קדושת דורותיו יברח ממעשה הנ"ל כבורח מן האש. ואז טוב לו והקב"ה יקבל תפילותיו ברחמים, להיפקד בדרך הטבע והרגיל, ולא ח"ו בדרך איסור הנ"ל. וזה גאות דקדושה של עמינו הקדוש לְהִיּוֹת לָךְ לְאֵלִים וּלְזֶרַעךָ אֶחָדֶיךָ³⁸, למיחסים אחריך".

• רבי ישראל יעקב פישר, ראב"ד בד"ץ העדה החרדית בירושלים, כתב בשו"ת אבן ישראל³⁹ וזה לשונו: "פשוט וברור שאסור לעשות הפריה לאשה שאינו ברור שזה מבעלה, וכן פשוט שאסור להפרות ביצית לאשה בזרע אחר, ויש בזה כדי לערער ולקעקע את כל יסוד היחס וקדושת עם ישראל. מכל מקום מכיוון שכפי ששמעתי בעדות נאמנה מפי הרבנים, הרי יש שפרצו גדר והורו היתר לעצמם, וגם קיים חשש שדבר זה עלול להכנס גם בתוך מחננו ח"ו, על כן אמרתי לא עת לחשות. דמלבד כל האיסורים החמורים שבדבר, הרי יכול לצאת מכשול שאח נושא אחותו, ומביאים נכרים בקהל ה', והתוצאות מי ישורנו. ולכן באתי בזאת להודיע את דעתי שאיסור חמור לעשות כל הפריה שאינו מזרע הבעל ואשתו. אבל בכל תערובת זרע שאינו מזרע הבעל

33. חלק אבה"ע סי' א אות ו סע' 11. 34. ח"ט סימן רסד. 35. בראשית ב, כד. 36. נח, א. 37. ועיין תוספות קידושין יג, ב ועוד. 38. בראשית יז, ו. 39. ח"ט סימן קלה.

ואשתו, אם על ידי הפריה מלאכותית ואם על ידי השתלת ביצית, הרי אין מקום לדון בזה כלל, ופשוט וברור שאיסור חמור לעשות כן, וזה אין צריך לפנים".

איסור משום 'גזירת מרא דאתרא'

זו. ממוצא הדברים שנתבארו לעיל נוכחנו לראות כי רוב גדולי הפוסקים האשכנזים אסרו תרומת ביצית. ברם כפי שנכתב בהקדמה, למרות זאת, ידוע לי על רבנים ומורי הוראה שהתירו למעשה תרומת ביצית, בהתאם לנסיבות של כל מקרה לגופו.

חשבתי להסביר היאך הדבר אפשרי, על פי דבריו של ידידי הרב ד"ר מרדכי הלפרין, במאמרו המרתק אודות דרכו של הגרש"ז אויערבך זצ"ל בהלכות רפואה ופיקוח נפש (ספר אסיא חלק י שער שלישי פרק ג עמ' 219) "שאלת הפונדקאות מורכבת משתי שאלות נפרדות, שאלת קביעת האימהות ושאלת האיסור או ההיתר לתהליך. הויכוח ההלכתי בשאלת האימהות צויין לעיל, לעומת זאת שאלת האיסור והיתר של התהליך שנויה לכאורה במחלוקת בין הגרש"ז אויערבך לבין [חתנן] הדיין הרב זלמן נחמיה גולדברג. הרב גולדברג צידד למצוא היתר אם בעלת הביצית איננה גויה וכתב שאין לאסור השתלת עובר אפילו מדרבנן. לעומת זאת הגרש"ז כתב "כי אין לעשות מעשה זה לכתחילה". לכאורה חולקים כאן הרב זצ"ל עם חתנא דבי רב שליט"א. אולם עיון נוסף בדברי הגרש"ז מעלה שאלות נוספות ומראה שהדברים אינם פשוטים כל כך, בהצגת דעתו על התהליך, הגרש"ז איננו נוקט לשון איסור הלכתי ברור, "אלא אין לעשות מעשה זה לכתחילה". בנימוקים להתנגדותו הוא מציין חשש לבלבול, נימוק המזכיר גזירה חדשה. ולכאורה צ"ע שהרי בדורנו אין לנו את הסמכות לגזור גזרות חדשות כפי שאמר הגרש"ז עצמו. בסוף דבריו מוסיף הגרש"ז את הנימוק "שאין זו השקפת התורה", נימוק שאיננו מאפשר בדיקה, עיון והתאבקות אלא מהווה מעין גזירה היא מלפני".

מחמת שאלות אלו מוציא הרב הלפרין את המסקנה: "לאור הדברים נראה לענ"ד שהגרש"ז קבע מדין גזירת מרא דאתרא שאין לעסוק בפונדקאות. וכדי להבדיל בין פסיקה הלכתית לדורות לבין גזירת מרא דאתרא למקומה וזמנה בחר להשתמש בניסוח הזהיר של "אין לעשות מעשה זה לכתחילה" "חשש לבלבול" ו"אין זו השקפת התורה". חזקה על תלמיד חכם שלאחר קריאת הדברים יבדיל בין ניסוח של פסיקה הלכתית, לבין ניסוח המתאים לגזירת מרא דאתרא. לכן אין כאן הטלת איסור שלא כדין על דברים המותרים, אלא גזירת מרא דאתרא לזמנה ומקומה".

למדתי מדבריו, כי בפסיקת ההלכה יש הוראות שהם "פסיקה הלכתית לדורות", שאין בה משינוי או תמורה, לעומת הוראות שהם "גזירת מרא דאתרא", התקפה רק למקומה וזמנה, אך במשך השנים, לאור שינויים או תמורות לפי הזמן והמקום, יש סמכות בידי כל "מרא דאתרא" במקומו ובזמנו, לפסוק כפי ראות עיניו על פי דעת התורה וההלכה

הצרופה. יתכן איפוא, כי גם האיסור על תרומת ביצית אינו פסיקה הלכתית לדורות אלא גזירת מרא דאתרא למקומה וזמנה, וההוראה למעשה בשאלה זו מסורה לכל "מרא דאתרא" בזמנו ובמקומו.

סיכום: בפרק זה הבאנו את דעתם של הגר"ש אלישיב, הגר"ש ואזנר והגר"י פישר, שהביעו את דעתם הברורה והנחרצת שאסרו מכל וכל תרומת ביצית, בין מיהודיה ובין מנכריה. וכן נקטו להלכה הגרש"ז אויערבך [לעיל פרק א אות ו]; הגר"מ בראנדסדורפר [שם אות ח]. ולהבדיל בין חיים לחיים, הגר"מ שטרנבוך [לעיל פרק ב אות יג] - מהטעמים שנתבארו בדבריהם.

☆ ☆ ☆

פרק ד - הכרעות הפוסקים

כבר הזכרנו ב**פתיחה**, כי עבור לא מעט נשים, תרומת ביצית היא הדרך היחידה לזכות לפרי בטן.

צערן של נשים שלא זכו להיפקד בזרע של קיימא, אינו ניתן לתיאור, וכפי שכתב בשו"ת תשובות והנהגות⁴⁰ כי "לפעמים קרוב הדבר לפיקוח נפש".

בסיום הפרק הקודם הובאו דעות רוב מנין ובנין פוסקי הדור האחרון שאסרו תרומת ביצית מכל וכל, בין מיהודיה ובין מנכריה. אולם "פוק חזי מאי עמא דבר", ויש פוסקים שהתירו ומתירים תרומת ביצית ופונדקאות, במקרים מסויימים ובבירור כל מקרה לגופו. תשובות אלו ברובם לא הועלו על הכתב, וההסבר לכך הוא, שהתשובה שניתנה על ידי הפוסקים היא ייחודית לשואל, ובהתאם לנסיבות המיוחדות לכל מקרה בשל הרקע האישי והמשפחתי, ולא ניתן להקיש מהוראה במקרה אחד להוראה במקרה אחר, ובוודאי שלא להסיק מהוראת היתר אחת **פרטית** הוראת היתר **לכלל** הציבור.

כיום שהמציאות היא שגם שומרי תורה ומצוות פונים לתהליך תרומת ביצית בהסתמכם על הרבנים המתירים, וזאת מלבד אלפי הפונים לקבלת תרומת ביצית במדינת ישראל בשנים האחרונות [ראה לעיל ב**פתיחה אות ג**], ביקשתי לבדוק מה **הכריעו** הפוסקים **למעשה** בשאלה - האם להעדיף תרומת ביצית מיהודיה, או להעדיף תרומת ביצית מנכריה.

40. ח"ג סימן תז.

רבי משה שטרנבוך

טז. בשאלה זו פניתי במכתב, לכבוד הגאון רבי משה שטרנבוך, ראב"ד בד"ץ העדה החרדית בירושלים, ומחבר ספרי תשובות והנהגות ומועדים וזמנים:

בס"ד עש"ק ניצבים וילך תשע"ז

כבוד ידידי הגאון הגדול רבי משה שטרנבוך שליט"א

ראב"ד ירושלים ומח"ס תשובות והנהגות

אחר דרישת שלום מעכ"ת בכבוד כיאות.

למרבה הצער יש נשים אשר ביציותיהן אינן ראויות להפריה, ולאחר שכלו כל הקיצין וכל הטיפולים האפשריים לא הועילו, האפשרות היחידה שנשארה היא תרומת ביצית. ידועה לי היטב דעת מעכ"ת בזה, הכתובה עלי ספר בתשובות והנהגות ח"ה סימן שי"ט, שאין היתר כלל לעשות תרומת ביצית. וכך כתבו רוב הפוסקים.

אך פוק חזי מאי עמא דבר, והמציאות בשטח היא שזוגות רבים ביניהם דתיים, ואף מקהילות החרדים לדבר ה', אשר בהגיעם למצב שכלו כל הקיצין ואין להם ברירה אחרת, הם פונים לקבל תרומת ביצית - חלקם מיהודיה ורובם מגויה [מבירור שערכתי בישראל, קשה מאד להשיג ביצית מיהודיה, וכיום ההמתנה היא בין שנה וחצי לשנתיים].

אינני כותב זאת בכדי להתריס ח"ו, אלא המציאות למעשה היא, שלמרות הוראת גדולי הפוסקים לאיסור, היות ויש גם רבנים ואדמו"רים המתירים בשעת הדחק בכל מקרה לגופו, וכפי שכבר כתב מעכ"ת בעבר שההרגשה בנושא זה היא של קרוב לפיקוח נפש, לכך ישנם הנוהגים היתר בכך.

ובהיות המצב כן, נשאלתי כאן בארה"ב מזוגות וכן מרבנים/יועצים העוסקים בתחום הפוריות, מה לייעץ למי שכבר החליט ובכל מקרה יעשה תרומת ביצית - להעדיף תרומת ביצית מגויה או להעדיף מיהודיה, או שאין הבדל כלל אם מיהודיה או גויה.

החותם בברכת השנים לכתובה וחתימה טובה בספסצ"ג, ובברכת ימים על ימי מלך תוסף וגו', ויזכה להאריך ימים על ממלכתו בהרבצת תורה והלכה, בבריות גופא ונהורא מעליא.

ביקרא דאורייתא ובהוקרה רבה,

צבי רייזמן

בחודש כסלו תשע"ח, נתכבדתי בתשובת הגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א:

לכבוד ידידי הדגול הרב **צבי רייזמן שליט"א**

מחבר סדרת הספרים הנפלאים רץ כצבי בהלכה ובאגדה

אחדשה"ט בידירות

קיבלתי היום מכתבו וכפי הנראה בשעתו מרוב טרדות נדחה תשובתי וכיון דאדחי אדחי.

בנדון הנולד מאם פונדקאית שדנו בזה גדולי הפוסקים מי היא האמא האם בעלת הביצית או פונדקאית שברחמה נוצר וגדל העובר, ואני העלתי בספרי שו"ת תשובות והנהגות ח"ה סי' שי"ח ושי"ט דיש מקום לומר שכיון ששתי הנשים פועלות ליצירת הוולד, ואי אפשר לאחת מבלי רעותה, יש לחשוש שלשתיהן דין אם ויש לולד שתי אמהות, וכפי שמצינו בתוספות בסוטה דף מ"ב שיש מציאות שיש לולד שני אבות. ובנדון מה שציין שלמרות אזהרת גדולי הפוסקים כנגד לקיחת תרומת ביצית, עדיין מתפשט הדבר גם בקרב חרדים אשר מקלם יגיד להם, ושואל האם גרע יותר כשלוקחים מגויה או מישראלית. הנה ראשית אחזור שוב שעל פי דעת תורה הדבר אסור, ומביא ח"ו לחורבן קדושת ישראל, כאשר הארכתי בתשובה הנ"ל.

אמנם לעצם השאלה, מסתבר שלקיחת ביציות מישראלית גרע הרבה יותר, שיש בזה חשש שלא יהא אח נושא את אחותו. ואמנם העלתי גם בתרומה מנכריה חשש שלא יועיל הגיור לולד, אך זהו חשש וחידוש שלא נתבאר בפוסקים.

ועל כן דעתי נוטה שלקיחת תרומה מישראלית גרע הרבה יותר, שאיסורו מפורש וברור, שלא יהא אח נושא אחותו באם יכשירו הולד ח"ו.

רבי אפרים גרינבלאט

יז. במכתב שכתב לארגון פועה מתאריך כ' אדר תשנ"ה (פורסם בשו"ת פועה) כתב הרב גרינבלאט, להעדיף תרומת ביצית מנכריה, ורק אם אי אפשר, יקחו מיהודיה:

כבוד ידידי, הרב הגאון רבי מנחם בורשטין שליט"א

אחרי דרישת שלומו הטובה.

בדבר שאלתו בדבר תרומת ביצית לאישה שאין לה ביציות וכדומה, ממי עדיף לקחת. עניתי כבר לכמה בעניין זה, ותשובתי, דבאשה ישראלית יש חשש של סירוס, ולכן עדיף לקחת מנכרית, וזו היא העצה הכי טובה. ואז הוולד הנולד יהיה יהודי, אף שהביצית היא מנכרית, היות וההריון של הוולד והלידה יש לה יחס למולידה, כי מהנכרית כבר נפרדו ממנה תכלית פירוד, כעת הביצה מקבלת שם חדש, והוולד מתייחס אחריה, ולא טעון גרות. וגם טוב אם לוקחים מיהודיה, לא לקחת מפנויה, ועדיף לקחת מנכרית. ואם אי אפשר, אז מאשה שעוברת את הטיפולים. כך אני עונה.

ולפעמים יש מקרים יוצאים מהכלל, ואפשר להתיר גם כן מפנויה, רווקה, גרושה, אלמנה.

אבל אני משתדל לא להתיר את זה. פה הצלחתי כל פעם ממי שנשאלתי לקבל מנכריה.

אולם בחודש שבט תשס"ט, כתב לי רבי אפרים גרינבלאט, תלמידו המובהק של הגר"מ פיינשטיין ומחבר שו"ת רכבות אפרים:

"כב' כתב כי לא כתב להלכה למעשה. אבל אני פסקתי הרבה בזה, ולאחרונה זוג שהיו נשואים חמש עשרה שנה ובאו אלי לעשות ולהתיר, כי כמה פוסקים לא רצו. והוא בן תורה ונותן דף יומי, ומצאתי אשה רווקה שלא רוצה להתחתן ומכרה הביציות שלה, והיא נתעברה וכעת הולידה בן ויגדל לבן תורה, והרגשתי שזה שעת הדחק וכעת הם שמחים ומאושרים".

במכתב זה מפורשת הוראתו של הרב גרינבלאט להתיר בשעת הדחק תרומת ביצית מיהודיה.

רבי משה קורצטג

יח. בכ"ב כסלו תשע"ב, נתכבדתי במכתבו של ידידי רבי משה קורצטג, ראב"ד יוהנסבורג, דרום אפריקה:

לכבוד ידידי הדגול כמוה"ר צבי רייזמן שליט"א

שלום וברכה

היתה לי הזדמנות לעבור בשוב הדעת על הקונטרס בענין השתלות אשכים ושחלות, ושוב התפעלתי מההיקף וסידור הדברים, בטוב טעם ודעת.

מאחר ויש דעות שונות, אנחנו החלטנו בבית הדין שלנו, שבין אם הביצית נתרמה ע"י נכרית ובין אם הרחם היא של נכרית (פונדקאית) הילד צריך לעבור גיור, כהלכה. לפי ענ"ד צריכים לתת את הדעת מבחינה מעשית. הדעות של האוסרים אינן נותנות פתרון לנשים אשר משתוקקות לפרי בטן, הרי רחל אמנו אמרה: "הבה לי בנים ואם אין מתה אנכי". ואם לא נמצא פתרון כיצד לאפשר להן למלא את התשוקה לילד, הרי הם יעשו את ההליך ללא שאלת חכם. מי מחייב את האשה לבקש רשות לתרומת ביצית, או להשיג אשה פונדקאית?

אם ההורים חרדים לדבר ה', אולי ישמעו לדעת האוסרים, אבל רוב הציבור לא יעמוד בנסיון, האם לא ראוי שהפוסקים יאמרו, שאם נשים זקוקות לתרומות ביצית, או לפונדקאות, כיצד יעשו לפי ההלכה, ואז לפחות לא יטמעו ילדים שיש ספיקות ביחס לזהות היהודית.

אני נשאל במקרים רבים ע"י נשים מה לעשות, ואני אומר להם שאם הם מחליטות לקבל תרומת ביצית, או להשתמש בפונדקאית, אז אני חושב שיש להעדיף תרומת

נכרית, או פונדקאית נכרית. ונימוקי הוא, מאחר ובמדינתנו, אין שום רישום, אז על מנת למנוע אח נושא את אחותו, עדיף נכרית.

לכן אני חושב שאם נשים תדענה שהרבנים אוסרים, אז הן תעשינה ללא היתר, ומי יודע כמה ילדים נולדים, מבלי שאף אחד יודע, כי בדרך כלל הדברים הללו נשמרים בסוד, וכמו שהזכרתי ואז מסתובבים ילדים שמבחינה הלכתית יש שאלה אם הם יהודים. אבל אם הפוסקים יאמרו שיש אפשרות להיזדקק להליכים הללו, אבל ייעצו איך עדיף לעשות, ושיש צורך לגייר, אז נמנע בעיות אלו.

ואחתום ברוב ברכה לימי חנוכה ובהוקרה

משה קורצטג

מדברים אלו עולה כי בבית הדין ביוהנסבורג, מורים להלכה במקום שאין רישום מסודר של יחוס ההפריה, להעדיף תרומת ביצית מנכרית או פונדקאית נכרית, כי בתרומה מיהודיה יש חשש של "אח נושא את אחותו".

רבי עובדיה יוסף

יב. דעת הגר"ע יוסף בנדון דידן, קובעת מקום לעצמה, ונוכל ללמוד ממנה רבות מהו סדר העדיפויות בתרומת ביצית.

בספרי רץ כצבי - פוריות (ח"א פרקי מבוא, פרק ד אות יא) הבאתי כי הגר"ע יוסף התיר תרומת ביצית מאשה יהודיה פנויה בלבד. כך ידוע ומקובל בין היושבים על מדין, שזו היתה תשובה שענה בעל פה לשאלות שנשאל בנדון.

אולם תשובה שפרסם בנו, הראשון לציון רבי יצחק יוסף, בספרו שו"ת ראשון לציון⁴¹ שיצא לאור בשנת תשע"ו, מאירה באור חדש את דעתו של הגר"ע יוסף בשאלת העדיפות בתרומת ביצית בין יהודיה לנכריה, ובסיום התשובה הוסיף הגר"ע יוסף בכתב ידו כי הוא מסכים לנכתב שם.

מדובר על תשובה שכתב רבי יצחק יוסף לרבה הראשי של ארגנטינה, רבי יוסף חיים שחיבר, כמענה לשאלתו: "האם ניתן לעשות הפריה מביצית של גויה על סמך שיגירו אחר כך את הנולד, כיון שלמצוא אשה יהודיה שתהיה מוכנה לתת ביצית ממנה, זה לא דבר קל להשיג, וגם נקלעים לבעיה שלא ישא אח את אחותו, אחרי שבמעבדה לא מרשים לגלות את זהות האשה התורמת". הרב שחיבר כתב לרבי יצחק יוסף: "ולכן הריני מבקש מכבוד תורתו אם יוכל לכתוב תשובה בענין כה רגיש וחשוב זה, ואחר כך להציע את הדברים לפני אביו מרן הראשון לציון [הגר"ע יוסף], כדי שיאשר את

41. ח"ב אבן העזר סימן ה.

הפסק, וכך יהיה לנו דרך ברור כדי לדעת את הדרך אשר נלך בה, ואת המעשה אשר יעשון".

רבי יצחק יוסף השיב לרב שחיבר: "בתשובה למכתבו בענין אם פונדקאית, וכב' כתב כל אשר אמר לו מרן אאמו"ר [הגר"ע יוסף], ואכן דעתו של מרן האבא שאם המשפחה שומרת תורה ומצוות ואינם מחללים שבת וכו', אפשר לקחת ביצית מגויה, והילד או הילדה בגיל שנתיים או שלש יטבילו אותם על דעת בית דין, כדין גר קטן. וכיון שגדל בבית של שומרי תורה ומצוות, הגירות תהיה טובה, ויעשו כהוראת בית הדין. ואם המשפחה אינה מדקדקת במצוות, ויש חשש סביר שהגר לא יקיים תורה ומצוות, באופן כזה יקחו ביצית מרווקה יהודיה, ואין לחוש שמא אח ישא את אחותו וכדו', דכל דפריש מרובא פריש, וגם פעמים שאחר שנים הרבנות תוכל לברר מהרישום. ועל כן אם המשפחה אינה דתיה יהיה הדבר על ידי יהודיה רווקה, ואם המשפחה שומרת תורה ומצוות, יהיה הדבר אף על ידי גויה וגויור. ועיין בשו"ת יביע אומר⁴², ובשו"ת ציץ אליעזר⁴³. על תשובתו של רבי יצחק יוסף, הוסיף הגר"ע יוסף בכתב ידו: "אני מסכים לכל הנ"ל", וחתם בשמו: "עובדיה יוסף".

לענ"ד מתבאר בתשובה זו דבר יסודי וחשוב מאד בנדון דידן. לדעת הגר"ע יוסף, כאשר באים להורות האם להשתמש בתרומת ביצית מיהודיה או מנכריה, יש לבדוק האם מדובר במשפחה שומרת תורה ומצוות, או לא. למשפחה שומרת תורה ומצוות מותר לקחת תרומת ביצית מאשה נכריה ולגיייר אחר כך את הוולד, היות והגויור תקף על פי ההלכה. אולם במשפחה שאינה שומרת תורה ומצוות, הרי יש פקפוקים האם הגויור תקף על פי ההלכה, ולכן יש להורות לקחת תרומת ביצית מיהודיה פנויה בלבד.

ונבאר את הדברים. לעיל [פרק ב אות יב] נתבאר כי גויור קטן חל מדין "זכין לאדם שלא בפניו", כי "זכות" לנכרי להיכנס תחת כנפי השכינה ולזכות לחיים של תורה ומצוות. אך כל זה ברור כאשר גיוורו של הקטן יוסיף לו זכויות בשמירת התורה והמצוות, אבל אם הקטן גדל במשפחה שאינה שומרת תורה ומצוות, סביר להניח שגם הילד המגוייר לא ישמור תורה ומצוות, ולכן אין הגויור "זכות" עבורו, אלא אדרבה, "חובה", כי בהיותו נכרי לא היה מחוייב בתורה ובמצוות, ולא נענש כלל אם לא קיים מצוות כי לא היה חייב לקיימם, ואם נגייירו ולא ישמור, יענש על כך. וכפי שנפסק להלכה בשו"ת זכר יצחק⁴⁴ "כיון שאנו יודעים שיעבור ודאי על כל איסורים שבתורה כשיתגדל בבית זה [שלא שומרים בו תורה ומצוות], אין זה זכות לו כי אם חובה, ובכגון דא לא אמרו זכין לאדם". וכך פסקו הלכה למעשה הדיינים רבי יעקב עדס, רבי יוסף שלום אלישיב ורבי בצלאל זולטי (פסקי דין רבניים ח"א, פד"ר 912 תשט"ו) "יסוד

42. ח"ת אבן העזר סימן כא. 43. חט"ו סימן מה; ח"ט סימן מ. 44. סימן ב.

ההלכה של גיור קטן הוא משום שזו זכות לו וזכין לאדם שלא בפניו, לכן אם בית הדין משוכנע שלאחר הגיור לא יקבל הקטן חינוך יהודי, אסור לבית הדין לגייר אותו⁴⁵ [אמנם יש פוסקים המכריעים שגיור קטן חל גם במשפחה שלא שומרים בה תורה ומצוות].

יתכן כי הפקפוקים בגירותו של קטן שמתחנך בבית שלא שומרים בו תורה ומצוות, הביאה את הגר"ע יוסף להורות לשואלים שאינם שומרי תורה ומצוות לקחת תרומת ביצית רק מיהודיה פנויה, ובכך להימנע מהבעייתיות שיש בגיור קטן במשפחה שאינה שומרת תורה ומצוות.

ואף שבתשובותיו בעל פה הורה הגר"ע גם לשומרי תורה ומצוות לקחת תרומת ביצית רק מיהודיה פנויה, ולא כפי שמוכא בשו"ת הראשון לציון. יתכן כי הסיבה לכך היתה החשש שילמדו מהוראותיו ויבואו להתיר תרומת ביצית מנכריה גם למשפחה שאינה שומרת תורה ומצוות, וצ"ע.

רבי דוד קאהן

כ. שאלה זו הפניתי גם לידידי רבי דוד קאהן, ובתשובתו [אדר ב' תשע"ט] הוא העלה נקודה נוספת שלא נידונה עד כה.

בס"ד

כבוד ידינ"ע הרב צבי שליט"א

אחדשה"ט: איני יכול לומר שהטרדות עברו אבל מכתבך מונח לפני ודורש תשובה. לפני כמה שנים ראיתי שהגאון רב חיים עוזר גראדזענסקי זצ"ל כתב להשואל אודות עמעום קודם שחיטה שגזרו על זה באשכנז⁴⁵ שלא רצה להורות לבד אם לא ישאלו מעוד כמה פוסקים מפני שהשאלה נוגעת לכלל ישראל. והכל מכירים גדלותו של הגר"ע זצ"ל שכלל ישראל סמכו על הוראתו. וממנו לומדים שאין להכריע בנידונים כאלו אלא לפסוק להתירא רק מה שמותר לכל הדעות. ובפרט בדברים הנוגעים ליחוס! וממילא כשנשאלים ממני אני מורה ובא שיש להקפיד לקחת אך ורק ביצה מאישה פנויה יהודיה שאז מותר לכל הדעות, שיש מקום לאסור ביצת גויה שאז הוי מוציא זרע לבטלה להדעות שהולד גוי אע"פ שאח"כ יגיירו לולד, וביהודיה שהיא אשת איש או ערוה לו אם יבעול אותה, אסור על פי זה"ק. (ובטח ידוע לך הויכוח הנורא נגד פסקו של הגר"מ פיינשטיין זצ"ל כשהורה שרשאים להשתמש בזרע של גוי שאשת איש תתעבר מזרעו וקצת מהערעור היה ממה שיש להקפיד על הנ"ל).

באהבה ויקר

דוד קאהן

45. והובא בשו"ת שרידי אש ח"א.

על דברים אלו הוא חזר בע"פ גם בעת ביקורי אצלו (כ"ג שבט תש"פ), שבתרומת ביצית מגויה לשיטות שהולד מתייחס אחר בעלת הביצית והוא טעון גיור, הרי שזהו הוצאת זרע לבטלה ואין כל היתר לעשות כן, ולכן יש לקחת ביצית רק מתורמת יהודיה.

סוף דבר

בפרקים הקודמים נתבארו הצדדים והחששות השונים שיש בתרומת ביצית מיהודיה ומנכריה.

נוכחנו לראות כי בתרומה מיהודיה יש פוסקים החוששים לתקלות ולמכשול פן "אח" ישא את אחותו", ואילו לתרומה מנכריה יש השלכות הלכתיות שונות.

במישור המעשי, רבים מהפוסקים לא התירו תרומת ביצית בשום פנים ואופן, בין מיהודיה ובין מנכריה, כמובא בסוף פרק ג', ובין המתירים לא מצאתי הכרעה ברורה האם להעדיף תרומת ביצית מיהודיה או מנכריה, כמובא בפרק הקודם.

☆ ☆ ☆

בזמן כתיבת מאמר זה (שבט תש"פ) שבו על פי המשוער, נולדים במדינת ישראל מידי שנה יותר מאלף ילדים מתרומת ביצית, ותשעים וחמש אחוז מתרומת נכריה לעומת חמש אחוז מתרומת יהודיה [הסיבה למיעוט התרומות מביצית יהודיה הוסבר לעיל בהקדמה], אין הוראה ברורה ומוחלטת בבתי הדין הרבניים, כיצד יש להכריע הלכה למעשה, בשאלות החמורות המתלוות לכל תרומת ביצית:

- בתרומת ביצית מיהודיה - אין גישה כיום למאגר המידע של תרומות הביצית ולכך לא ניתן למנוע שלא יהיה אח נושא אחותו.
- בתרומת ביצית מנכריה - הספק לא רק מי האם, אלא מה מעמדו של הילד - האם הוא יהודי או נכרי.

היות והרוב המוחלט של הילדים הנולדים כיום בישראל מתרומת ביצית, נולדו מתרומת ביצית מנכריה, ולדעת גדולי פוסקי הדור האחרון, ובהם הגרי"ש אלישיב והגר"ע יוסף, מעיקר הדין בעלת הביצית היא האם, יוצא איפוא כי הנוולד מתרומת ביצית מנכריה אינו יהודי, ועליו לעבור גיור. והגיור הזה יוצר בעיות לעתיד כדלהלן:

המצב בפועל הוא, שלא כל הזוגות שהביאו לעולם ילדים מתרומת ביצית מודעים למעמדו ההלכתי של ילדם, שאינו יהודי לדעת חלק מהפוסקים. יתירה מכך, אפילו אם ידוע להם ספק זה, והם יבואו לבית הדין לשאול מה מעמדו ההלכתי של הילד, והאם חובה לגיירו, ההוראה למעשה נפסקת בכל אחד מבתי הדין על פי שיקול דעת הדיינים

היושבים באותו בית דין, פסק הדין שונה מהרכב אחד של דיינים להרכב אחר. חלק מהדיינים מצריכים את הילד לעבור גיור, וחלק אינם מצריכים. וכמו כן אין הוראה אחידה כיצד הגיור מוגדר - מספק או לחומרא, והאם יש לרשום את הילד כגור וכפסול להינשא לכהונה, או לא.

פירוש הדבר הוא, שבמדינת ישראל חיים כיום אלפי ילדים, שחלק לא מבוטל מהם גדלים במשפחות יהודיות, ולעיתים אף במשפחות שומרי תורה ומצוות, שאין עליהם כל מידע או רישום המגלה את העובדה שנולדו מתרומת ביצית מגויה, ולדעת גדולי פוסקי הדור האחרון, הם היו צריכים לעבור תהליך גיור. והעובדה שלא עברו גיור, יוצרת מצב שבו למעשה גדלים גויים הנישאים אחר כך לבני זוג יהודים.

כמו כן, מצב זה של חוסר בהירות בהוראה המעשית בבתי הדין, גורם קושי רב למי שמסתמך על דעת המתירים תרומת ביצית, ומבקש לדעת האם להעדיף תרומת ביצית מיהודיה, מה יהיה מעמדו ההלכתי של הילד שיוולד מתרומת ביצית מנכריה - האם יוכר כיהודי, והאם יצטרך לעבור תהליך גיור.

[במאמר המוסגר ברצוני להעיר, כי בתרומת ביצית מיהודיה שנעשית בחו"ל באופן פרטי, ניתן לדעת מי התורמת ולברר בוודאות את מעמדה. אולם בתרומת ביצית שנעשית באופן מוכר ורישמי במדינת ישראל, החוק אמנם קובע שהתורמת צריכה להיות בת דתה של הנתרמת [למעט מקרים שצריכים לקבל אישור ועדת חריגים], אך בפועל, ההסתמכות על כך שהתורמת היא יהודיה, נעשית על פי הרשום במרשם האוכלוסין בלבד. היות ועל פי הוראות בג"ץ 58/68 נקבע כי פקיד הרישום ירשום אדם כיהודי על פי הצהרתו בלבד, וכן בג"ץ 7625/06 קבע שיש לרשום כיהודי גם מי שהתגייר בגיור רפורמי או קונסרבטיבי, נוצר מצב שלכאורה אין כל ידיעה ברורה האם תורמת הביצית היא אכן יהודיה, ולכאורה צריך להסתמך בזה על הרוב.

אולם בפסק דין של בית הדין הרבני האיזורי בבאר שבע (תיק 1216693/1), קבעו הדיינים הרב אליהו אריאל אדרי, הרב אבידן משה שפנייר והרב אברהם הרוש, כי בהיעדר ראיה נוספת ליהדותה של תורמת הביצית, לא ניתן להסתמך על רוב ולרשום את הנולד מתרומת ביצית מיהודיה בישראל כיהודי רק על סמך מרשם אוכלוסין [שבו מופיעה התורמת כיהודיה], ויש מקום לדון בנימוקים המובאים לפסק זה, ועוד חזון למועד].

ענף ב - פונדקאות - מיהודיה או מנכריה

כא. כהמשך לנדון האם להעדיף תרומת ביצית מיהודיה או מנכריה, נבוא לדון בשאלה האם בבחירת 'פונדקאית' יש עדיפות ליהודיה או לנכריה.

בראשית הדברים, יש להציג את המצב הנוכחי במדינת ישראל, נכון לשעת כתיבת המאמר [שבט תש"פ], אשר יתכן ובנסיבות מסויימות יהיה לו משקל בקביעת ההלכה למעשה.

בשנת תשנ"ו (1996) נחקק חוק (הסכמים לנשיאת עוברים, אישור הסכם ומעמד היילוד), המאפשר פונדקאות על פי התנאים הבאים:

- הפונדקאות היא לאיש ואישה שהם בני זוג.
- הפונדקאית אינה נשואה [אלא אם כן הוכח כי לא היתה אפשרות להשיג פונדקאית אחרת במאמץ סביר], וגם אינה קרובת משפחה של אחד מן ההורים המיועדים.
- מותרת רק פונדקאות מלאה. דהיינו, הזרע המשמש להפריה חוץ גופית הוא של האב המיועד, והביצית אינה של האם הנושאת.
- בנוסף נקבעו תנאים נוספים שעל האם הנושאת לעמוד בהם בכדי לוודא שהיא כשירה לשאת הריון.

[לחוק זה סעיפים נוספים, אך בשורות דלעיל הבאנו רק את הנחוץ].

יצוין כי הזמן והעלות הכספית של תהליך הפונדקאות תלויה בכמה גורמים. בישראל מוערכת העלות הכספית בכמאתיים וחמשים אלף ש"ח, והתהליך, החל מאיתור הפונדקאית, הגשת המסמכים לאישור חוקי, וכלה בלידה מוצלחת, עשוי לארוך שנים. לפיכך, לא מעט זוגות מעדיפים לעבור את התהליך במזרח אירופה או בהודו, בעלויות כספיות נמוכות יותר, ללא תהליכים בירוקרטיים ארוכים, וכמעט ללא זמן המתנה. בנוסף, זוגות שלא עמדו בתנאי ועדת האישור לפונדקאות בישראל, פונים לחו"ל להשלמת התהליך.

בשל כך, יש המעדיפים לפנות לחו"ל לבצע את תהליך הפונדקאות, שהיא כמובן נכריה. ונשאלת איפוא השאלה, האם הדבר נכון על פי ההלכה, או שיש עדיפות לפונדקאות דווקא יהודיה.

כב. בספרנו רץ כצבי (ח"א פרקי מבוא, פרק ד) הבאנו את מחלוקת פוסקי הדור האחרון בנדון יחוסו של הנולד מפונדקאות, האם בעלת הביצית היא האם, או שהאשה היולדת היא האם - שלא הוכרעה עד עצם היום הזה. והנה החששות העיקריים בנדון תרומת ביצית לכאורה קיימים גם בפונדקאות:

- החשש העיקרי בפונדקאות מיהודיה הוא, שכתוצאה מהספק ההלכתי, מי אמו של הילד - בעלת הביצית או הפונדקאית היולדת, יגרמו תקלות כדוגמת "אח נושא את אחותו", וזאת בשל חוסר הידיעה על זהותה של הפונדקאית.
 - בפונדקאות מנכריה אמנם אין סיבה לאסור בגלל "גזירת הבחנה" ואין לחשוש ש"אח ישא את אחותו". ברם לתהליך הגיור יש השלכות הלכתיות, אשר יש לתת עליהן את הדעת, כמבואר לעיל בענף א.
- ולהלכה, בדברי הפוסקים שכתבו הוראות למעשה, אשר הובאו לעיל [ענף א פרק ד], לא הוזכר חילוק בין תרומת ביצית לפונדקאות, בשאלה האם להעדיף יהודיה או נכריה.

חשש "אח נושא את אחותו" באימוץ - והמסתעף לנדון תרומת ביצית ופונדקאות

כג. אולם יתכן כי יש הבדל בין פונדקאות לבין תרומת ביצית, בהקדם השאלה, מדוע באימוץ ילדים אין לחשוש פן הילד המאומץ, אשר לכאורה אינו יודע מי אחיו ואחיותיו, ינשא להם.

בשאלה זו דן בשו"ת אגרות משה⁴⁶ וכתב: "מי שמגדל יתום או יתומה, שאשכחן שהוא מצוה גדולה, וכן מה שהרבה אינשי שלא זכו לבנים משיגים בן ובת ומגדלים אותם באופן שלא ידעו כלל הרבה שנים עד שיגדלו שאינם אביהם ואמם ממש, ויש שאין רוצים לגלות להם כלל. אבל זה הוא דבר אסור, דהא אפשר שישאו קרוביהם האסורות להם, וכל שכן הוא לאיסור מהא דביבמות דף ל"ז ע"ב דאמר ראב"י לא ישא אדם אשה במדינה זו וילך וישא אשה במדינה אחרת, מטעם שמא יזדווגו זה לזה, ונמצא אח נושא את אחותו, אף שיודעים שם אביהם. משום דאפשר לא ידעו בשביל זה שהם מאב אחד, אלא יסמכו על מה שכמה אינשי איכא בעולם בשם זה. כל שכן דיש לאסור להשכיח מהם שם האם שיודעים ודאי, וגם אם יודעים שם האב, אסור להשכיח מהם. אבל אם כוונתם הוא לגלות כשיגדלו, ליכא איסור זה. אבל יש להם לגלות כל מה שיודעים גם שם אמן והיכן היא נמצאת, ואם יודעים שם האב יש להם לגלות". ומבואר בדבריו שיש חובה להורים מאמצים לגלות לילדיהם המאומצים על האימוץ, ומי האב והאם, כדי שלא ישאו את קרוביהם האסורים להם. ואף שאין חיוב להודיע לילדים בהיותם קטנים, אך כאשר יגדלו, הרי זו חובה גמורה.

על פי זה לכאורה נראה כי גם בפונדקאות חובה על ההורים [האב בעל הזרע, והאם בעלת הביצית] לגלות לילד מי הפונדקאית שילדה אותו. וזאת משום שאף שלהלכה אין וודאות האם הפונדקאית היא האם, והדבר תלוי ועומד במחלוקת הפוסקים, ברם היות ומחמת הספק למעשה הוא אסור בקרובותיה, הרי שיש חובה להודיע לו מי הפונדקאית כדי שיוכל להיזהר מלהינשא לקרוביו מאשה זו.

46. אבן העזר ח"ד סימן סד.

ואכן, בתשובה אחרת כתב האגרות משה⁴⁷ בנדון הזרעה מלאכותית, כי גזרו "גזירת הבחנה" רק במקום שלא ידוע לאף אחד מי אביו או אמו של הוולד, אולם כאשר ההורים שילד זה גדל אצלם, יודעים מי האב ומי האם, לא גזרו, כי נוכל לסמוך עליהם שישגיתו שלא תצא תקלה שישא את קרובותיו: "אבל נראה ברור שלא נאסר מחשש זה אלא להנשא בתוך ג' חודשים ממיתת וגירושי בעלה ששום אדם אינו יודע, אבל לא מצינו שאסרו לגדל יתום מחשש זה שמא יאמרו שהוא בנם. וכן מותר להינשא אשה עם בנים ובנות קטנים, ואשה מותרת להינשא למי שיש לו בנים קטנים ומגדלים אותם כאב ואם, ולא חששו לשמא יאמרו שהוא בנם ויבוא לישא בת של אביו ממש שהיא אחותו. ואין לומר שהוא משום דקלא אית להו, דהא ר' יצחק א"ר יוחנן משום ראב"י בסוטה דף מ"ג לית ליה טעמא דקלא, ומכל מקום אינו אסור לגדל חורגת משום שלא ידעו מאביה ותנשא לאחיה מאביה. והטעם דכיון דידוע להמגדלים לא יניחום שיודיעום כשיצטרכו להינשא, ולשמא ימותו פתאום ולא יודיעום אין חוששין, לכן גם לענין חליצה כאן כיון שידוע להם שאינו בנו של בעלה אלא שלה תדע שצריכה חליצה ולא תנשא לשוק בלא חליצה אם ח"ו ימות".

ולפי זה גם בפונדקאות, כאשר ההורים מודעים לכך שיש פוסקים הסבורים כי הפונדקאית היא האם, נוכל לסמוך על כך שהם יודיעו לילד לכשיגדל כי הוא אסור מספק בקרובותיה של הפונדקאית, ומשום כך לכאורה אין לאסור את הפונדקאות משום "גזירת הבחנה".

☆ ☆ ☆

ואם כנים הדברים, יתכן ויש להעדיף פונדקאות מיהודיה, היות וניתן להתגבר על החשש שמא ישא אח את אחותו, במידה וההורים יודיעו לילד בבוא העת מי הפונדקאית, כמבואר לעיל.

☆ ☆ ☆

לסיום, הנני חוזר ומדגיש שכל הדברים שנכתבו לעיל, ללא יוצא מן הכלל, לא נועדו לקביעה הלכתית כלשהי, הן ביחס להיתר לבצע תרומת ביצית או פונדקאות, והן להכריע בשאלה שבה מתחבטים המתירים תרומת ביצית או פונדקאות, האם להעדיף מיהודיה או מנכריה, אלא ללימוד הסוגיא ובירור צדדיה, בראיות ובסברא.

אם למקרא הדברים, יתעוררו הפוסקים והיושבים על מדין, לברר דבר ה' זו הלכה, ולהכריע בשאלות שטרם נמצא להם מענה, והיה זה לי לזכות ולכבוד, להגדיל תורה ולהאדירה.

47. אבן העזר ח"ב סימן יא.